

Pamiatkový úrad SR Bratislava

Krajský pamiatkový úrad Trenčín
Hviezdoslavova 1, 911 01 Trenčín

ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT ÚZEMIA

PAMIATKOVEJ ZÓNY BECKOV

**I. Urbanisticko - historický výskum
pamiatkového územia**

**II. Zásady ochrany, obnovy
a prezentácie hodnôt pamiatkového územia**

OBSAH

I. Urbanisticko – historický výskum

TEXTOVÁ ČASŤ:

- A. VSTUPNÉ ÚDAJE O ÚZEMÍ
- B. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O ÚZEMÍ
- C. PARCELNÉ VYMEDZENIE HRANÍC PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
- D. OCHRANNÉ PÁSMO PAMIATKOVEJ ZÓNY
- E. ÚDAJE O VÝCHODISKOVÝCH MATERIÁLOCH
- F. HISTORICKÝ A URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA
- G. CHARAKTERISTIKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA
- H. VYHODNOTENIE PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA A ZDÔVODNENIE JEHO OCHRANY

I. PRÍLOHY K URBANISTICKO – HISTORICKÉMU VÝSKUMU A GRAFICKÁ DOKUMENTÁCIA

- I.2.1. VÝKRES ETÁP A ROZBOROV URBANISTICKÉHO A STAVEBNÉHO VÝVOJA, ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKÁ
- I.2.2. VÝKRES ROZBOROV PAMIATKOVÝCH HODNÔT OBJEKTOV A PRIESTOROV ÚZEMIA
- I.2.3. VÝKRES SLOHOVEJ ANALÝZY OBJEKTOV
- I.2.4. VÝKRES STAVEBNO – TECHNICKÉHO STAVU OBJEKTOV

II. Zásady ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt pamiatkového územia

TEXTOVÁ ČASŤ:

- A. ZHODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU VYUŽITIA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
- B. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT
- C. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
- D. ZÁVER

E. GRAFICKÁ DOKUMENTÁCIA

- E.1. VÝKRES ŠIRŠÍCH VZŤAHOV
- E.2. VÝKRES ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

F. FOTOGRAFICKÁ DOKUMENTÁCIA SKÚMANÉHO ÚZEMIA

I. URBANISTICKO – HISTORICKÝ VÝSKUM

TEXTOVÁ ČASŤ

A. Vstupné údaje

V súvislosti s revíziou pamiatkových území bol vykonaný urbanisticko – historický výskum v Pamiatkovej zóne Beckov, ktorý je podkladom k vypracovaniu zásad ochrany obnovy a prezentácie pamiatkovej zóny, ako podklad pre usmernenie stavebnej činnosti a revitalizácie historického jadra,

- pre aktualizáciu územného plánu obce – územného plánu zóny – PZ
- pre koordináciu potenciálnych možností ďalšieho rozvoja historického jadra
- špecifikácia urbanistických a architektonických princípov ochrany
- na základe revízie územia a terénneho výskumu je dokumentácia spracovaná podľa § 29 ods. 3 zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a podľa § 7 Vyhlášky MK SR č. 16/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu

B. Základné údaje o území

B.1.Názov pamiatkového územia podľa vyhlásenia:

Pamiatková zóna Beckov

B.2. Názov obce :

Beckov

B.3. Orgán, ktorý pamiatkové územie vyhlásil, dátum vyhlásenia, číslo nariadenia vyhlášky:

Nariadenie Okresného úradu v Trenčíne o vyhlásení územia historického jadra Beckova za Pamiatkovú zónu, podľa § 6 Zákona SNR č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a podľa § 7 zákona SNR č. 472/1990 Zb. o organizácii miestnej štátnej správy

S účinnosťou dňa 1.septembra 1991

C. Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia

Východzí bod Pamiatkovej zóny Beckov je situovaný v juhozápadnom nároží pamiatkovej zóny na priesečníku Ulice 1. mája (parc. č. 5039/2) a Ctiborovej ul. (parc. č. 689). Hranica pokračuje južným smerom po západnej strane Ctiborovej ulice, lomí sa východným smerom a pokračuje po južnej strane Ctiborovej ulice. Napája sa na južnú stranu parcely č. 620, pokračuje východným smerom hranicou parcely č. 620, lomí sa južným smerom v pravom uhle a pokračuje po západnej strane Hradnej ulice (parcely č. 690). Plynule sa napája na západnú stranu parcely č. 2 (ohradový múr farského kostola), sleduje jej zaoblenú západnú hranicu, ktorá sa zatáča východným smerom. Na styku s parcelou č. 8 sa lomí južným smerom a pokračuje po západnej strane parcel č. 8 a č. 9 (areál fary). V juhozápadnom nároží parcely č. 9 sa lomí v pravom uhle východným smerom a pokračuje po južných hraniciach parcel č. 7/2, 7/1 a p. č. 770, stáča sa po východnej hranici parcely č. 770 a pokračuje severným smerom po východných hraniciach parcel č. 770, 6/1, 3/1, 387/1, 386, kolmo pretína parcelu č. 5144 (poľná cesta) a parcelu č. 11, pričom sa napája na južný cíp parcely č. 760/3 a pokračuje po východnej strane parcely č. 11(čo je západná strana p. č. 760/3). Zo styku parcely č. 11 a severného cípu parcely č. 760/3 sa napája na južný cíp parcely č. 382/4 (pričom pretína parcelu č. 11 – nejde po jej hranici). Pokračuje severným smerom po východnej hranici parcely č. 382/4, na severovýchodnom nároží tejto parcely sa lomí západným smerom a pokračuje po južnej strane parcely č. 5093/2 (hlavná cesta v tejto časti- Trenčianska ul., ktorá zároveň tvorí severnú hranicu pamiatkovej zóny), lomí sa južným smerom (sleduje severozápadnú nárožnú parcelu PZ č. 668/1) a pokračuje po východnej hranici parcely č. 5093/2 (hlavná cesta v tejto časti: Ulica 1. mája, ktorá tvorí západnú hranicu pamiatkovej zóny), k východnému bodu v styku s p. č. 689 (Ctiborova ul.).

Zoznam parcelných čísiel v Pamiatkovej zóne Beckov:

Čísla parcel sú podľa katastrálnej mapy poskytnutej Správou katastra v Novom meste nad Váhom, M 1:1000, Katastrálny úrad nové Mesto Nad Váhom, 20.11.2006:

1, 2, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 4/1, 4/2, 5, 6/1, 6/2,6/3, 7/1, 7/2, 8, 9,časť parcely 11, 382/4, 385, 386, 387/1, 387/2, 384 - hrad , 388, 389, 597/1, 597/2, 597/3, 598, 599, 600/1, 600/2, 601, 602, 603/1, 603/2, 604/1, 604/2, 605, 606, 607/1, 607/2, 609/1, 609/2, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620,621, 622, 623/1, 623/2, 623/3, 624, 625, 626, 627, 628, 629,668/1, 668/2, 668/3, 668/4, 669/1, 669/2, 669/3, 669/4, 669/5, 669/6, 669/7, 670/1, 670/2,670/3, 670/4, 670/5, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679/1, 679/2, 680/1, 680/2, 681/1, 681/2,682/1, 682/2, 683, 684, 685, 686/1, 686/2, 686/3, 686/4, 687, 688, 689, 690, 770.

D. Parcelné vymedzenie hraníc ochranného pásma

- Ochranné pásmo bolo vyhlásené Nariadením Okresného úradu v Trenčíne č. 15/ V zo dňa 27.10.1989 o vyhlásení ochranného pásma národnej kultúrnej pamiatky ruiny hradu Beckov, s účinnosťou dňom 27. októbra 1989.

Hranica ochranného pásma NKP ruiny hradu Beckov je v západnej časti totožná s hranicami Pamiatkovej zóny Beckov, pri hospodárskom objekte katolíckej fary pokračuje južným smerom po miestnej komunikácii (/č. parcely 692/1), v cípe parcely 11 pokračuje východným smerom – po južnej hranici p. č. 781/1, stáča sa severným smerom po východnej hranici parcely 781/1, napája sa na poľnú cestu 5145, pokračuje východným smerom, na parcele 718 sa lomí a pokračuje severozápadným smerom približne po jej hranici, pričom pretína parcelu 716/1. Hranica sa napája na poľnú cestu 707, ktorá v križovaní pokračuje po Trenčianskej ulici (5093/2) západným smerom, kde nadväzuje na hranicu Pamiatkovej zóny Beckov. Ochranné pásmo zahŕňa miestnu časť Hôrka.

E. Údaje o východiskových materiáloch

E.1. Prehľad spracovaných územno - plánovacích podkladov a dokumentácií s overením ich právoplatnosti a podkladov (prevzaté zo schválenej Textovej časti ÚPN Obce Beckov, spracovanej Ing. arch. B. Perneckým, 2006):

1. VZV KÚ v Trenčíne, Všeobecne záväzná vyhláška Krajského úradu v Trenčíne č.2/2003, KÚ Trenčín, dátum 10/2003 z 20.okt.2003, ktorou sa vyhlasuje prírodná rezervácia Beckovské Skalice
2. ÚPN-VÚC ÚPN- VÚC Trenčianskeho kraja Schválený vládou SR 14.04.1998, uzn.č.284/98 Záväzná časť vyhlásená Nariadením vlády SR č.149/98 Z. z.
3. Z+D Zmeny a doplnky ÚPN-VÚC schválené zastupiteľstvom Trenčianskeho ÚPN-VUC Trenčianskeho kraja samosprávneho kraja 23.06.2004, uzn.č.259/2004
4. R ÚSES Regionálny ÚSES pre okres Nové Mesto nad Váhom nachádza sa na OÚŽP v Novom Meste nad Váhom.
5. Nariadenie OÚ v Trenčíne o vyhlásení pamiatkovej zóny Beckova, účinnosť dňom 1. septembra 1991.
6. PD Projektová dokumentácia „Trenčín – doplnenie VZ Beckov“, časť ochranných pásiem vodného zdroja Beckov -Ostredky, r.1994
7. ŠT štúdia „Optimálny systém vedenia SUDOP Trade, s.r.o. Košice v roku 1997 vysokorýchlostných tratí na území SR" objednávateľ: MDPaT SR
8. Beckov 2004 – profil obce Viktor Nižňanský, Martin Valentovič, Rastislav Valentovič, marec 2005
9. Beckov 2013 – Program obec Beckov, júl 2005 hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce
10. RÚSES Regionálny územný systém ekologickej stability okresu Trenčín Urbion, ÚKE SAV a Pvk UK, Bratislava, Kol.,1993
11. Nariadenie ONV v Trenčíne č.4, 1983. o vyhlásení chráneného prírodného výtvoru Skalka pri Beckove
12. Vyhlásenie Beckovského hradného brala za chránený prírodný výtvor Školská a kultúrna komisia ONV v Trenčíne:, 1983

VYHODNOTENIE DOTERAJŠIEHO ÚZEMNÉHO PLÁNU OBCE (do roku 2006)

Doposiaľ bolo pre obec Beckov spracované:

1. Územný plán sídelného útvaru (ÚPN-SÚ) Beckov

- Spracovateľ: APEL-Ing. Viktor Nižňanský, Ing.arch. Ján Kvasnica, dátum 01/1995, názov schvaľovacieho orgánu: obecné zastupiteľstvo obce Beckov, číslo uznesenia 47/1995, dátum schválenia 7.04.1995, miesto uloženia ÚPD obecný úrad Beckov.
2. Doplnok č. 1 k ÚPN-SÚ Beckov 10 / 108 , Územný plán obce Beckov – textová časť
Spracovateľ: APEL-Ing. Viktor Nižňanský, Ing.arch. Ján Kvasnica, dátum 06/1995
3. Doplnok č. 2 k ÚPN-SÚ Beckov. Spracovateľ: Ing.arch. Ján Kvasnica, Tatiana Bičanovská, 12/1996
4. Doplnok č. 3 k ÚPN-SÚ Beckov . Spracovateľ: Ing.arch. Ján Kvasnica, dátum 05/2000, názov schvaľovacieho orgánu: obecné zastupiteľstvo obce Beckov, číslo uznesenia: 107/2001, dátum schválenia: 26.10.2001, miesto uloženia ÚPD: obecný úrad
5. Doplnok č. 4 k ÚPN-SÚ Beckov. Spracovateľ: Ing.arch. Ján Kvasnica, dátum 09/2003, názov schvaľovacieho orgánu: obecné zastupiteľstvo obce Beckov, číslo uznesenia: 167/2003, dátum schválenia: 12.12.2003, miesto uloženia ÚPD: obecný úrad
6. Prieskumy a rozbory pre spracovanie územného plánu obce Beckov, spracoval Architektonický ateliér BP. Piešťany, hlavný spracovateľ Ing. arch. B. Pernecký, august 2005

ÚDAJE O SÚLADE RIEŠENIA ÚZEMIA SO ZADANÍM rok 2005

- Zadanie pre ÚPN -obce Beckov, bolo prerokované v zmysle §20 ods. 2, 3 a 4 zákona č. 50/1976 Zb.-Stavebného zákona, v znení neskorších predpisov. Výsledok prerokovania bol zhrnutý vo vyhodnotení pripomienok a stanovísk uplatnených v procese prerokovania, bol posúdený Krajským stavebným úradom v Trenčíne a následne schválené uznesením obecného zastupiteľstva č.500/2005 zo dňa 9.12.2005.
- Územný plan obce Beckov. Spracovateľ: Architektonický ateliér BP, Bratislavská 110, 921 01 Piešťany, Ing. Arch. Bohuslav Pernecký, schválený bol Všeobecným záväzným nariadením Obce Beckov, ktorým sa vyhlasuje záväzná časť Územného plánu Obce Beckov, číslo uznesenia 620/2006 a 621 /2006 zo dňa 27.10.2006.

E.2. Mapové podklady

1. Katastrálna mapa obce Beckov s vyznačením hraníc Pamiatkovej zóny Beckov, príloha Nariadenia OÚ v Trenčíne o vyhlásení pamiatkovej zóny Beckova s účinnosťou dňa 1. septembra 1991.
2. Katastrálna mapa Beckov s vyznačením Ochranného pásma NKP ruiny hradu Beckov – príloha Nariadenia Okresného úradu v Trenčíne č. 15/ V zo dňa 27.10.1989 o vyhlásení ochranného pásma národnej kultúrnej pamiatky ruiny hradu Beckov. M 1:5000
3. Katastrálna mapa obce Beckov, M 1:1000, Katastrálny úrad nové Mesto Nad Váhom, 20.11.2006
4. Prvé vojenské mapovanie, 1782 – 1784, výrez z mapy číslo IX. – 3, príloha č. 4
5. Druhé vojenské mapovanie, 1806-69 , príloha č. 5

E.3. Staršie prieskumy a výskumy, archeologické výskumy územia

- ČICÁNI, Š.: Zisťovací výskum a stavebno – historické hodnotenie objektu . PÚ /KSŠP SOP/, Bratislava 1975
- HORÁKOVÁ, V.: Beckov – Kúria Dubnických. Pamiatkový výskum. Bratislava 1998-
- TESÁROVÁ – LUKÁČOVÁ. : Beckov – objekt bývalého sirotinca, obhliadkový prieskum, PÚ /KSŠPSOP/, Bratislava 1976
- KODOŇOVÁ, M. - TÓTHOVÁ, Š.: Hrad Beckov. Výsledky výskumu národnej kultúrnej pamiatky. Bratislava: Pamiatkový ústav, 1995.
- KODOŇOVÁ, M. : Beckov, Kúria Kollárovec, Pamiatkový prieskum. Bratislava 2000.
- MIKULOVÁ, E. – NIPČOVÁ, D. – KAČENOVÁ, L.: Sanácia a odvodnenie rímskokatolíckeho kostola v Beckove. Výskumná dokumentácia, Trenčín 2007.
- VARSÍK, V. - KOVÁR, B.: Turisticko-kongresové centrum Beckov. Zisťovací archeologický výskum. Nitra 2006.
- VARSÍK, V. - HANULIAK, M. - KOVÁR, B.: Výskum Beckov. Distribučné centrum TESCO, poloha Sady a nivy (Pažitné). Výskumná správa, Nitra 2004.

E.4. Archívne materiály

- BÁRTA, J.: Nálezová správa č. 441/61. Archív AÚ SAV Nitra. Nitra 1961.
- BÁRTA, J. – ANTALA, M. - STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D.: Nálezová správa č. 10 904/84. Archív AÚ SAV Nitra. Nitra 1984.
- BIELICH, M.: Nálezová správa č. 15 403/04. Archív AÚ SAV Nitra. Nitra 2004.
- CHEBEN, I.: Nálezová správa č. 15 249/04. Archív AÚ SAV Nitra. Nitra 2004.
- MIKULOVÁ, E.: Beckov č. 18. Nálezová správa č. 15 618/05. Archív AÚ SAV Nitra. Nitra 2005.
- STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D. – HUNKA, J.: Nálezová správa č. 11 161/85. Archív AÚ SAV Nitra. Nitra 1985.
- TOČÍK, A.: Nálezová správa č. 7312/75. Archív AÚ SAV Nitra. Nitra 1975.
- KODOŇ, M.- GÁL, P.- GAŽOVÁ, D.: SÚ BECKOV. Návrh urbanistického riešenia. FA SVŠT Bratislava 1986. Archív Krajského pamiatkového úradu Trenčín, inv.č. A 1052.
- VRTEL, L.: Vežový slon v erbe Beckova. Bratislava 1995. text 25 str. Archív ObÚ Beckov.

E.5. Odborná literatúra

- KARLÍK, J.: Beckov 1. Dejiny obce do roku 1918. Nové mesto Nad Váhom: Yogi Slovakia, s.r.o., 2006
- BÁRTA, J.: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava 1965, mapa 3 - paleolitické náleziská na Slovensku na s. 19.
- BÁRTA, J.: Nové paleolitické sídliská v okrese Trenčín. In: AVANS v r. 1984, Nitra 1985, s. 34-35, obr. 4: 5-10.
- BENINGER, E.: Die germanischen Bodenfunde in der Slowakei. Reichenberg-Leipzig 1937, s. 34.
- BIALEKOVÁ, D.: Beckov. In: Bialeková (Edit.): Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia, zv. I., Nitra 1989, s. 380.
- ČAPLOVIČ, D.: Včasnostredoveké osídlenie Slovenska, Bratislava 1998, s. 122 a obr.

47 na s. 112.

HANULIAK, M. – KUJOVSKÝ, R.: Sídliisko zo včasného a neskorého stredoveku v Beckove. In: AVANS v r. 1996, Nitra 1998, s. 73-74, obr. 30: 3,4,7.

KODOŇOVÁ, M. – TÓTHOVÁ, Š.: Hrad Beckov. Pamiatkový ústav Bratislava, 1995, s. 5-108.

KODOŇOVÁ, M.: židovský cintorín v Beckove. In: Pamiatky. Súčasnosť, č. 3/90, roč. I (XXI). Str. 13-15.

KLEIN, B.: Mestské opevnenie stredovekého Beckova. In: Vlastivedný časopis 1986, č. 2, s. 69.

KLEIN, B.: Náčrt dejín hradu, stredovekého mestečka a národno – kultúrnej histórie. In: Sprievodca IV. Západoslovenského tábora ochrancov prírody 1985. Beckov, okres Trenčín. Beckov 1985. s. 23-43

KOLNÍK, T.: Rímske a germánske umenie na Slovensku. Bratislava 1984, s. 10, obr. 165.

LUKAČKA, J.: Beckov v období včasného a vrcholného stredoveku. In: Karlík (zost.): Beckov 1. Dejiny obce do roku 1918. Nové Mesto nad Váhom 2006, s. 26-33.

LUTTER I.- MAJTÁN, M. – ŠRÁMEK, R.: Zeměpisná jména Československa , Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje , Mladá Fronta Praha, 1982 , Malé encyklopedie, Svazek 11

MÁCELOVÁ, M.: Príspevok k včasnostredovekému osídleniu Beckova. In: Archaeologia historica 13, Brno 1988, s. 35-39.

MÁCELOVÁ, M.: Praveké a včasnohistorické osídlenie Beckova a jeho okolia. In: Karlík (zost.): Beckov 1. Dejiny obce do roku 1918. Nové Mesto nad Váhom 2006, s. 6-15.

MÁDL, J.: Zaľudnenie stredného Považia v dobách lužicko-sliezskej kultúry. In: Sborník Matice Slovenskej, XIV, 1936, s. 237.

MARSINA, R.: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae, I. Bratislava 1971, s. 116.

MARSINA, R.: Slovensko ako súčasť uhorského ranofeudálneho štátu. In: Slovensko. 1. Dejiny. Bratislava 1971, s. 226.

MICHALÍK, T.: Komplex paleolitických sídlisk v okrese Trenčín. In: AVANS v r. 2002, Nitra 2003, s. 89-91.

MRVA, I.: Spoločenské a hospodárske pomery, obecná samospráva. In: Karlík (zost.): Beckov 1. Dejiny obce do roku 1918. Nové Mesto nad Váhom 2006, s. 104 -135

PAULUSOVÁ, S.: Kultúrne dedičstvo Beckova. In: Karlík (zost.): Beckov 1. Dejiny obce do roku 1918. Nové Mesto nad Váhom 2006, s. 150-177.

RÁBIK, V.: Mestské hradby vo svetle stredovekých písomných prameňov. In: Monumentorum Tutela 16, Bratislava 2005, s. 214.

RAGAČ, R.: Židovská komunita v Beckove. Rukopis pre vydanie monografie Beckov II.

RIZNER, L. V.: Náleziská starožitností v Uhrách. Beckov. In: Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti, 8, Turčiansky Svätý Martin, 1903, s. 26.

STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D.: Výsledky prieskumu na strednom Považí. In: AVANS v r. 1983, Nitra 1984, s. 199-208.

STEINHÜBEL, J.: Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska. Rozprávanie o dejinách nášho územia a okolitých krajín od sťahovania národov do začiatku 12. storočia. Bratislava, 2004, s. 213.

TÓTHOVÁ, Š.: Výsledky archeologického výskumu na Beckovskom hrade. In: Archaeologia historica 3, Brno 1978, s. 393-400.

TÓTHOVÁ, Š.: Beckovský hrad vo svetle archeologického výskumu. In: Karlík (zost.): Beckov 1. Dejiny obce do roku 1918. Nové Mesto nad Váhom 2006, s. 16-25.

VELIAČIK, L.: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra 1983.

VRTEL, L. : Symbol Beckova a jeho interpretácia , Elefans Turrim Pertans, In: Beckov 1, Dejiny obce do roku 1918, Nové Mesto nad Váhom: Yogi Slovakia, s.r.o., 2006, str. 147- 149

F. Historický a urbanisticko-architektonický vývoj územia

F.1. Stručný historický stavebný vývoj s rozhodujúcimi významnými údajmi

Geografická poloha:

Obec Beckov leží v inundačnom území ľavého brehu Váhu, na severozápadnom úpätí Považského Inovca, na styku Trenčianskej kotliny s Podunajskou nížinou v tzv. Beckovskej bráne. Beckovskú bránu tvorí na západe výbežok Malých Karpát, na východe pohorie Považského Inovca. Brána má dno cca 2 km široké a 4 km dlhé, jej dno je vyplnené riečnymi náplavami. V strede obce je nadmorská výška 190 m n. m. , v topograficky rôznorodom teréne – v chotári sa táto výška pohybuje od 180 do 550 m. n.m. Nad obcou sa týči vápencovo – dolomitové bralo s čiastočne rekonštruovaným stredovekým hradom, ktoré tvoria dominantu širokého okolia. Výhodná geografická poloha Beckova, ležiaceho na starej komunikačnej ceste, vedúcej z Podunajska k Baltu, priaznivé klimatické podmienky s úrodným sprašovým profilom boli determinujúcimi podmienkami osídlovacieho procesu tohto územia.

Hrad Beckov:

Dejiny bývalého mesta Beckov sú úzko späté s dejinami Beckovského hradu.

Hrad Beckov „Castrum Blundus“ spomína prvýkrát notár kráľa Bélu III. (1172-1196) Anonymus v najstaršej známej uhorskej kronike zo začiatku 13. storočia. Popisuje v nej postupné obsadzovanie územia dnešného Slovenska starými Maďarmi (Uhrami) za Arpáda (890 – 907) . Podľa zápisu si Maďari „podrobili všetky národy až po rieku Váh a zaujali tiež ich hrady : Šintavu, Hlohovec, Trenčín, Beckov a Banu“. Hoci Anonymovej kronike nemožno vo všetkom dôverovať, je pravdepodobné, že v čase napísania jeho kroniky (okolo roku 1200) ním spomínané hrady už dávnejšie stáli a preto ich mohol považovať za veľmi starobylé. Za dôveryhodnejší údaj o existencii Beckova sa považuje listina nitrianskeho župana Tomáša z roku 1208. V nej sa spomína cesta vedúca z Beckova do Trenčína. I keď sa v listine bližšie nešpecifikuje, či cesta vedie k hradu alebo podhradiu, je zrejmé, že v tomto čase už oba sídliskové útvary existovali. Významnejším bol však včasnostredoveký hrad, nazvaný pre svoju pomerne zložitú dispozíciu Bludište. Z tohto staroslovanského názvu vzniklo druhotne aj maďarské pomenovanie hradu. Vývin zapisovania v priebehu niekoľkých storočí prebehol nasledovne: Blundix – Blundus – Blondich – Bolondus – Bulunduz - Bolondócz. Neskôr sa názov podhradia Beckov, preniesol aj na samotný hrad a na staroslovanské pomenovanie Bludište sa zabudlo.

Nepriama zmienka o beckovskom hrade je z roku 1226 (1228?)- v správe, že nitriansky biskup Jakub daroval štvrtú časť svojho beckovského desiatku z vína

kláštora sv. Benedikta. V listine je tiež zmienka o osade pod kráľovským hradom.

Listinne je hrad Beckov prvýkrát doložený v roku 1264 ako Castrum Bolonduch. Nitriansky župan Dominik na príkaz kráľovnej Márie, pri revízii jej majetkov, ktoré darovala benediktínom, spomína na ľavej strane Váhu polia patriace Beckovskému hradu.

Oba letopočty 1226 (1228 ?) a 1264 súvisia už s dnešným kamenným stredovekým hradom – jeho najstaršou časťou. Napriek tomu, že väčší rozvoj výstavby kamenných hradov sa viaže až s obdobím po tatárskom vpáde v roku 1242, nie je vylúčená možnosť existencie beckovského kamenného hradu už skôr. Dôležitá je otázka, kedy sa premenil včasnostredoveký hrad na celokamenný hrad. Predpokladá sa, že pôvodne muselo ísť o valové zemné opevnenie s drevenou palisádou na korune valu. Až v druhej fáze (12. resp. začiatok 13. storočia), došlo k prestavbe na kamennú fortifikáciu. Začiatkom 13. storočia za kráľa Ondreja II. (1205-1235) došlo k zásadným zmenám v uhorskej stredovekej spoločnosti. V súvislosti s rozpadom rozsiahleho kráľovského patrimonía došlo aj k zmenám v územno-správnej organizácii a ani drobné pohraničné županstvá neodolali týmto zmenám. Z tohto obdobia sa objavujú konkrétne údaje o existencii županstva v Beckove. Na čele stál beckovský župan (comes de Bolonduch), ktorý sa spomína roku 1229, jeho zástupcom bol podžupan, ktorý je doložený až roku 1244 (Michal, syn Apu). Hlavnou úlohou županstva bola ochrana pohraničného priestoru a stráženie prechodov v Bielych Karpatoch. Tieto úlohy zabezpečovala posádka hradu, ktorú tvorili hradní vojaci (jobagiones castri). Veľili stotníci (centuriones) a kapitán (princeps exercitus). V obvode hradného županstva žil hradný ľud (castrenses, populus castri), ktorý zásoboval hradnú posádku. O územnom rozsahu hradného županstva sa zachovalo iba málo priamych údajov.

Najstaršie zachované kamenné architektúry pochádzajú približne až z polovice 13. storočia. Zvyšky kamenného hradu spreď 13. storočia sa pri neskorších prestavbách upravovali od základu. K najstaršej zástavbe patrilo predovšetkým opevnenie horného hradu po celom obvode vápencového brala a štvorhranná vťahnutá obranná a obytná veža. V južnej vstupnej časti horného hradu sa iba do výšky dlažby zachovalo aj murivo základov zo starších objektov – pravdepodobne paláca. V severnej, najvyššie položenej časti bol umiestnený jednotraktový palác.

V tejto stavebnej etape vznikla aj cisterna, ktorá pôvodne stála uprostred neskoršieho nádvoría pred palácom. Až v priebehu 13. storočia bol hrad rozšírený o dolný hrad, ktorý svojou rozlohou zabezpečoval juhovýchodnú vstupnú časť vlastného hradu.

Začiatkom 14. storočia sa hradu v období feudálnej anarchie zmocnil Matúš Čák Trenčiansky, ktorý ho daroval svojmu zaťovi Džezislavovi. V tomto období došlo k prestavbe horného hradu s obrannou vežou, ktorá bola vťahnutá do prstenca opevnenia obiehajúceho po celom obvode hradného brala. Na severnej a juhozápadnej strane boli postavené jednotraktové stavby a na východnej strane v tesnej blízkosti obrannej veže situovali menšiu vťahnutú vežičku. Po smrti Matúša Čáka (1321) sa hrad opäť dostal do rúk kráľa – Karola Róberta, no už v roku 1379 ho kráľ Ľudovít Veľký daroval Mikulášovi Bánfimovi a v roku 1388 ho kráľ Žigmund Luxemburský dáva ako léno poľskému šľachticovi Stiborovi za služby a víťazstvá v ťažení do Talianska. Po smrti Stibora (1414) prešiel majetok na jeho syna Stibora ml., ktorý zomrel v roku 1432. Stiborovci patrili k najvýznamnejším svetským magnátom Uhorska a hrad Beckov bol prvým hradom, ktorý Stibor získal do dedičnej držby darovacou listinou zo 16. júla 1388. Spolu s hradom dostal aj príslúchajúce majetky: mesto Beckov, mestečko Nové Mesto nad Váhom a ďalších 16 dedín. Stiborovci si beckovský hrad zvolili za svoju hlavnú

rezidenciu, Beckov sa stal ich rodovým sídlom, o čom svedčí i skutočnosť, že začali používať aj predikát „z Beckova“.

Za Stiborovcov dochádza na Beckovskom hrade k prevratnej stavebnej činnosti. Stibor venoval veľkú pozornosť obrane hradu – novovybudovaný obranný systém pozostávajúci z niekoľkých častí – vstupná časť s barbakanom a padacím mostom smerom k hlavnej vstupnej bráne do dolného nádvorja, dolné nádvorie s ubytovaniami hradnej posádky, hospodárskymi stavbami a samostatnými opevneniami hradnej studne. V južnej časti horného hradu, mimo niekoľkých hospodárskych stavieb boli prevažne pevnostné stavby – donjon, na južnej strane opevnený mohutným štítom a veže na východnej a západnej strane opevnenia.

Najväčším prínosom stiborovskej prestavby boli úpravy na hornom hrade. V severnej časti vzniklo centrálné nádvorie obklopené na severnej strane dvojtraktovým palácom prestavaným z pôvodne jednotraktového a zvýšený o jedno poschodie. Pôvodný vstup bol zamurovaný, priestory v prízemí boli zaklenuté valenou klenbou. Priestory na poschodí mali rovné trámové stropy, položené na mohutných kamenných konzolách. Na južnej strane nádvorja tento priestor uzatváral novopostavený jednotraktový palác so sedíliovou chodbou. Okolo roku 1410 bola na východnej strane vybudovaná hradná kaplnka s bohatou maliarskou a kamenárskou výzdobou a v juhovýchodnom rohu nádvorja nová cisterna. Tento komplex stavieb tvoril samostatný obranný celok. Južná časť horného hradu na západnej strane bola doplnená o jednotraktový palác, pristavaný k obrannému múru. (Kodoňová, 1995)

Po smrti Stibora I. (1434) bol hrad načas opäť v rukách kráľa. Stiborova jediná dcéra Katarína sa vydala za Pavla Bánfiho a po niekoľko rokov trvajúcim spore získala v roku 1437 hrad i s majetkami späť. Od tohto obdobia Bánfiovci vlastnili hrad takmer dve storočia.

V období 2. polovice 16. storočia dostal hrad renesančnú podobu- celý hrad bol po obvode zjednotený renesančnou štítkovou atikou. Hrad bol dobudovaný a rozšírený dostavbami nových obytných a hospodárskych objektov, bol zosilnený celý opevňovací systém hradu. Najnáročnejšou stavbou opevnenia, súvisiacou s protitureckou obranou bola mohutná viacuholníková delová batériová bašta.

V roku 1646 vymrel rod Bánfiovcov po meči a dedičstvo prešlo na ženskú líniu. Došlo k deleniu majetku, správu hradu a hradné panstvo prevzal komposesorát dedičných rodov, skladajúcich sa z 12 šľachtických rodín / Erdödy, Forgács, Révai, Pongrácz, Mednyansky, Bako, Morvay, Dubniczky a Berényi a ďalší/. Na úprave a údržbe hradu však nemali záujem, hrad sa postupne stal väzením a kasárňami. Z roku 1659 je zachovaná správa, že na hrade plienilo kurucké vojsko. V roku 1729 sa rozšíril z mesta na hrad požiar, po ktorom zostal v ruinách a neobývateľný.

Beckov – obec

História obce sa viaže na existenciu podstatne staršieho osídlenia tohto územia, siahajúceho do 1. storočia nášho letopočtu, do obdobia neskorolátenského a staršieho rímskeho, opevnené výšinné sídlisko z veľkomoravského obdobia, resp. hradisko so strážnou funkciou. Poveľkomoravské sídlisko, narastajúce aj významovo, vyrástlo v priebehu 10. – 12. storočia do výstavby kamenného hradu, dominujúcemu v okolí. Už poveľkomoravské osídlenie malo pomerne veľký rozptyl podhradskej osady. *Podhradská osada* bola už v tejto dobe orientovaná na dominujúci hrad a neďaleký brod cez Váh, preto ostala aj po neskôr vybudovanom mestečku pod hradnou skalou mimo opevnenia. Významnú úlohu mala dôležitá Považská cesta, vedúca pri ľavom brehu

Váhu. Táto smerovala pravdepodobne od Nitry cez Hlohovec, Moravany a Beckov do Trenčína. Koryto Váhu bolo pôvodne oveľa širšie, pretože nebolo ustálené, migrovalo a vytváralo viaceré brody, ktoré pri zvýšenej hladine vody fungovali ako miesta s prievozom. Brodmi bola táto cesta napojená na cestu západne od Váhu, vedúcu do Trnavy a z nej prechodmi cez Hrozenkovský priesmyk a pri Trenčíne cez Vlársky priesmyk na Moravu.

Prvá staršia osada pod významným pohraničným hradom sa vyvíjala nepochybne už v 11. storočí a dodnes jej polohu určuje farský kostol, zasvätený prvému uhorskému svätcovi sv. Štefanovi kráľovi. Stredné a dolné Považie bolo už v 11. a najmä v 12. storočí pomerne husto osídlené. Jadro osady pod beckovským hradom, rozvinutej v najbližšom okolí sakrálnej stavby, identifikujeme na území okolo dnešnej ulice Pod Hôrkou /Kostolná ulica / a popri strmej ceste vedúcej k hradu, dnešnej Hradnej ulici. Charakter pôvodnej osady nie je známy, domy boli s najväčšou pravdepodobnosťou drevené alebo hlinené, z nepálených tehál.

Prvá spolahlivá písomná zmienka o Beckove je listina nitrianskeho župana Tomáša z roku 1208. V nej sa pri ohraničení majetku nitrianskeho biskupa pri Trenčíne (Biskupice) spomína cesta vedúca z Beckova (Blundix) do Trenčína. Aj keď sa v listine bližšie nešpecifikuje, či cesta vedie k hradu, alebo podhradiu, je zrejmé, že v tomto čase už oba sídliskové útvary existovali. Významnejší bol však včasnostredoveký hrad, nazvaný pre svoju zložitú dispozíciu Bludište. Zaujímavá je skutočnosť, že názov hradu a podhradia nebol totožný. I keď to nie je doložené prameňmi, podhradie sa už v tomto čase nazývalo Beckov (od osobného mena Beck, resp. Becko a prípony -ov). Názov podhradia sa neskôr preniesol aj na samotný hrad.

V 13. storočí za kráľa Bela IV. vznikali politické rozpory, prehlbujúce sa za jeho syna a vnuka, feudálna rozdrobenosť pokračovala, vlády sa začali zmocňovať šľachtické rody. Z nich najdravejším boli Čákovci pochádzajúci zo Zadunajska. Od roku 1275 dostávali postupne najvyššie hodnosti v krajine – Peter Čák bol palatínom, Matúš pokladníkom, Ugrín krajinským sudcom a Dominik dvorským sudcom. Základy rodovej moci na Považí položili najmä Matúš a Štefan. Skutočným oligarchom sa stal Petrov syn Matúš III. (Matúš Čák Trenčiansky). Z čias panstva Matúša Čáka Trenčianskeho niet o Beckove žiadnej zmienky, napriek tomu, že Beckov z hľadiska obrany pred možnými útokmi z juhu predstavoval kľúčové miesto, ktoré mohlo zadržať útočiacu vojsko na Trenčín.

V tomto období existovala podhradská osada (posunutá severne oproti staršej osade), pretože z polovice 13. storočia sú známe nálezy svedčiacie o sídliskovej koncentrácii na lokalite podhradskej osady, ktorá vznikla pod rannostredovekým hradom a pri dôležitej Považskej ceste. Situovanie podhradskej osady na diaľkovej ceste vytváralo predbežné predpoklady pre rozmach obchodu a remesiel, k akcelerácii tohto procesu došlo najmä v časoch panstva Matúša Čáka.

Matúšovu moc podlomila porážka v bitke pri Rozhanovciach v roku 1312, avšak až do jeho smrti v roku 1321 zostal nezávislým pánom na západnom Slovensku. Po jeho smrti kráľ Karol Róbert zhabal všetky jeho majetky a správu novozískaných hradov zveril do rúk svojich stúpcov. Vysokí dvorskí hodnostári osobne nevykonávali kastelánske povinnosti, ale touto úlohou poverovali ľudí z radov svojich familiárov. Ako beckovský kastelán sa v roku 1328 spomína Michal, syn Marcharda. V roku 1330 je v Beckove doložený aj vicekastelán.

Podhradská osada prešla **v priebehu 14. storočia** významnými zmenami vďaka politickej stabilite a hospodárskej prosperite sa vytvorili priaznivé podmienky pre všeobecný hospodársky rozmach, ktoré sa naplno premietli aj v **Beckove, ktorý získal**

status mesta. Mestečko zaznamenalo najväčší rozvoj po roku 1388, kedy ho dostal od kráľa Žigmunda Luxemburského Stibor z poľských Stiboríc a po roku 1392, kedy získalo výsady podľa trnavského práva. **Beckov spolu s Novým Mestom nad Váhom, ktoré tiež patrilo Stiborovi, boli najmladšími v stredoveku založenými mestami na Slovensku.** Kým Nové Mesto využilo svoju priaznivejšiu polohu na tranzitných cestách a rozvinulo sa do podoby i keď nie veľkého, ale urbanisticky vyspelého mesta so šachovnicovým pôdorysom, Beckov sa naďalej vyvíjal ako zemepanské poddanské sídlo a nikdy nenadobudol ráz mesta v dnešnom význame. Panstvo Stiborovcov prinieslo veľký rozmach nielen hradu, ale aj samotnému mestu Beckov. Beckov sa v tomto období v prameňoch takmer vždy označoval ako „civitas“ – mesto. Po vymretí Stiborovcov sa už strieda označenie „civitas“ a „oppidum“ – mestečko. Krátko po získaní hradného panstva v roku 1389 Stibor udelil svojmu familiárovi Petrovi Kriekerovi richtárstvo ako odmenu za verné služby. V roku 1392 požiadal beckovský richtár Egid Stibora, aby sa mesto mohlo riadiť trnavským mestským právom. **Listinou vydanou 8. mája 1392 v Malženciach Stibor udelil mestu trnavské mestské výsady,** ktoré znamenali väčšiu nezávislosť v správe mesta a v súdnictve. Na čele mesta už nebol zemepánom ustanovený richtár, ale richtár volený celou obcou alebo jej väčšou časťou. Stiborovci sa usilovali brániť nielen výsady mešťanov, ale mysleli aj na tých najbiednejších. Na predmestí Beckova nechal Stibor ml. znovuvybudovať špitál sv. Ducha určený pre chudobných a chorých obyvateľov. Stibor ml. zamýšľal postaviť v Beckove aj kláštor ako vyplýva z jeho testamentu - Kláštor Zvestovania Blahoslavenej Panny Márie, rádu bratov sv. Pavla prvého pustovníka, pre dvanásť osôb, bratov a kňazov. Výstavbe kláštora však zabránilo husitské nebezpečenstvo a predčasná smrť zakladateľa. Kláštor neskôr vybudoval Pavol Bánfi, nebol však pauliánsky, ale augustiniánsky. V roku 1449 požiadal Pavol, resp. v jeho mene prepošť kláštora v Novom Meste nad Váhom, pápeža Mikuláša V. o súhlas s presťahovaním mníchov z Nového Mesta do bezpečnejšieho Beckova, pretože kláštor v Novom Meste bol po útoku vypálený a zničený.

Centrum mestečka bolo vybudované na takmer pravidelnom obdĺžnikovom pôdoryse, obohnanom opevňovacím múrom a vodnou priekopou, ktoré boli vybudované medzi rokmi 1392 a 1398. Podľa novších archívnych výskumov už v roku 1388, 1389 sa v Beckove pripomína mestská brána a hradná priekopa. Okolo ústredného obdĺžnikového námestia, ktoré vzniklo rozšírením pôvodnej cesty vedúcej pod hradnou skalou, sa začali stavať radiálne rozložené domy. Stará komunikácia prechádzala námestím, chránená Hornou a Dolnou bránou s padacími mostmi, ktorými boli hradby prelomené. Charakter predchádzajúcej architektúry sa do istej miery zachoval v zástavbe na východnej strane cesty, pod hradom. Obdobný charakter musela mať i zástavba na západnej strane cesty, ktorá bola po založení námestia zbúraná. Opevnené mesto nemalo samostatný kostol, až v rokoch 1690 – 1696 bol postavený františkánsky kláštor s kostolom sv. Jozefa Pestúna. V tejto súvislosti je zaujímavá nezvyklá poloha farského kostola sv. Štefana kráľa, postaveného na starších základoch okolo roku 1400, prvýkrát písomne doloženého v roku 1424. Poloha „extra muros“ je daná tým, že kostol vznikol skôr ako mesto a staršie podhradie spolu s kostolom sv. Štefana zostalo po vybudovaní opevnenia okolo mesta Beckov mimo mestských hradieb. Existencia fary sa predpokladá už koncom 11. storočia, avšak prvýkrát je existencia fary a farára v Beckove doložená v rokoch 1332-1337 vo veľkých pápežských desiatkových registroch.

Po smrti Stibora ml. v roku 1434 bol a hrad a panstvo načas opäť v rukách kráľa, až po viacročnom spore ich v roku 1437 získala jeho dcéra Katarína späť

prostredníctvom svojho manžela Pavla Bánfiho. Od tohto obdobia Bánfiovci vlastnili hrad i panstvo takmer dve storočia. Nový majiteľ panstva sa v búrlivých rokoch habsbursko-jagelovského dvojvládia a neskôr aj v dobe kapitanátu Jána Jiskru na Slovensku stali stabilizujúcim faktorom nielen pre Beckov, ale aj jeho široké okolie. Postavenie Pavla Bánfiho a jeho synov Františka a Jána v Beckove sa ešte upevnilo začiatkom 70. rokov 15. storočia, keď im kráľ Matej Korvín listinou z roku 1471 udelil celé svoje kráľovské právo na hrad, mesto Beckov, mestečko Nové Mesto nad Váhom, všetky dediny panstva nachádzajúce sa v Trenčianskej a niektoré dediny v Nitrianskej a Bratislavskej župe. Pavol Bánfi ako krajinský hodnostár sa nezdržoval na svojom panstve, dôležitú úlohu pri správe hradu a jeho majetkov získal jeho kastelán Mikuláš Malý (Parvus, Kys) z Novej Vsi. Začiatkom 16. storočia sa na hrade trvalo zdržiaval Ján Bánfi, ktorý zohral významnú úlohu na beckovskom hradnom panstve. Postavenie mestečka sa začína meniť, k dvom trhom pribudli ďalšie štyri jarmoky. Beckovská mestská spoločnosť tvorila pomerne zložitú a pestrú mozaiku, vedúcu vrstvu tvorili plnoprávni mešťania (obchodníci, remeselníci, vinohradníci). Z hľadiska etnického zloženia v priebehu 15. storočia sa málopočetná skupina nemeckého obyvateľstva postupne poslovenčila a už v II. polovici 15. stor. bola správa mesta v rukách Slovákov, o čom svedčí fakt, že mesto začalo vydávať písomnosti v slovakizovanej češtine. V roku 1526 postihla krajinu katastrofa s nezodpovednými následkami – v dôsledku moháčskej porážky Turci obsadili južné územie a Uhorsko sa rozpadlo na tri časti. Občianska vojna a zápas s Turkami sa prejavili v životnej úrovni obyvateľstva a násilnosťou zo strany šľachticov. Už v roku 1535 upozornilo mesto Trnava úradníka beckovského panstva Štefana Čóku na rastúci počet zbojníkov. Postup Turkov do centra Uhorska v prvej polovici 16. storočia zablokoval obchodné spojenia. Cesta cez Považie zostala hlavnou spojovacou osou v smere západ – východ v Uhorsku až do začiatku 18. storočia. Ľavý breh Váhu bol však menej bezpečný ako pravý. Preto sa cestné spojenie Považím koncentrovalo na trase Trnava - Veľké Kostoľany - Nové Mesto - Trenčín. Stará hradská, ktorá viedla od Trnavy cez Hlohovec a Banku k Beckovu a odtiaľto k Trenčínu, sa v dôsledku častých prepádov používala stále menej. Zostal jej síce názov Kráľovská cesta (via regia), no z hľadiska obchodného ruchu stratila význam. Pre Beckov to malo nepriaznivé dôsledky – začal hospodársky upadať. Tento stav trval až do 20. storočia. Izolácia od hlavnej obchodnej tepny mala neblahé následky a prejavila sa aj tak, že Nové Mesto sa po všetkých stránkach rýchlejšie rozvíjalo. V dôsledku situácie sa v 30. rokoch 16. storočia začal masový exodus šľachticov prevažne maďarského pôvodu do bezpečia a mnohí šľachtici sa usadili aj v Beckove. *Murované mesto (civitas murata), ako sa v 16. storočí Beckov v mnohých dokumentoch nazýva, predstavovalo v neistej a nepokojnej dobe 16. a 17. storočia bezpečné útočisko. Za pevnými hradbami mesta a pod ochranou hradu sa usadilo veľa šľachtických rodín, ktorých počet sa časom menil a ktoré využívali svoje privilégiá. V tomto období mestečko zaznamenalo rozmach, zvýšil sa počet obyvateľov a mestečko sa rozšírilo o novú štvrť, nazývanú v dokumentoch Nova villa, ktorá ležala za hradbami. Príťahovaniu šľachty do Beckova napomáhali aj Bánfiovci. Príliv obyvateľstva, utekajúceho pred Turkami z Dolnej zeme a presťahovanie sa šľachty, bývajúcej predtým na hrade, do pohodlnejších obydľí v priestoroch mestečka* **v priebehu 16. storočia a najmä v 17. storočí zmenili urbanisticko – architektonický ráz mestečka, v ktorom dovtedy prevažovala prízemná zástavba.** V priebehu 16. storočia došlo k viacerým majetkoprávnym zmenám vo vlastníctve beckovského panstva. Po smrti Jána Bánfiho roku počet spolumajiteľov neustále rástol. V roku 1644 vymrela aj druhá línia Bánfiovcov a z Beckovského panstva vytvorili

komposesorát. Spoluvlastníci beckovského komposesorátu spomedzi seba volili direktora panstva, ktorý mal dohliadať na právne záujmy panstva a inšpektora, ktorý obvykle sídlil v Beckove. Jeho úlohou bolo starať sa o spoločné hospodárske záležitosti. Takýto systém správy fungoval až do polovice 19. storočia. Politický, spoločenský a kultúrny vývin celej západnej a strednej Európy od počiatku novoveku ovplyvnilo reformačné hnutie, ktoré začiatkom 20. rokov preniklo aj na Slovensko. Hlavným strediskom reformácie v kraji pod Beckovským hradom bolo Nové Mesto nad Váhom. Reformné učenie sa na Považie šírilo z krajín českej koruny, pretože obyvateľstvo dobre rozumelo tomu, čo hlásali kazatelia, prichádzajúci z Čiech, Moravy a Sliezska. Prívržencami reformácie sa stali aj Bánfiovci i neskorší spolumajiteľ Beckova Tomáš Nádašdy. Prvým beckovským zemským pánom, sympatizujúcim s myšlienkami Martina Luthera, bol František Bánfi a reformácia sa mohla bez prekážok usadiť na jeho panstve. Jeho syn Ladislav Bánfi sa viac prikláňal ku kalvinizmu, pretože prvý kalvínsky biskup Preddunajska Peter Bornemisa po vyhnaní zo Šintavy roku 1579 našiel dočasné útočisko na Beckovskom hrade. Na Beckovskom hrade napísal jedno zo svojich najvýznamnejších diel – Kázne na všetky nedele v maďarskom jazyku. Zásluhou Ladislava Bánfiho boli do práv a dôchodkov novomestského prepošstva uvedení evanjelici roku 1570. Už v polovici 16. storočia účinkoval v Beckove kňaz Ján Schindler, pôvodne katolícky duchovný, ktorý sa prikláňal k Lutherovmu učeniu. V roku 1584 pôsobil v Beckove evanjelický pastor Juraj Becz. V tej istej dobe bol evanjelickým kazateľom v Moravskom Lieskovom beckovský rodák Juraj Dionizi. V Beckove mala už v poslednej štvrtine 16. storočia reformácia pevne zapustené korene. K obdobiu reformácie sa viaže k Beckovu pôsobenie Štefana Pilárika, evanjelického kňaza a jedného z najvýznamnejších spisovateľov tých čias.

V roku 1599 postihla celé juhozápadné Slovensko pohroma, budinský paša Ibrahim pritiahol s desaťtisícovým vojskom k Nitre. Po Nitrou rozdelil vojsko na dve časti, jedna vpadla do okolia Topoľčian a druhá plienila obce na oboch brehoch Váhu. Boli spustošené Piešťany, dediny Čachtického panstva, patriace Tomášovi Nádašdymu. Oddiely dorazili až k múrom Beckova a pokúšali sa vziať do mesta. Mesto však nedobýli a radšej odtiahli. Následkom vyhrotenej situácie vypuklo na jeseň prvé veľké protihabsburské povstanie, ktoré viedol Štefan Bočkaj. S tureckou vojenskou pomocou povstalci obsadili veľké časti Slovenska. Keď sa na jar roku 1605 hajdúsi začali objavovať na Považí, šľachta z dolného okresu Trenčianskej stolice našla úkryt na Beckovskom hrade. Beckovu hrozilo nebezpečenstvo aj z Moravy, odkiaľ podnikali trestné výpravy na Považie tlupy kozákov, najaté do cisárskeho vojska. Koncom augusta prepadli Čachtice a Nové Mesto nad Váhom. Obe sídla vypálili, v Čachticiach sa zmocnili veľkej koristi, ale v Novom Meste našli iba prázdne domy. Všetci obyvatelia ušli za Váh do Beckova, kde im kamenné opevnenie a hrad poslúžili ako spoľahlivý úkryt. Boje ukončil mier, dojednaný vo Viedni v roku 1606. Po skončení Bočkajovho povstania došlo k definitívnemu oddeleniu evanjelickej cirkvi od katolíckej. Beckov poskytol útočisko aj v nasledujúcom období protihabsburských povstaní. Po bitke na Bielej hore boli z Moravy vypovedaní všetci anabaptisti. Asi 5000 ich odišlo do Uhorska, viacerých prichýlil Pavel Nádašdy v Čachticiach a v ďalších obciach Čachtického a Beckovského panstva. Zakrátko boli z Čiech vypovedaní všetci nekatolícki kazatelia. Veľa ich odišlo na Slovensko, medzi nimi bol aj rodák z moravských Letovic, Samuel Prokopovský, ktorý pôsobil v Beckove od roku 1629 celých 23 rokov najskôr ako diakon a neskôr ako evanjelický kňaz. Po exode kazateľov nasledovali šľachtici, ktorí neboli ochotní prestúpiť na katolicizmus. V tej dobe boli zemskí páni na moravsko-slovenskom pomedzí prevažne protestanti. Nádašdy

a Druget, vlastníci Čachtické a podstatnú časť Beckovského panstva ochotne prijímali emigrantov, pretože to boli vzdelaní ľudia alebo zruční remeselníci. Viaceré priezviská obyvateľov Beckova, ktoré zachytili súpisy zo začiatku 18. storočia sú moravsko-českého pôvodu: Sládek, Václavík, Ptáček, Zemánek a pod.

Do veľkej migračnej vlny v 17. storočí spadá aj príchod Židov do Beckova.

Písomné pramene zaznamenávajú Židov trvalo usadených na révajovskom diele beckovského panstva už v roku 1697. (Doterajšia historiografia sa však v otázke osídľovania Židmi v Beckove rozchádza, kanonik Dualszky vo svojich rukopisných latinských dejinách Beckova datuje ich príchod do roku 1674, Barkanyi- Dojč do roku 1683). Je pravdepodobné, že drevená židovská synagóga (modlitebňa) mohla stáť v Beckove už pred vydaním Tolerančného patentu Jozefa II. v roku 1781 a situovaná bola mimo centra mesta. Murovaná synagóga vznikla pravdepodobne okolo polovice 19. storočia a stála na parcele č. 539 medzi ulicami Gerova a Na barine medzi obytnými domami v uličnej zástavbe. Podľa Barkanyiho to bola tehlová stavba o rozmeroch 15x8m, modlitebňa so ženským balkónom, do ktorej sa vchádzalo z predsiene. Stála v susedstve bytu rabína a šócheta – rituálneho mäsiara. Je vyznačená na mape z roku 1932 6-cípu hviezdou. Po II. svetovej vojne však všetky stavby židovského okrsku zanikli. Do súčasnosti sa zachoval len židovský cintorín, i keď v narušenom stave. Jeho počiatky možno presne datovať. V roku 1734 získali beckovskí Židia od grófa Jána Esterháziho pozemok pre svoj cintorín pri strmej ceste vedúcej na hrad. (V súčasnosti pozostáva zo staršej a novej časti, zachovalo sa na ňom vyše sto náhrobníkov, najstarší z roku 1739 a zvyšky obvodových múrov, pravdepodobne domu smútku „Ciduk hadin) .

Po nástupe protireformácie za arcibiskupa Petra Pázmana (1616-1636) katolícka šľachta a biskupi obnovovali spustnuté a zakladali nové kláštory pre františkánov, aby tak urýchlili rekatolizáciu krajiny. Medzi novozaloženými kláštorami bol aj **kláštor v Beckove** a františkánsky rád tvoril dôležitú súčasť duchovného a kultúrneho života. Jeho história siaha až do roku 1661, kedy kráľovský komorník Valentín Balaša s manželkou nechali potvrdiť Nitrianskej kapitule svoje rozhodnutie, že v Beckove (in civitate Becko) dávajú veľkú kamennú stajňu, v blízkosti ktorej sa nachádza aj pivnica s príľahlým a dosť rozsiahlym pozemkom františkánskeho rádu, aby tu vystavili kláštor. Okrem pozemku Balaša venoval aj peniaze na stavbu kostola, ktorý mal byť zasvätený sv. Valantínovi. Františkáni už v roku 1662 mali v stajni svoj dočasný útulok. Balaša stavbu síce začal, ale nestihol dokončiť. Podobne i gróf František Nádašdy, ktorý v roku 1669 stihol dobudovať len základy a obvodové múry. Po jeho smrti ostal kláštor nedostavaný, až kým ho nedokončil nitriansky biskup a novomestský prepošt Jakub Haško. Po smrti biskupa Haška v roku 1695 pokračoval v stavbe budovy konventu farár Ján Páčaj. Slávnostné vysvätenie kostola sa uskutočnilo až v roku 1701. Už v roku 1703 zničil strechu kláštora a kostola rozsiahly požiar, ktorý vznikol na predmestí. V roku 1708 bol kláštor silne poškodený kuruckými vojskami Š. Rákociho a v roku 1728 vypukol veľký požiar, počas ktorého zhorel kostol i kláštor, a tak sa niekoľko rokov žiadne bohoslužby nekonali. Rekonštrukčné práce sa skončili až v roku 1730. (Mrva, I.: 2006)16. 1.1708 Kuruci vyplenili a vypáli mesto Beckov aj s predmestiami. Ďalší požiar zachvátil Beckov v roku 1709 a vyhorel pri ňom aj hrad, ktorý už dávno prestal plniť svoju pôvodnú funkciu.

Mohutná hmota františkánskeho kláštora dotvorila koncom 17. storočia urbanizmus námestia a výrazne ovplyvnila vzhľad vnútorného mestečka v jeho juhozápadnej časti. Kláštorový komplex má typickú štvorkrídlovú dispozíciu s ústredným nádvorím – rajským dvorom. Kostol, ktorý tvorí severné krídlo, predstavuje jednododový

včasnobarokový typ na obdĺžnikovom pôdoryse. Barokovú podobu čiastočne nadobudol výstavbou novej veže v roku 1770 aj farský kostol.

(Mrva, I.: 2006) 16.1.1708 Kuruci vyplienili a vypáli mesto Beckov aj s predmestiami. Ďalší požiar zachvátil Beckov v roku 1709 a vyhorel pri ňom aj hrad, ktorý už dávno prestal plniť svoju pôvodnú funkciu. Domy nešľachtických obyvateľov boli stavané v tesnej blízkosti jeden od druhého a kryli ich zväčša slamené strechy. V mnohých chýbala pec a murovaný komín. A v podstreší z dymu slama často vzbĺkla. V priebehu 18. storočia a aj nasledujúceho celé mesto niekoľkokrát ľahlo popolom. V roku 1728 zhorelo celé mestečko aj oba kostoly a všetky domy vo vnútri hradieb. Iba kúrie patriace Petrovi Esterháziemu a Gécimu ostali ušetrené. Zhorela časť hradu, dolného podhradia, kostol aj škola. V 1737 vznikol oheň na predmestí a od neho sa chytili strechy mestečka. Všetky domy vrátane kostola a fary, okrem Révajovskej, Esterháziavskej a Géciovskej kúrie vyhoreli. V roku 1744 zhorel celý rad domov pod hradnou skalou, neďaleko brány. Najzničujúcejší bol oheň 23.4. 1795 kedy zhorelo vyše 200 domov, čo bolo 90 % mestečka. Nešťastie zmenilo vzhľad mestečka. Ani 19. storočie neostalo bez častých požiarov, aj keď nie takých zničujúcich. Postupne začali používať obyvatelia menej horľavú krytinu – šindľovú.

Obdobím veľkého hospodárskeho vzrastu bolo aj v Beckove 18. storočie. Už v roku 1712 kráľ Karol III. vydal pre Beckov osobitnú listinu, v ktorej potvrdil mestečku obe trhové privilégia, udelené v roku 1457 kráľom Ladislavom Pohrobkom a v roku 1520 Ľudovítom II. Všetkých kupcov a ich tovar zobral pod svoju ochranu, keď pôjdu na beckovské jarmoky alebo sa budú z nich vracat'. Ich konanie stanovil vo sviatok sv. Gregora pápeža (12. marca), vo sviatok sv. Štefana (20. augusta) a v deň sv. Kataríny (25. novembra). Zároveň panovník potvrdil aj oslobodenie Beckovčanov od platenia mýta a tridsiatku. Takúto slobodu užívali len slobodné kráľovské mestá a niekoľko privilegovaných sídiel. Potvrdenie privilégia malo nepochybne pozitívny vplyv na rozvoj Beckova.

Najväčší rozmach v Beckove zaznamenala **remeselná výroba**. Už v roku 1714 tu bolo sedem cechov, z toho šesť remeselníckych – mäsiarsky, tkáčsky, obuvnícky, krajčírsky, kožušnícky a súkennícky. Zaujímavosťou je, že aj roľníci mali svoje „profesijné združenie“, nazývané ceha agricolorum – cech poľnohospodárov. Je to ojedinelý zjav v dejinách cechovníctva na Slovensku. Okrem toho v Beckove pôsobili aj iní remeselníci, ktorí neboli združení v cechu, napr. mlynári.

Obyvateľstvo: V roku 1714 tu žilo 1925 obyvateľov, z nich 1167 evanjelikov a 758 katolíkov. Spolu s takmer sto člennou židovskou komunitou počet obyvateľstva prekračoval 2000. V tej dobe to bolo naozaj veľa, veď Bratislava mala 7900, Trnava 2900, Košice 2000 a v Trenčíne, zdecimovanom morom a povstaním, žilo sotva 1800 obyvateľov.

Hospodárska prosperita sa odrazila aj na stavebnej aktivite. **Po zbúraní hradieb, v druhej polovici 18. storočia**, vzniklo pri bývalej Dolnej bráne, na ceste oddeľujúcej staršiu osadu od novej opevnenej časti mestečka, úzke dlhé námestie, ktoré okolo polovice 19. storočia dostalo architektonický akcent stavbou prízemnej klasicistickej kúrie grófa Rakovského s predstavaným portikom (na jej mieste pravdepodobne dnes stojí rehoľný dom školských sestier). Na mieste zbúranej Hornej brány stojí baroková kaplnka s kamennou sochou sv. Jána Nepomuckého. Cesta, vedúca od Nového Mesta nad Váhom, obtáčala mestečko okolo hradieb a v mieste bývalej Hornej brány sa napojila na svoju pôvodnú trasu smerom na Trenčín. Popri tejto ceste sa ďalej rozvíjala zástavba, ktorá sa rozrastala najmä západným smerom, vytvárajúc uličky vedúce k Váhu. Obec sa rozširovala aj na juhovýchodnom konci, kde

ju koncom 18. storočia obohatil nový urbanistický komplex evanjelického kostola s farou a školou. Povolenie na stavbu kostola dostali beckovskí spolu s kálnickými evanjelikmi až v roku 1791. Kostol musel stáť na okraji obce, bez veže a zvonov, s vchodom z bočnej ulice. Nový kostol bol vysvätený v roku 1792. Múry jeho lode sú totožné s dnešným kostolom.

1. a 2. Vojské mapovania:

Rozsah zástavby Beckova v 18. a na začiatku 19. storočia je zachytený na mapách tzv. vojenského mapovania. Prvé vojenské mapovanie, známe ako jozefínske, nariadila v roku 1763 vykonať Mária Terézia (územie Horného Uhorska sa mapovalo v rokoch 1769-1785) a druhé, známe ako Františkovo, sa uskutočnilo v rokoch 1806-1869 na príkaz Františka I.

Počas 1. vojenského jozefínskeho mapovania v roku 1782, vojaci označili Beckov za mesto, v ktorom je niekoľko solídnych kamenných budov, dva kostoly s vežami a múrom ohradený kláštor. Hrad bol z vojenského hľadiska ešte čiastočne využiteľný, hoci nemal strechu, múry boli pevné a z východnej strany ho chránili aj priekopy. V meste sa konali trhy a bolo tu dostatok miesta aj na zhromaždenie väčšieho vojenského telesa. Vojakov zaujímal aj stav ciest, ktorý označili za dobrý.

V roku 1784 tu cisárski sčítací komisári napočítali 247 domov, v ktorých žilo 402 rodín. To znamená, že v jednom dome v priemere žili dve rodiny. Celkový počet obyvateľov bol 1842. Žilo tu 55 šľachticov- mužov, 29 osôb duchovného stavu a 72 mešťanov. Zvyšok boli poddaní. V tomto súpise bol už Beckov označený za obec. Od roku 1848-1918 Beckov zažíva stagnáciu. Po vybudovaní železnice 1876 na pravom brehu Váhu ostali obce na ľavom brehu odrezané od diania a na druhú stranu sa dostali len kompami. Beckovská stagnácia sa zmenila na úpadok.

V priebehu 18. - 19. storočia bola zástavba podhradia doplnená iba niekoľkými stavbami na západnej strane číslom 12 a 13, na severnej strane číslo 16, pod hradobným bralom číslo 20 – Kollárovec II. V 18. storočí za mestskými hradbami vznikla fara (objekt č. 36) a okolo farského kostola bola upravená časť staršieho opevnenia zo 16. až 17. storočia - vznikol vstup s piliermi s kamennými barokovými plastikami sv. Floriána a sv. Jána Nepomuckého. V tomto období bolo doplnené historické jadro o výtvarné exteriérové sochy na stĺpoch a malú architektúru – sochu sv. Jána Nepomuckého v kaplnke v miestach bývalej Hornej brány opevnenia (súčasná križovatka ciest Trenčianskej a východnej ulice Námestia 1. mája), socha sv. Floriána na Námestí 1. mája a Socha Najsvätejšej Trojice v mieste bývalej Dolnej brány opevnenia mesta (Ctiborova ulica). Na obode mestečka stojí individuálna zástavba rodinných domov. Pôvodne tu stáli domy drobných remeselníkov a roľníkov , dodnes sú zachované rozsiahle pivnice, pod mnohými z nich, najmä pod staršou zástavbou v blízkosti centra, čo svedčí o pokračujúcej tradícii vinohradníctva a ovocinárstva. Pravdepodobne od 19. storočia začal meniť svoj vzhľad stred mestečka , keď centrálny trhový priestor dostal podobu parku, do ktorého bol osadený barokový stĺp so sochou sv. Floriána a v osi parku v roku 1948 bol postavený pomník padlým v I. a II. svetovej vojne.

Kresťanský cintorín sa rozkladá na juhovýchodnom okraji obce, delí sa na katolícku a evanjelickú časť. V katolíckej časti stojí hrobka rodiny Dubnických s neobarokovými fasádami z 2. polovice 19. storočia.

V druhej polovici 20. storočia v historickom jadre – na území dnešnej pamiatkovej zóny , vznikli viaceré stavby nevhodné v tomto prostredí:

- objekty bývalého domova dôchodcov na parc. 613, 614, 61 v JV časti PZ
- cca 1953 - dom číslo 303 v SZ časti pamiatkovej zóny ,

- cca 1956- dom číslo 26 vo V časti / asanovaný vo februári 2007/
- 60. roky – objekt bývalého obecného úradu, dvojpodlažný s plochou strechou, na mieste asanovaného Medňanského kaštieľa
- objekt číslo 8, prízemný, s plytkou strechou, drevotriekový / kultúrne zariadenie obecného úradu /
- dom č. 459 v severnej časti PZ / prístavba z roku 2000/
- cca rok 1963 - dom číslo 33 a 34 na Hradnej ulici s nevhodnými fasádami a plytkou stanovou strechou na čísle 34
- možno k nim zaradiť rôzne šopy, garáže a hospodárske budovy / najhorší príklad - v západnej časti parcely 675 /
- V juhozápadnom nároží historického jadra na p. č. 629 bol v 90 – tych rokoch 20. storočia vybudovaný tenisový kurt, obohnaný vysokým pletivovým plotom a zeleňou.

Tieto stavebné zásahy čiastočne narušili vzhľad historického jadra - súčasnej pamiatkovej zóny a tiež bezprostredného okolia - južná zástavba Ctiborovej ulice, severná zástavba Trenčianskej ulice / objekt školy a typové rodinné domy /.

Oproti stavu na mapách z 18. a 19. storočia sa zástavba v obci v 20. storočí príliš nerozširovala a zachovala si v zásade svoj pôvodný vidiecky charakter.

ERB:

(*Vrteľ, L. 2006*) Symbolom Beckova je od 15. storočia jedinečný motív – slon s vežou na chrbte. Zobrazenie sa nachádza na najstaršej pečati Beckova z 15. storočia.

Kruh opis najstaršej pečate znie: + Sigil (I) vm civitatis + bolundocz. V strede pečatného poľa je zobrazený slon s vežou na chrbte. Typárium / pečatidlo/ s 12 cm dlhou rúčkou sa zachovalo v zbierkach Trenčianskeho múzea.

V poradí tretia / menšia / pečať Beckova je datovaná tým istým rokom 1548. Kruh opis znie SIGIL / lum / CIVITATIS. BECZKO. 15 – 45. Slon uprostred pečatného poľa má špicaté uši / azda kly? /. Vo štvrtej pečati je slon vložený už do heraldického štítu, nad ktorým je letopočet 1548. Veža na chrbte slona je sprevádzaná literami S / sigillum / B / Beckov /. Príloha č. 2

Podľa Nováka si vraj Beckovčania v 16. storočí omylom zmenili svoje pôvodné znamenie, symbol býka s vežou, na znamenie slona s vežou. Že slon s vežou je v heraldike neobvyklé znamenie a preto je pre Beckov vhodnejšie znamenie býka s vežou, nakoľko aj Bánfiovci, ktorí boli istý čas vlastníkami Beckova, mali vo svojom erbe býčiu hlavu.

Obecné zastupiteľstvo v Beckove svojim uznesením č. 118/95 OZ z 12. decembra 1996 však potvrdilo historickú podobu svojho symbolu z 15. storočia s prihliadnutím na farebnosť, doloženú z druhej polovice 19. storočia a do Heraldického registra Slovenskej republiky bol zapísaný erb Beckova v tejto podobe: v modrom štíte strieborný slon v zlatej zbroji, nesúci na chrbte striebornú vežu so zlatým oknom, ukončenú trojzubým cimburím a červenou strechou s dvoma zlatými guľami. Znamenie je vložené do polokruhového, dolu zaobleného tzv. neskorogotického, či tiež španielskeho heraldického štítu.

Pečať Beckova je okrúhla, uprostred s obecným symbolom a kruh opisom OBEC BECKOV. Pečať má priemer 35 mm, čo je v súlade s domácimi zvyklosťami a predpismi o používaní pečiatok s obecnými symbolmi, ktorými sú popri erbe, pečať a vlajka. Príloha č. 3

F.2. Zásadné urbanistické vývojové etapy územia v súvislosti s vývojom celého sídla.

Archeologický výskum na beckovskom hrade doložil veľkomoravské osídlenie hradného kopca z polovice 9. storočia, ktoré sa sústredilo okolo dominantného veľkomoravského výšinného sídliska a potvrdzuje to aj kontinuálne osídlenie hradného kopca v 10. - 12. storočí. Význam výšinného sídliska vyvrcholil v polovici 13. storočia výstavbou kamenného hradu. Z 12.-13. storočia v Beckove v polohe Sady sa zistilo dedinské sídlisko. Osídlenie tu zaniklo okolo polovice 13. storočia a je pravdepodobné, že sa obyvatelia presunuli do podhradskej osady pod hradom, vzdialenej od tejto cca 2,5km.

Malé neopevnené podhradie (suburbium), ktoré sa tesne primkávalo k hradu a plne podliehalo jurisdikcii hradu, sa vyvíjalo sa nepochybne už v 11. storočí okolo farského kostola. (Paulusová, S.: 2006): Jeho jadro môžeme identifikovať na území okolo dnešnej okružnej ulice Pod hôrkou a popri strmej ceste vedúcej k hradu, dnešnej Hradnej ulici. Charakter pôvodnej zástavby nepoznáme. Farský kostol, zasvätený prvému uhorskému svätcovi sv. Štefanovi kráľovi, bol postavený na starších základoch okolo roku 1400, prvýkrát písomne doložený v roku 1424. Existencia vybudovaní opevneného mesta, ostal farský kostol a osada mimo hradieb, hoci v samotnom meste kostol nebol. Existencia fary sa predpokladá už koncom 11. storočia. Poloha „extra muros“ je daná tým, že kostol vznikol skôr ako mesto a staršie podhradie spolu s kostolom sv. Štefana zostalo po vybudovaní opevnenia okolo mesta Beckov mimo mestských hradieb.

Hospodárskym centrom panstva Matúša Čáka bol určite Beckov, ktorý sa od najstarších čias vyvíjal ako podhradská osada. Situovanie podhradskej osady na diaľkovej ceste vytváralo priaznivé podmienky pre rozmach jej obchodu a remesiel. Podhradská osada prešla v priebehu 14. storočia významnými premenami. Politická a hospodárska stabilita a priaznivé klimatické podmienky umožnili osídľovať podhorské a horské oblasti, ktoré stredoveké osídlenie nezasiahlo. Nárast obyvateľstva si vynútil kľčovanie lesov a rozširovanie polí a viníc. Zlepšujúce sa hospodárske pomery viedli k zintenzívneniu mestotvorného procesu a Beckov získal status mesta. Od 14. storočia možno sledovať stavebný vývoj osady, už ako mestečka, ktoré sa rozširovalo popri ceste vedúcej popod hradnú skalú. Centrum mestečka vybudovali na takmer pravidelnom obdĺžnikovom pôdoryse, obohnanom opevňovacím múrom a vodnou priekopou. Okolo ústredného obdĺžnikového námestia, ktoré vzniklo rozšírením pôvodnej cesty vedúcej pod hradnou skalou, sa začali stavať radiálne rozložené domy. Do mesta sa vchádzalo dvomi mestskými bránami s padacími mostami. Obe boli situované tak, že rešpektovali severojužný ťah diaľkovej cesty, ktorá prechádzala mestom. Na severe sa nachádzala Horná brána a na juhu Dolná brána. Opevnenie hradbami (civitas murata), predstavovalo jeden z najvýznamnejších znakov mesta v stredoveku. O tom, kedy sa dalo mesto opevniť, nie je v písomných prameňoch zmienka. Mesto sa ale ako opevnené spomína už v roku 1388. Podľa väčšiny historikov opevňovací múr a vodná priekopa boli postavené medzi rokmi 1392-1398.

(Dvořáková,V.:2006) Stibor ml. dal na predmestí v 14. storočí znovu vybudovať špitál na počesť sv. Ducha, určený pre chudobných a chorých obyvateľov. Zamýšľal dať vybudovať aj paulínsky kláštor. Augustiánsky kláštor dal postaviť Pavol Bánfi v 15. storočí. Chcel tu vybudovať s kláštorom aj kostol, lebo v samotnom opevnenom meste kostol nebol. Samotné opevnené podhradie nemalo kostol. Až v roku 1690 bol vybudovaný kláštorný františkánsky kostol na západnej vnútornej strane opevnenia.

Charakter predchádzajúcej architektúry sa do istej miery zachoval v zástavbe na východnej strane cesty, pod hradom. Obdobný charakter musela mať i zástavba na západnej strane cesty, ktorá bola po založení námestia zbúraná, jej zvyšky sa podľa obyvateľov dodnes zachovali v zasypaných pivniciach. Na ostatných stranách námestia stoja priestorovo i hmotovo rozsiahlejšie domy zámožnejších zemanov a šľachty, ktorých počet rástol od konca 16. storočia a hlavne v 17. storočí. Po príchode šľachticov v 16. a 17. storočí sa za murovanými hradbami usadilo mnoho šľachtických rodín. So šľachticmi prišli aj ich služobníci a čelad', čím sa zvýšil počet obyvateľov Beckova a mesto sa rozšírilo o novú štvrť v dokumentoch nazývanú „Nova villa“, ktorá ležala za hradbami.

Dvojpodlažné renesančné kúrie výrazne zmenili urbanisticko – architektonický ráz mestečka, v ktorom dovtedy prevažovala prízemná zástavba. V uličných interiéroch sa objavili rôznorodé fasády, arkiere, kamenársky zdobené portály a okenné ostenia a výtvarne riešené omietky fasád. Do námestia boli kúrie uzatvorené múrmi, alebo domovými krídlami, tak tu vznikla uzatvorená radová zástavba. Z vonku ich chránil starší stredoveký hradobný múr so strieľňami v podstreší. Kúrie začali postupne hradobný múr prelamovať otvormi – renesančnými oknami s prevliekanými mrežami. Spomína sa, že počas tureckých výbojov bol Beckov obohnaný trojitým opevnením (s. 152), (trojakým múrom a šiancami). Okrem opevňovacieho múru to bol nižší múr, pravdepodobne parkán na obvode mestskej priekopy, ktorý zároveň oddeľoval parcely jednotlivých kúrii od okružnej hlavnej cesty. Tento bol v 1. polovici 20. storočia zbúraný. Časť z neho ostala na obvode parcely františkánskeho kláštora. Ďalší vonkajší múr je čiastočne zachovaný približne na hraniciach parciel záverovej zástavby na južnej strane obce a pravdepodobne jeho zvyšky aj na západnej strane. Zástavba je zachytená na mapách 1. a 2. vojenského mapovania. Hlavná najrozsiahlejšia a architektonicky najhodnotnejšia zástavba vnútorného mestečka boli renesančné kúrie. Ich stav značne utrpel núteným odchodom posledných obyvateľov po 2. sv. vojne. Tzv. Medňanského kaštieľ v 50.- 60. rokoch 20. storočia po jeho zániku, rozobrali obyvatelia ako stavebný materiál na svoje domy. (Mrva, I., 2006) Medňanskí mali v mestečku v susedstve františkánskeho kláštora poschodový kaštieľ. Mali rozsiahlu múrom a priekopou obkolesenú záhradu, vlastnili na Vystrkove hospodársky majer, v mestečku pivovar aj s pozemkom susediacim so schátralým Erdodiovským kaštieľom. V susedstve pivovaru bola postavená pálenica a stajňa. K ich majetkom patrila aj osobitá ovocná záhrada a mnohé iné nehnuteľnosti v Beckove na prelome 18. a 19. storočia. Začiatkom 17. storočia boli na Váhu 4 mlyny, v chotári panské majere, na svahoch vinice a spomína sa aj pivovar, ovocná a šafránova záhrada. V 2. tretine 17. storočia sa Nadaši pustil do budovania kostola a kláštora františkánov v Beckove, ktorý bol dokončený v 90. rokoch 17. storočia.

V období baroka výrazne zasiahla do urbanizmu výstavba novej dominanty – františkánskeho kláštora a kostola sv. Jozefa Pestúna v rokoch 1690 – 1692 v juhozápadnej časti . Dovtedy mestečko nemalo samostatný kostol.

Barokovú podobu dostal aj farský kostol sv. Štefana kráľa / za hradbami/ výstavbou veže v roku 1770.

(Paulusová,S.:2006) Po zbúraní hradieb, v 2. polovici 18. storočia vzniklo pri bývalej Dolnej bráne, na mieste oddeľujúcom staršiu osadu od novej opevnenej časti mesta – úzke dlhé námestie, ktoré dostalo v polovici 19. storočia akcent, prízemnú budovu grófa Rakovského. Pravdepodobne na jej mieste stojí dnes rehoľný dom školských sestier Notre dame. Námestie zdobí kamenný stĺp so súsoším Najsvätejšej Trojice, datovaný 1861. Na mieste zbúranej Hornej brány, stojí baroková kaplnka s kamennou sochou sv.

Jána Nepomuckého. Cesta vedúca do Nového Mesta nad Váhom, obtáčala mestečko okolo hradieb a v mieste bývalej Hornej brány sa napojila na svoju pôvodnú trasu smerom na Trenčín. Popri ceste sa rozvíjala ďalej zástavba, hlavne západným smerom, vytvárajúc uličky vedúce k Váhu. Zástavba sa rozširovala aj juhovýchodným smerom do „Matiášky“, kde koncom 18. storočia vznikol komplex evanjelického kostola s farou a školou.

Na mape Beckova z roku 1932 je vyznačená poloha židovskej synagógy pri chodníku spájajúcom vtedajšie cesty „Na barine“ a Gerová, vedúcej do Vadičova na západnej strane obce. Židovské stavby zanikli po 2. sv. vojne. Prvá židovská modlitebňa mohla byť postavená už v 80. rokoch 17. storočia. Na strmej ceste na hrad je zachovaný židovský cintorín, so zachovanými náhrobníkmi od roku 1739. Dnešnou strmou cestou na hrad je rozdelený na staršiu a novšiu časť a svojou priestorovou štruktúrou sa výrazne uplatňuje v pôdoryse sídla. Kresťanský cintorín sa rozkladá v juhovýchodnej časti obce a je delený na evanjelický a katolícky. Na obvode obce sa rozkladá individuálna zástavba najmä rodinných domov. Oproti stavu z máp z 18. a 19. storočia sa zástavba v obci v 20. storočí moc nerozširovala a zachovala si svoj vidiecky charakter. Pravdepodobne od 19. storočia začal meniť svoj vzhľad vnútorný mestský priestor, ktorý dostal charakter parku, do ktorého bol osadený stĺp so sochou sv. Floriána a po II. svetovej vojny pamätník padlým v I. a II. svetovej vojne.

G. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia

G.1. Špecifikácia jednotlivých typov, štruktúr a prvkov územia

G.1.1. Pôdorysná schéma (námestia, uličná sieť, charakteristika štruktúry historického súboru - pôdorysný typ)

Historické jadro tvorí zástavba stredovekého mestečka pôvodne obkolesená gotickým opevnením a časť územia k farskému kostolu s farským areálom mimo opevnenia mesta. Pôdorysnú osnovu centra tvorí **nepravidelné obdĺžnikové námestie**, ktorého východná strana je konkávne prehnutá (kopíruje hradné bralo), rozmery cca 185 – 205 x 65 - 95 metrov, **s miestnou komunikáciou** Piešťany – Trenčín (pôvodne hlavnou, historickou kráľovskou cestou), prebiehajúcou po východnej strane námestia v smere sever – juh, rovnobežne so skalným bralom hradu. Stará komunikácia pôvodne prechádzala dvoma bránami v mestských hradbách. Námestie je tvorené centrálnym obdĺžnikovým **parkom s výsadbou vysokej zelene-lipami**, obkoleseným zo všetkých strán miestnymi komunikáciami obslužného charakteru. Výraznou dominantou námestia je **kostol a kláštor františkánov** na juhozápadnej strane námestia. Okolo námestia a komunikácií sú situované **objekty, poväčšine ako radová zástavba**, s porušením tejto zástavby na východnej strane cesty - v juhovýchodnom nároží námestia a severne od komplexu kláštora a kostola Františkánov. Tu sú situované samostatne stojace objekty so zeleňou v predzáhradkách, záhradkách a v prielukách.

Na juhovýchodnej strane pamiatkovej zóny, mimo centra obkoleseného pôvodne hradbami, je situovaný **areál rímskokatolíckeho farského Kostola sv. Štefana**, obkoleseného opevnením so vstupnou bránou na západe opevnenia a farské objekty.

Východne za kostolom je zalesnená časť svahu. Východnú pôdorysnú časť pamiatkovej zóny tvorí na jej severnej strane skalnaté bralo s dominantným stredovekým hradom, týčiace sa nad zástavbou historického jadra. Medzi areálom farského kostola a zástavbou historického jadra je zatáčajúca sa cesta, zarezaná do svahu, vedúca k hradu, na lúky a svah na východnej strane pamiatkovej zóny. Po oboch stranách tejto cesty je situovaný **židovský cintorín**, starší na svahu na východnej strane cesty, mladší na severozápadnej ceste pri ceste.

Ťažiskom historického celku sú **ruiny hradu**, s hodnotnou umelecko – historickou a architektonickou hodnotou a hradné bralo ako prírodný výtvor, ktorý je dominantou širokého krajinného prostredia.

Gotické opevnenie obkolesovalo stredoveké mestečko, za ktorého hradbami bola ešte poddanská obec hradu, situovaná okolo farského kostola sv. Štefana. Z mestských hradieb sa zachovali len fragmenty bez Hornej (severnej) a Dolnej (južnej) brány. Zabudované úseky hradieb sú v objektoch severnej časti, čiastočne v zástavbe južnej časti a tiež v objektoch postavených okolo námestia v západnej časti. Pod súčasným terénom je veľký predpoklad zachovania základov hradieb / dokázateľne pri výstavbe rodinného domu v roku 1953 – č. 303 v SZ nároží – informácia majiteľa/. V konfigurácii terénu je badateľná bývalá priekopa - v západnej a severnej časti. V južnej časti / pred objektom župného sirotinca / bola zasypaná v 60 – tých rokoch 20. storočia.

Stredoveké domy sa ani v podhradí, ani v hradbách opevneného mestečka nezachovali, sú však identifikovateľné v suterénoch niektorých domov okolo námestia a v prístavbe k hradobnému múru a mnohé suterény na východnej strane námestia sú zasypané. Môžeme však predpokladať, že na niektorých parcelách sa mohol zachovať ich pôdorys resp. aj zvyšky ich múrov, čo bolo v podhradí potvrdené aj archeologickým výskumom, ktorý sa však robil iba v minimálnej miere.

Najmä v 2. polovici 20. storočia vznikli v pravidelnej zástavbe šírko-rodenej k uličnej čiare (radová zástavba aj zástavba s odstupmi), niektoré **prieluky**. Najväčšie škody na historickom urbanistickom pôdoryse zanechala asanácia kaštieľa Medňanských a jeho hospodárskych objektov v západnej zástavbe námestia začiatkom 60. rokov 20. storočia. Vo východnej zástavbe vznikla prieluka dĺžky 68 metrov – pretože objekt p. č. 609/1 je uskočený 10 metrov a tiež objekt p. č. 607/1, bol uskočený 5 metrov za uličnou čiarou. (Tento objekt bol počas spracovania zásad so súhlasom krajského pamiatkového úradu asanovaný. Objekt mal nevhodnú architektúru z pol. 50. rokov 20. storočia, zle osadenú na parcele). V severnej zástavbe v minulosti zanikla polovica objektu „Kollárovca“, č. p. 670/1. Menšie prieluky sa nachádzajú medzi objektmi na západnej a východnej strane námestia.

G.1.2. Systém opevnenia, jeho vývojové etapy (tradičné využitie pozemkov v okrajových polohách sídla)

Beckov už v 14. storočí bol opevnený hradbami (civitas murata) čo predstavovalo jeden z najvýznamnejších mestotvorných prvkov. Do mesta sa vchádzalo dvomi mestskými bránami. Obe boli situované tak, že rešpektovali severojužný ťah diaľkovej cesty, ktorá prechádzala mestom. Na severe sa nachádzala Horná brána a na juhu Dolná brána. O tom, kedy sa dalo mesto opevniť, nie je v písomných prameňoch zmienka. Mesto sa ale ako opevnené spomína už v roku 1388. (Lukačka, 2006, s. 31-32) Podľa väčšiny

historikov opevnenie bolo postavené medzi rokmi 1392 a 1398. Novší archívny výskum však poukázal na to, že už v roku 1389 (1388) sa v Beckove pripomína mestská brána a hradná priekopa. Stará komunikácia vedúca popod hradnou skalou bola chránená Dolnou a Hornou bránou s padacími mostami.

Okrem toho tu existovalo aj malé neopevnené podhradie (suburbium), ktoré sa tesne primkávalo k hradu a plne podliehalo jurisdikcii hradu. (Paulusová, S.: 2006)

Hradby obkolesovali jadro mestečka z troch strán. Na severovýchode sa napájali na skalné bralo / na dnešnej parcele 598/ a na juhovýchode sa napájali na opevnenie hradu .

V hradbách boli len dva otvory – južná a severná brána, ktoré umožňovali vstup. Nad bránami sa týčili nevysoké kamenné veže. Každú strážili 1-2 drábanti, ktorí boli zamestnancami panstva. Brány sa po zotmení zamykali, no stráž zostávala v nevelkej strážnici po celú noc. Ak sa občan Beckova oneskoril, obyčajne ho pustili dnu, cezpoľní a cudzinci nemohli v noci vstúpiť do mesta a ani ho opustiť. V polovici 17. storočia dostávali drabanti 2 zlaté a 50 denárov mesačne, čo bolo 30 zlatých ročne. Pred severnou bránou stál od konca 16. storočia mlyn. Hradby sa osvedčili najmä v rokoch 1530, 1599, počas tureckých nájzdov a v rokoch 1663-64. Bolo však potrebné sa o ne aj starať. V roku 1631 bolo nariadené vyčistenie hradobných priekop, spolu s opravou múrov a brán. Na sklonku 17. storočia bolo opevnenie opäť zanedbané. Roku 1692 ôsmy bod panského štatútu spomína veľmi zlý stav južnej brány. Vdova po Gašparovi Suňogovi sa mala podujať na jej opravu a ak tak neurobí, má sa o to postarať direktor panstva. Po prehraní rákociovských nepokojov opevnenie prestalo slúžiť svojmu účelu a rýchlo chátralo. (Mrva, 2006 s. 76)

V múroch kúrií, ktorých počet rástol od konca 16. a najmä v 17. storočí sa zachovali aj zvyšky historicky cenných starších stavebných konštrukcií, najmä časti pôvodného stredovekého opevnenia, ale tiež pivníc s kamennými valenými klenbami a fragmentmi kamenných ostení portálov. Vo veľkej miere je však čitateľný stredoveký opevňovací múr, ktorý ohradzoval mestečko – na južnej strane v domoch č. 3, 5 a 28 na západnej strane v domoch č. 9, 10, 13, 14 tu prebieha v dlhšej súvislej línii, na severe v domoch č. 15, 16, 20. Zachoval sa aj vďaka svojej mohutnosti, ako súčasť stien renesančných kúrií a tvorí ich neoddeliteľnú súčasť. Iba koruna hradby nad ochodzou s cimburím a štrbinovými strieľňami bola upravovaná a múr bol už v období renesancie prelamovaný oknami a neskôr, po strate svojej obrannej funkcie v poslednej tretine 18. storočia, aj vstupmi. Stopy po dvoch bránach v opevnení sa nezachovali, iba obiehajúca vodná priekopa sa na západnej a severnej strane zachovala vo svojej pôvodnej šírke, ale jej hĺbka je zachytená už iba v správach z archeologických výkopov na niektorých miestach. Na základe ich čiastkových výsledkov sa predpokladá tiež existencia náročných štvoruholníkových bášť.

Zachovali sa však múry patriace pravdepodobne bašte, postavenej pri južnom hradbovom múre z vnútornej strany, v objekte č. 5, ktoré boli rovnako široké ako hlavný múr – 240 cm. Čitateľné sú v reze, ktorý vznikol ich prerazením, napojením priestoru predpokladanej bašty na novšiu renesančnú pivnicu. Objekt č. 5, známy ako bývalý župný sirotinec, stojí na základoch starších domov. V juhozápadnom rohu predpokladaná bašta opevnenia bola prístupná polkruhovým kamenným portálom so skoseným ostením, ktorého pravá stojka a časť záklenku sa v objekte doposiaľ zachovala. Pri sceľujúcej prestavbe bola zapojená do renesančného objektu, prepojená s novšou pivnicou, situovanou pozdĺž opevnenia

Podrobným pamiatkovým prieskumom prešiel iba dom č. 3 nazývaný Kúria Dubnických. Výskum odhalil na parcele existenciu dvoch starších stredovekých domov, z ktorých sa

zachovali pivnice a časti múrov prízemia, dokonca s predpokladom vzniku jedného z nich ešte pred stavbou mestského opevnenia. Starší, trojpriestorový dom, situovaný v zadnej časti dnešného východného krídla (postavený bližšie pri ceste), nedosahoval svojou hmotou líniu fasád objektov postavených okolo námestia, pretože pravdepodobne súvisel s predmestskou zástavbou okolo cesty.

Spomína sa, že v období, keď územie Slovenska ohrozovali turecké výboje, bol Beckov obohnaný trojitým opevnením („trojakým múrom a šancami“). Okrem vysokého opevňovacieho múru tu bol ďalší, nižší múr – parkán na obvode mestskej priekopy, zbúraný v 1. polovici 20. storočia. Časť z neho zostala na obvode parcely františkánskeho kláštora. Ďalší, vonkajší múr je čiastočne zachovaný približne na hraniciach parciel záverovej zástavby na južnej strane obce a pravdepodobne jeho zvyšky tiež na západnej strane (S. Paulusová). Doba výstavby týchto múrov, ani ich hlavná funkcia nie je však zatiaľ spresnená. Po zbúraní hradieb, v druhej polovici 18. storočia, vzniklo pri bývalej Dolnej bráne, na ceste oddeľujúcej staršiu osadu od novej opevnenej časti mestečka, úzke dlhé námestie so súsoším sv. Trojice. Na mieste zbúranej Hornej brány stojí baroková kaplnka so sochou sv. J. Nepomuckého. Cesta vedúca od Nového Mesta nad Váhom, obtáčala mestečko okolo hradieb a v mieste bývalej Hornej brány sa napojila na svoju pôvodnú trasu smerom na Trenčín. Obyvatelia využívali kameň ako stavebný materiál a tak hradby postupne mizli. 28. júla 1804 sa zrútila južná veža. Nečakaná udalosť si našťastie nevyžiadala žiadne obete. Aby sa predišlo samovoľnej deštrukcii severnej veže, občania ju rozobrali a kamene použili na výstavbu novej krčmy.

Voľné úseky hradieb – opevnenia hradu (NKP Hrad), sú viditeľné v západnej časti – v dĺžke cca 35 metrov a v južnej časti – úsek cca 30 metrov, ktorý stúpa vo svahu nad bývalým domovom dôchodcov a napája sa na opevnenie hradu / pri hranolovej veži/.

K hradobnému múru na západnej strane pamiatkovej zóny sa primkýna medziparcelný kamenný múr, na parcele č. 673, medzi objektmi č. 13 a 14.

G.1.3. Parcelácia, rozsah jej zachovania

Ešte na súčasnej katastrálnej mape (z roku 2006), ktorá je nepresná a dlho neaktualizovaná (sú tu nezakreslené objekty staré cca 100 rokov, tiež objekty z druhej polovice 20. storočia, zakreslené asanované objekty ...) je vidno pozostatky starých parciel, ktoré boli úzke – kolmo orientované k bývalej hlavnej ceste Trenčín – Trnava, dnes Námestie 1. mája. Ich šírka sa pohybuje väčšinou v module cca 7,70 metrov. Je možné, že ide o pozostatok pôvodného stredovekého rozparcelovania. Tiež širšie parcely cca 15,5 metra / č.680/1, 678, 676, 605/., šírky cca 23 metrov /č. 606 – „Altusovec“, č. 673/ vychádzajú z tohto modulu.

Predpoklad začiatku výstavby osady je v stredoveku dvoj – trojpriestorovými objektmi šírky 5 – 7 metrov, hĺbkovo orientovanými, s úzkymi prechodmi do dvorovej časti, podpivničenými, pričom nevyklúčujeme ani širkové orientácie. Takýto typ je zakomponovaný v objekte „Altusovec“, ktorý bol na základe vizuálnej obhliadky dvakrát rozširovaný, v jeho južnej časti je zachovaný suterén s kamennou valenou – stredovekou klenbou. Tiež objekt č. 23 šírky 15 metrov v pôdoryse „U“ je postavený na dvoch úzkych parcelách – v jeho južnej časti je zachovaný suterén s kamennou

valenou klenbou. V zástavbe východnej časti námestia je veľký predpoklad suterénov pôvodných stredovekých domov.

Postupným vývojom – výstavbou väčších renesančných kúrií, barokového komplexu kostola a kláštora, zástavbou v 18. a 19. storočí a tiež v 20. storočí (pošta ...) sa pôvodná parcelácia pretvorila. Parcely sa scelovali a vznikla zástavba, zachovaná dodnes, ktorá je až na výnimky (č. 609/1, dvorové krídla župného sirotinca „Ambrovca“, kostol Františkánov), **šírkovo orientovaná – radová aj solitérna** s viacerými prielukami. Z tohto princípu sa bude vychádzať aj pri zástavbe prieluk.

Na mape z roku 1801-69 (II. vojenské mapovanie) je vidno, že východná časť je zastavaná drobnejšími objektmi. Výnimku tvorí veľký trojkridlový objekt v juhovýchodnom nároží námestia (bývalý domov dôchodcov), pričom zvyšok námestia je zastavaný väčšími kúriami a sakrálnymi stavbami: kúria Dubnických, župný sirotinec, komplex Františkánskeho kostola s kláštorom, býv. kaštieľ Medňanských (už asanovaný) a ďalšie dve štvorkrídlové kúrie: v severnej časti náznak kúrie „Ambrovec“ a kúria „Kollárovec“. Pre súčasné poznanie je dôležité, že severozápadné a juhozápadné nárožie v týchto rokoch neboli podľa máp zastavané.

Z katastrálnej mapy je pomerne dobre čitateľný priebeh mestského hradobného múru aj s priekopou a murovaným opevňovacím múrom na hrane priekopy, ktorý je s veľkou pravdepodobnosťou hranicou Ulice 1. mája (viditeľný na mape: parc. č. 629 v JZ nároží zóny aj v areáli kláštora – snáď ohradový múr františkánskeho kláštora od cesty). Tiež je viditeľný na parcele č. 669/1 a p. č. 382/4 v severnej časti pamiatkovej zóny. Priekopu si pamätajú súčasní obyvatelia ešte v 60 – tych rokoch 20. storočia, kedy ju začali zavádzať v južnej časti pred objektom župného sirotinca (dnes vyrovnaný terén na úrovni Ctiborovej ulice.). V severozápadnej časti je terén bývalej priekopy ešte stále znížený, ale aj opticky zvýšený, telesom starej cesty Trenčín – Piešťany. Naopak situovanie dvoch brán – Hornej (severnej) a Dolnej (južnej) - sa z mapy vyčítať nedá. Z historickej mapy vidno pomerne čitateľne kúriu Dubnických, Župný sirotinec, kaštieľ Medňanských, kostol a kláštor, veľkú 4 – krídlovú kúriu v SZ polohe, „Ambrovec“, „Kollárovec“ a zástavbu východnej časti vrátane trojkridlového objektu (bývalý dom dôchodcov). Na mape z druhého vojenského mapovania sú viditeľné objekty pod farským kostolom, radené popri ceste ako radová zástavba s dvorovými krídlami. Farský kostol, mimo opevneného centra, v juhovýchodnej okrajovej polohe pamiatkovej zóny, je obohaný múrom opevnenia, ktorý vymedzuje parcelu bývalého príkostolného cintorína.

G.1.4. Charakteristika – spôsob zástavby, hmotová skladba, urbanistická kompozícia, rozsah zachovania historickej štruktúry a jej analýzy

Pamiatková zóna Beckov je tvorená tromi odlišiteľnými štruktúrami:

- Dominantným hradom s prírodným zázemím.
- Opevneným poddanským mestečkom s obdĺžnikovým námestím.
- Zástavbou mimo opevnenia, okolo farského kostola sv. Štefana.

Obec Beckov tvorí zástavba pod skalným hradným bralom s pôvodne stredovekým hradom, ktorý tvorí zároveň dominantu širokého okolia.

Ruiny hradu sa týčia nad obcou, sú dominantou širokého okolia a tvoria výrazný krajnotvorný prvok. Okolie hradu podčiarkuje jeho dominantnosť. Smerom

k mestečku na západnej a severozápadnej strane od hradu klesá strmé vysoké skalné bralo až k zástavbe opevneného podhradía. Na juhozápadnej strane vo svahu, rozdelený cestou na hrad je situovaný židovský cintorín s náhrobkami. Južnú a východnú časť okolia tvoria zvlnené lúky a čiastočne vysoká zeleň vytvárajúca les.

Zástavbu pôvodného opevneného mestečka (mestečko Beckov s vlastnou samosprávou) – podhradía, tvorí zástavba popri komunikáciách obiehajúcich okolo rozsiahleho nepravidelného obdĺžnikového námestia s lipovým sadom, v ktorom je situovaná kamenná socha na stípe sv. Floriána a Pamätník padlým v I. a II. Sv. vojne. Lipový sad vytvára dojem mestečka v zeleni. Historické jadro je obkolesené zvyškami gotického kamenného opevnenia. Opevnenie je zachované v niektorých stenách budov zväčša kúrii, ako ich neoddeliteľná súčasť a tiež ako archeologická lokalita. Zástavbu tvoria dvojpodlažné objekty kúrií na severnej a južnej strane námestia, akcent ako aj dominantné postavenie tu má komplex františkánskeho kostola s vežou a kláštora na juhozápadnej strane. Vidiecke architektúry meštianskych a rodinných domov sú orientované zväčša šírko voči ulici a sú jednopodlažné s kratším dvorovým krídlom. Výnimku tvorí niekoľko objektov obrátených kratšou stranou do ulice so štítom a hospodárskymi budovami v hĺbke parcely. Počas histórie si Beckov vytvoril špecifické prostredie pod hradným bralom. Dnešný stav opevneného podhradía tvorí zástavba okolo uličnej siete rozvetvenej z centrálneho obdĺžnikového námestia, s jednou dopravnou cestou prebiehajúcou rovnobežne s bralom v smere sever – juh. Okolo námestia je na východnej strane kompaktná radová zástavba, ktorá sa južným smerom mení na samostatne stojace objekty so záhradami a zazelenenými prielukami. Južnú časť námestia tvoria dva dvojpodlažné historické objekty, medzi nimi je postavený novší jednopodlažný dom z cca 19. storočia. Južný rad je ukončený vnútorným dvorom kúrie číslo 5. Západnú stranu námestia v južnej polovici tvorí objekt dvojpodlažného kláštora a kostola Františkánov so záhradou s vysokou zeleňou a v severnej polovici zástavba prízemných objektov rodinných domov tvoriacich radovú zástavbu s objektmi v zadnej časti záhrad. V mnohých je zachovaný hradobný múr. Stred tejto strany tvorí prieluka po zbúranej kúrii Medňanských. Severnú stranu námestia tvoria objekty múzea a kúrie Kollárovec I. / č. 19/ a rodinného domu / č. 18/.

Objekty sú postavené na parcelách so záhradami v dvorových častiach a na juhozápadnej strane aj s predzáhradkami. Situácia bývalej priekopy je na západnej strane čiastočne zastavená dvomi rodinnými domami a hospodárskymi stavbami, patriacimi k objektom pristaveným k hradbám. Časť línie priekopy je zatrávnená a využívaná ako záhradky objektov, časť je zvýšená a slúži ako komunikácia obiehajúca z vonkajšej strany okolo historického jadra – zóny. Komunikácia lemuje hranicu pamiatkovej zóny z jej vonkajšej strany. V priebehu 18. a 19. storočia bolo zástavba podhradía doplnená iba niekoľkými stavbami, na západnej strane č. 12, 13 a na severnej strane č. 16, pod hradným bralom č. 20 – reštaurácia Kúria Beckov (Kollárovec II.). Po asanácii Medňanského kúrie, severne od kostola františkánov, vynikla prieluka, ktorá bola čiastočne zastavaná nevhodnými objektmi – umakátovým domom a pri Ulici 1. mája objektom pošty s plochou strechou. **Drobná architektúra** je doplnkom historického mesta – socha sv. Nepomuckého v prístenej kaplnke, socha sv. Floriána v lipovom sade na námestí, Pamätník padlých v I. a II. Sv. voje.

Zástavba mimo opevnenia mesta, okolo farského kostola. Južne od centra za hradbami je situovaný farský Kostol sv. Štefana s objektmi na mieste prvej staršej

neopevnenej poddanskej osady, ktorá bola závislá na hrade. Za mestskými hradbami vznikla v 18. storočí **farský objekt / č. 36/** a okolo farského kostola bol upravený ohradový múr cintorína aj s dvomi sochami svätcov na vstupnej bráne múru. Časť plochy južne od pôvodného opevneného podhradía tvorí malé námestie so sochou sv. - Trojice, na Ctiborovej ulici ohraničujúcej na juhu Pamiatkovú zónu. Popri tejto ceste sú situované objekty prízemných rodinných domov, situovaných už mimo Pamiatkovej zóny. Od opevneného mestečka vedie na juh komunikácia, ktorá sa oblúkovito stáča na východ a vedie popri farskom kostole smerom k hradu. Popri nej v blízkosti kostola sú postavené objekty, jedno až dvojpodlažné, zväčša šírkovo orientované v radovej zástavbe, ktorá sa severovýchodne východne vo svahoch nad farským kostolom rozvoľnila do prízemných samostatných objektov so záhradami. Východne od farského kostola stúpa zalesnený svah, ktorý tvorí prírodnú a prirodzenú hranicu Pamiatkovej zóny svojou lesnou cestou, vedúcou od židovského cintorína južne k dvom samostatným zvoničkám na svahoch mimo Pamiatkovej zóny.

Ďalšia novšia zástavba Beckova mimo historického jadra a pamiatkovej zóny, ktorá tvorí celkový krajinný obraz Beckova v diaľkových pohľadoch a obkolesuje pamiatkovú zónu, je rozložená na južnej strane obce s evanjelickým kostolom, západne za hradobnou priekopou – v mieste súčasnej cesty obiehajúcej okolo západnej hranice pamiatkovej zóny a pokračujúcej k Váhu - a na severnej strane popri ceste na Trenčín.

G.1.5. Dominanty, výškové zónovanie blokov zástavby

V priestorovom obraze obce je výrazne dominujúci hrad s hradným bralom a ďalšími dominantami – dvoma vežami: Františkánskeho kostola a farského kostola sv. Štefana Kráľa. Mimo pamiatkovej zóny dominuje okoliu ešte tretia veža v južnej časti obce - veža evanjelického kostola. V hmotovej skladbe pamiatkovej zóny tvoria zástavbu jedno a dvojpodlažné renesančné kúrie a prízemná zástavba vidieckeho rázu a novšie objekty.

Ďalšou dominantou pamiatkovej zóny je lipový sad na námestí, ktorý vytvára veľkú zelenú plochu a prekrýva pohľady na zástavbu objektov na jednotlivých stranách námestia. Dominantou námestia je františkánsky kostol a územia mimo opevnenej časti pamiatkovej zóny je veža farského kostola. Celkovou dominantou pamiatkovej zóny aj sídla je hrad na skalnatom brale. Dominanta hradu sa uplatňuje hlavne z diaľkových pohľadov z okolia a z diaľnice D 1 – Bratislava – Považská Bystrica. (vid'. foto číslo 93, 94 95, 96, 97, 98 + príloha historická rytina č.2.)

G.1.6. Silueta, panoráma územia, obraz sídla v krajine, konfigurácia terénu, hodnotné pohľadové uhly v rámci krajiny z prístupových ciest, železnice a v interiéri sídla

Dôležitou zložkou urbanistickej kompozície sídla je panoráma, v ktorej sa uplatňuje zástavba historického celku s dominantami troch veží kostolov, nad ktorými výrazne dominuje hrad s hradným bralom, zakomponovanými do prírodného prostredia. (V Pamiatkovej zóne sú to dve veže kostolov a hrad, mimo veže evanjelického kostola) Základná podstata urbanistickej a architektonickej kompozície spolu s historickou

siluetou Beckova je pomerne kompaktno zachovaná. (foto č. 107,108) Pamiatková zóna sa rozprestiera na rovine pod hradným bralom, na ktorého najvyššom bode je postavený hrad. Terén na východnej strane obce stúpa smerom k bralu a ku kopcovitému terénu na východnej strane sídla za farským aj evanjelickým kostolom, na ktorých sa nachádzajú samostatné stavby dvoch štvorcových zvoníc, / katolíckej a evanjelickej / viditeľných aj z diaľkových pohľadov južnej a západnej strane, ktoré dotvárajú siluetu sídla, ale sú situované mimo pamiatkovej zóny. Kopcovitý čiastočne zalesnený terén na východnej strane obce, zvlnený kopcovito – údolný tvar lúk a zástavba severo - východným smerom za hradom, sú súčasťou Ochranného pásma NKP Hrad Beckov. Panorámu Beckova, ale hlavne dominantnosť hradu zachycujú aj historické rytiny. (prílohy č.2/

Hodnotné pohľady v pamiatkovej zóne sa uplatňujú nasledovne:

- z Trenčianskej ulice na hrad, / foto č. 96/
- z Ulice 1. mája na hrad / foto č. 102 /
- z Námestia 1. mája na hrad, (foto č. 103 /
- z južnej časti námestia na kúriu Dubnických a na kláštorný komplex, (foto č. 111/
- z východnej strany Ctiborovej ulice na Farský kostol (foto č. 107/
- z juhozápadnej strany Ctiborovej ulice na komplex kláštora a bývalého župného sirotinca / č. 5/111
- z Hradnej ulice na židovský cintorín a hrad (foto č. 120/

G.1.7. Piata fasáda- strešná rovina, výšky ríms a hrebeňov striech, tvary striech, komíny, vikiere, krytina, farebnosť

V minulosti boli strechy väčšiny objektov beckovských obyvateľov (nešľachticov) slamené čo viedlo v mestečku v priebehu 18. a 19. storočia k vzniku častých ničivých požiarov. Obyvatelia preto začali pozvoľna používať menej horľavú krytinu – šindľovú. Postupné zlepšovanie protipožiarnych opatrení viedlo začiatkom 20. storočia aj k tomu, že obyvatelia začali používať novú krytinu - škridlu, ktorá začala nahradzovať strechy slamené a šindľové. V roku 1910 bolo z 240 obytných domov 59 krytých škridlou, 20 slamou a 161 budov malo šindeľ alebo dosky.(Beckov,s.97)

V súčasnosti sa v pamiatkovej zóne nachádzajú objekty jedno – až dvojpodlažné zastrešené sedlovými a valbovými strechami, v malej miere sa nachádzajú aj strechy ploché alebo stanové. Na objektoch sú použité rôzne krytiny, je tu zastúpená škridla červenej farby, betónová tmavosivá staršia škridla, plechová krytina hliníková červenej alebo prírodnej farby a šedočierny starší eternit. Z najexponovanejšieho pohľadu z hradu je zastúpená farebnosť striech v červenej a tmavosivej farbe asi v polovičnom pomere. Červená škridla sa nachádza zväčša na novo opravených strechách, tmavosivá farba je zastúpená na objektoch so staršou krytinou. Niektoré objekty majú presvetlené podkrovie strešnými oknami alebo malými vetracími vikiermi. Vikiere v pamiatkovej zóne a ani na jej okraji sa nenachádzajú.

Štíty objektov pri sedlových strechách sú murované, omietnuté a na dvoch objektoch s dreveným obkladom. Nad strechami vystupujú komíny, z veľkej miery s novými hlavicami bez ozdôb a pôvodných ukončení, niekde s torzami ríms hlavic komínov.

Charakteristické sú strechy valbové a sedlové s murovanými omietnutými štípmi, pri hospodárskych objektoch s došteným vertikálnym dreveným obkladom štíptov. Strechy bez presvetľovacích vikierov, minimálne s vetracími malými vikierikmi. Komíny s jednoduchými rímsami hlavic, alebo len s rovným ukončením hlavic, omietané, alebo

tehlové. Krytina škridlová červená tehlová- na novších úpravách striech, sivočierna škridla- betónová staršia, plech, eternit. Pomer červenej a šivočiernej škridly na strechách objektov v pamiatkovej zóne je asi 50% a 50%.

G.1.8. Architektonické, umelecko - historické a výtvarné hodnoty objektov pamiatkového územia / stručné charakteristiky so slohovým zatriedením/ , poukázanie na kvality, prípadne nekvality modernej architektúry, so záverečným zhodnotením špecifik vytvárajúcich osobitosť sídla.

Architektonický fond v pamiatkovom území tvoria dva typy zástavby : historická a novodobá .

Historickú zástavbu tvoria tri druhy objektov, podľa ktorých sú stanovené aj hodnoty územia podľa typu zástavby, ktoré spočívajú v situovaní, orientovaní stavieb na parcele, v podlažnosti, v členení a výzdobe fasád objektov, v členení okien v drevenom materiály, kované mreže, pôvodné typy dvier a brán, v tvare striech, krytiny a v tradičných prvkoch strešnej roviny, neodkryté umelecko remeselné aj výtvarné i architektonické prvky na objektoch a v suterénoch aj archeologické nálezy.

Výtvarne viac vyzdobené sú honosnejšie stavby: dvojpodlažné meštianske budovy /kúrie/, cirkevné stavby – kláštor s kostolom, farský kostol s areálom, kaplnka so sochou sv. Jána Nepomuckého, Trojičný stĺp. Domy pôvodných bežných beckovčanov sú drobnejšie jednopodlažné objekty vidieckeho charakteru.

Objekty ľudového charakteru majú zväčša šírkovú orientáciu, hladké fasády - niektoré ukončené korunnou rímsou, okná riešené na výšku.

Pôvodné okná (alebo staršie) sú drevené zväčša s pevným krížom, alebo dvojkrídlové, drevené 6- tabuľkové. Niektoré majú vymenené okná za typizované, drevené.

Honosnejšie sú dvojpodlažné stavby kúrií a komplex kláštora. Na objektoch sú zachované nasledovné hodnotné architektonické a výtvarné prvky: šambrány okien, portály vstupov v a kostole a kláštore s pôvodnou výplňou brán a dverí, zachované sú rímsy členiace fasády – kordónová aj korunná, výzdoba fasád renesančným sgrafitom, arkiermi na ozdobných hlaviciach pilierov alebo kamenných konzolách, komíny členiace plochy striech, poväčšine s rovným ukončením, vo zvyškoch so zachovanými poloblúkovými rímsami nad ich ukončením. V niektorých oknách sa nachádzajú kované a kovové mreže - historické a novodobé.

Cirkevné stavby sú ozdobené kamennými barokovými portálmi, kamennými sochami svätcov umiestnenými v nikách fasád, šambránami okien.

Tak isto s architektonickou, výtvarnou a historickou výpovednou hodnotou sú zvyšky kamenného opevnenia Beckova, zachované v múroch v niektorých domoch, viditeľné na západnej strane zástavby historického jadra, ako neoddeliteľná súčasť objektov pristavených z vnútornej strany opevnenia, kde opevnenie tvorí ich západnú fasádu, zvyšná časť opevnenia môže byť zachovaná ako archeologická lokalita v trasovaní zaniknutých nadzemných konštrukcii opevnenia.

Veľký potenciál sa skrýva v neobjavených a neodkrytých umelecko – historických a výtvarných prvkoch na fasádach jednotlivých národných kultúrnych pamiatkach a v neobjavených archeologických nálezoch / neprebádané územie pôvodnej stredovekej osady - parkovisko pod farským kostolom /. Na základe ústnych informácií obyvateľov obce je veľký predpoklad suterénov na západnej strane bývalej Považskej cesty, zástavba tejto strany bola asanovaná v súvislosti s vytvorením námestia /súčasná východná časť lipového sadu na Námestí 1. mája/.

Celkovo je pamiatková zóna zastavaná objektmi vo vzájomnom súlade, kde nižšia vidiecka architektúra vyvažuje honosnejšie stavby, ale **historické jadro si zachováva svoju ľudskú mierku a vidiecky charakter**, čo je charakteristickým prvkom a hodnotou územia.

Významnými hodnotami sú suterény starších stredovekých stavieb s portálmi a zachovaným kamenným murivom a klenbami, objavené pod súčasnou zástavbou domov, alebo ako neodkryté ešte zasypané priestory, predpokladané hlavne pod skalným bralom vo východnej zástavbe zóny. (Paulusová, S.: 2006) V domoch stojacich v rámci opevnenia sa dajú identifikovať viaceré stredoveké pivnice postavené z kamenného lomového muriva s valenými, nízko nasadenými, tiež kamennými klenbami (domy č. 3, 5, 9, 13, 24 na Námestí SNP). **Gotické murivá pivníc domov č. 5, 9, a 13** sa javili stavebne previazané s opevňovacím múrom, **v dome č. 9** sa dokonca zachoval neskorogotický, polkruhovo zaklenutý portál s kamenným ostením so skosenou hranou a tzv. nosíkom v soklovej časti. Spolu s rovnakým, ale už iba vo fragmentoch zachovaným ostením portálu **v dome č. 5** sú to zatiaľ jediné nám známe kamenársky opracované stredoveké architektonické prvky, osadené na svojom pôvodnom mieste v objektoch mestečka. Neskorogotické kamenné portály sa napríklad spomínajú aj v dome č. 20 (Kollárovec, neskoršom hoteli), nie sú tu však viditeľné. Pri terajšej obnove sa v severnej stene prízemnia z exteriérovej strany odhalili pravdepodobne sekundárne zamurované časti gotických okenných ostení. Na základe zachovaných, pravdepodobne starších stredovekých suterénov **v domoch č. 3 a 24**, sa dá predpokladať, že kamenné murované pivnice boli v Beckove aj skôr, keďže už v 13. storočí tu existovalo vinohradníctvo, o čom svedčí historický údaj, že v roku 1228 nitriansky biskup Jakub daroval štvrtú časť svojho beckovského desiatku z vína kláštora sv. Benedikta na Skalke. Vínné pivnice mohli byť hlavne na parcelách domov situovaných vedľa pôvodnej cesty pod hradom, ktoré na jej západnej strane pri vytyčovaní nového námestia zanikli a ostali po nich iba spomínané, pod terénom zachované suterény. V murivách stojacich domov na východnej strane cesty môžeme predpokladať zachované staršie stredoveké múry aj v úrovni prízemí.

O domoch na východnej strane námestia sa predpokladá, že svojou dispozíciou nadväzujú ešte na starší predmestský vývoj. Ich pivnice, z ktorých by sa dalo azda najviac vypožorovať, sú zväčša zasypané, resp. neprístupné. **V objekte č. 24 „ Altusovec“, sa dá identifikovať ešte stredoveká pivnica, asi najstaršia, pochádzajúca z dôb pred vymedzením námestia.** Pri niektorých objektoch sú pivnice vstavené aj do hradnej skaly.

V objekte č. 8 známom ako Medňanského kaštieľ, postavenom na západnej strane námestia sa spomínajú hlboké dvojpodlažné pivnice. Objekt už neexistuje – rozobraný bol v 50. - 60. rokoch 20. storočia. **Dom č. 9** sa skladá z dvoch krídel – zadné prízemné podpivničené krídlo je opreté kolmo o stredoveký hradbový múr, javí sa stavebne previazané s hradbou a je z kamenného lomového muriva. Do pivnice vedie neskorogotický portál s polkruhovým záklenkom a skosenými hranami ukončenými v spodnej časti tzv. nosíkom – rovnaký bol zrejme aj portál do suterénu v dome č. 5. Najstaršou prístavbou ku kamennému stredovekému domu mohol byť vedľajší dom č. 10, s ktorým podľa situácie na mape tvoril jeden objekt. **Dom č. 10, nazývaný tiež Jaškov dom** je k objektu č. 9 pristavaný sekundárne, rovnako ako k hradbovému múru, v ktorom sa na povale dodnes zachovali pôvodné detaily koruny hradieb s ochodzou a štrbinovými strieľňami. **Dom č. 13** je jedným krídlom opreté o stredoveký hradbový múr. Na severnej strane pivnice sa zachovali stopy po pôvodnom obdĺžnikovom stredovekom priestore, vybudovanom súčasne s hradbou a orientovaným kolmo na ňu,

ako sa to dalo zistiť aj v ďalších podobných situáciách – pri domoch č. 5 a 9. **Dom č. 15 známy ako „Ambrovec“ (múzeum)**, stojí na severnej strane námestia. Hlavným krídlom je opretý o stredoveký hradbový múr. **Objekt č. 16, nazývaný Kollárovec** sa zachoval iba v torze. Bol jedným z najväčších domov, pristavaných k stredovekému opevneniu. Zaujímavá je veľká, až 7 m široká pivnica, dnes z väčšej časti zasypaná, ktorá viedla západo - východným smerom, údajne nadväzujúc popod Hornú mestskú bránu na oproti ležiacu pivnicu objektu č. 20. **Dom č. 20, tiež nazývaný „Kollárovec“ (teraz reštaurácia Kúria Beckov)**, postavený z opačnej, východnej strany Hornej brány, má dodnes pod severovýchodným krídlom zachovanú pivnicu s renesančnou valenou klenbou, postavenú v línii pivnice domu č. 16, ktorá je v mieste predpokladaného prepojenia zamurovaná. Dom je (bol?) severným krídlom pristavaný k pôvodnému opevneniu.

Dom č. 28, bývalý starobinec je pristavaný južnou stranou k hradbovému múru. **Františkánsky kláštor** (1690-1696) bol podľa tradície tiež postavený na starších stredovekých základoch. Západné krídlo má hospodársky charakter a vedie do dvora, ktorý je ohradený kamenno - tehlovým múrom, stojacim na hranici s cestou. Kvôli jej rozširovaniu mal byť v 60. rokoch 20. storočia aj zbúraný. Tento múr je zvyškom línie spomínaného, už zbúraného múru – parkánu, ktorý viedol po okraji hradbovej priekopy. Pivnica vyhlíbená pod hlavným východným krídlom, je stavebne jednotná s kláštorom, iba v juhovýchodnom nároží sa napája na zvyšok staršieho suterénu, ktorý pravdepodobne pokračoval pod južným krídlom. K akej stavbe tento starší suterén prináležal, nie je zatiaľ zrejmé.

Renesančné stavby boli opreté o opevnenie bez reprezentačných fasád s výnimkou prizemných arkád na župnom dome, reprezentačnou výmalbou poschodovej časti „Ambrovec“, renesančného arkiera na župnom dome / č. 3/.

Výtvarné exteriérové diela a sochy: je výtvarnou a historickou hodnotou historického mesta – socha sv. Nepomuckého, sv. Floriána a Trojičný stĺp umiestnený pri pôvodnej Hornej bráne.

Po roku 1729, po vyhorení hradu okolo vstupu na hrad vznikol **židovský cintorín** s pôvodnými náhrobníkmi s nápismi, grafikou ako údajmi o židovskej kultúre a komunite na tomto území.

G.1.8.1. Objekty nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok

Č. ÚZPF: *miesto, názov NhNKP, charakteristika : príloha I.1*

1174/0 :V parku pod hradom - **Pomník padlí – I. a II. sv.** : z roku 1948, autor: Žeravík, pomník je venovaný pamiatke padlých v I. a II. svetovej vojne. Tvorí ho podstavec, na ňom pylón z travertínu, ktoré dopĺňajú bronzové reliéfy po stranách s bronzovou reliéfnou tabuľou s portrétmi kpt. Bôrika a text a rok 1848.

1180/1-18 :**Hrad s areálom - Beckovský hrad** : najstaršie jadro tvorí horný hrad postavený na najvyššom mieste skalného brala. V čele dispozície stojí – hrana veža s ochranným štítom z konca 13. storočia, od ktorej východu sa ťahne nádvorie s hradným dvojposchodovým palácom s kaplnkou. Poschodový palác zo 14. a 15. storočia a kaplnka z roku okolo 1410. Hrad bol renesančne upravený v 2. polovici 16.

storočia prístavbou nového opevnenia s batériovou baštou. V roku 1729 vyhorel a odvtedy je opustený.

1180/1	horný hrad	veža obytná	
1180/2	horný hrad	nádvorie dolné	
1180/3	horný hrad	opevnenie hradu	
		Opevnenie dolného nádvoria	
1180/4	horný hrad	Bašta delová	
1180/5	horný hrad	Palác hradný	
		Renesančný palác	
1180/6	horný hrad	BAŠTA. Západná bašta	
1180/7	horný hrad	Palác hradný II.	
		Priečny palác	
1180/8	horný hrad	kaplnka hradná	r. k.
1180/9	horný hrad	palác hradný III.	
		Gotický hrad	
1180/10	horný hrad	nádvorie hradné	
		Nádvorie s cisternou	
1180/11	horný hrad	Opevnenie hradu	hradné nádvorie
1180/12	dolný hrad	múr opevňovací	
1180/13	dolný hrad	nádvorie	
1180/14	dolný hrad	studňa	
		hradná studňa	
1180/15	Predhradie	múr opevňovací	
1180/16	Predhradie	bašta vstupná	
1180/17	Predhradie	barbakan	
1180/18	Beckov	predhradie	

1184/0 :Úpätie hradobného svahu - **Cintorín židovský, p.č. 385, 386**: dva židovské cintoríny, ktoré slúžili pre širšiu židovskú obec aj z okolitých dedín Beckova, ktoré dnes rozdeľuje cesta na hrad. Starší cintorín je situovaný na vyvýšenom mieste na východnej strane hradného svahu, mladší je situovaný priamo pri vstupe na hrad, sčasti pozdĺž múru mestského opevnenia. Najstaršie náhrobníky pochádzajú z rokov 1739 – 1749.

2165/0 :Námestie 1. mája č. 5 - **Kúria - Bývalý župný sirotinec, p.č. 626** : objekt župného sirotinca datovaný do druhej tretiny 17. storočia / 1680/, v 18. storočí ako kúria Strechayovcov, alebo ako Čakiovský kaštieľ, či pôvodne kúria Pongrácovcov. Rozsiahla trojkridlová dispozícia uzavretá do námestia múrom s hlavným poschodovým krídlom opretým o pôvodnú stredovekú hradbu a s bočnými prízemnými krídlami. Objekt stojí na mieste a na základoch starších domov. V juhozápadnom nároží je predpokladaná bašta opevnenia, ktorá bola prístupná polkruhovým kamenným portálom so skoseným ostentím, ktorého časť sa zachovala v stredovekom suteréne objektu. Objekt upravovaný v 18., 19. a 20. storočí.

2164/0 :Námestie 1. mája č. 3 - **Kúria, Kúria Dubnických, p. č. 624** : stojí na stredovekých pivniciach dvoch starších stredovekých domov, z ktorých ostali zachované aj časti múrov prízemnia. V druhej polovici 16. storočia objekty zlúčené do renesančného trojkřídlového objektu s valcovým nárožným arkierom, fasáda zdobená s kamennými profilovanými rímsami a diamantovým kvádrovaním v technike sgrafita z prvej štvrtiny 17. storočia. V objekte zachovaná časť stredovekého opevňovacieho múru mesta.

1181/1-2 :Námestie 1. mája č. 6 a 475 - **Kláštor Františkánov a kostol františkánov, sv. Jozefa Pestúna , p. č. 684, 683** : kláštor postavený v rokoch 1690 až 1695 /1696/, pravdepodobne na starších stredovekých základoch, poschodová baroková trojkřídlová budova pristavená k západnej fasáde kostola s vnútorným štvorcovým dvorom. Po vyhorení obnovený v rokoch 1761 – 1762. Rannobarokový kostol sv. Jozefa Pestúna tvorí severné krídlo kláštora, je jednolodový, obdĺžnikový, zaklenutý valenou klenbou s výsečami. Postavený bol v rokoch 1690 – 1691, obnovený v roku 1761.

2216/0 :Námestie 1. mája č. 15 - **Kúria Ambrovec, p. č. 671** : /múzeum/ neskororenesančná dvojpodlažná budova s pôvodne otvorenou arkádou v prízemí z prvej polovice 17. storočia, hlavným krídlom opretá o stredoveký hradbový múr. V dvore stojí východné prízemné krídlo , pôvodne napojené na hlavnú severnú budovu. Úpravy objektu v 18. až 20. storočí.

1183/0 :Ulica Pod Hôrkou č. 476 - **Kostol, r. k. sv. Štefana kráľa, farský, p. č. 1, 2:** gotický jednolodový kostol s polygonálne ukončenou svätyňou, okolo roku 1400, postavený na mieste staršieho kostola spomínaného v roku 1332. Predpoklad vzniku kostola viacerí historikovia datujú do 11. storočia. Révajovská kaplnka pristavená k južnej stene lode, stredoveká, barokovo prestavaná v 17. storočí , štvorhranná veža postavená(prestavaná) v roku 1770 na stredovekých základoch. Renesančné úpravy kostola okolo roku 1654. V areáli kostola za sakristiou odkryté kamenné múry pravdepodobne mórová kostnica spomínaná v kanonickej vizitácii z roku 1766. Vo svahu, východne za kostolom , sú situované zvyšky muriva starej zvonice.

Dnešná zvonica patriaca katolíckemu kostolu postavená cca koncom 18. alebo začiatkom 19. storočia na kopci Hôrka.

1179/1-2 :Ulica Pod hôrkou č. 36 , r. k. **fara a pamätná tabuľa Martina Medňanského:** Postavená pravdepodobne v poslednej tretine 18. storočia , ale môže v sebe skrývať staršie jadro. Blokovaná poschodová stavba, postavená južne od farského kostola.

Pamätná tabuľa na budove odhalená 22.7.1930, spisovateľovi, básnikovi a prekladateľovi a beckovskému farárovi Martinovi Medňanskému / 1840 – 1899/.

NKP mimo PZ Beckov:

1176/0 :**dom č. 13 – Tabuľa pamätná J. M. Hurbana** : na budove evanjelickej fary, číslo domu 86, tabuľa venovaná pamiatke vodcu slovenského národného

povstania v roku 1848 – 49 , dnešná budova evanjelickej fary, stojí na mieste, kde stál rodný dom J. M. Hurbana, ktorý sa tu narodil 19. 3. 1817.

1177/1-2 :dom č. 154, Dom pamätný a a pamätná tabuľa Dionýza Štúra: prízemný dom, číslo 154, parcela č. 135, na uličnej fasáde s mramorovou tabuľou. V tomto dome sa narodil Dionýz Štúr 2.4. 1827 – 9.10.1893, slovenský pedagóg, paleontológ, botanik, vybudoval základe vedeckého geologického výskumu Slovenska.

G.1.8.2. Objekty navrhnuté na zápis do ÚZPF: príloha I.2.

V Pamiatkovej zóne Beckov boli navrhnuté na zápis do ÚZPF vytipované objekty.

G.1.8.3. Objekty vytipované na zápis do ÚZPF: príloha I.3.

Po terénnej obhliadke boli vytipované nasledovné objekty na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu, z dôvodu ich výtvarných, historických, architektonických, urbanistických, alebo archeologických a pamiatkových hodnôt. Tieto objekty pochádzajú zväčša z pôvodnej zástavby historického jadra, vyvíjajúcej sa od stredoveku a počas renesancie a baroka. Sú situované prevažne na hlavnom Námestí 1. mája a bočných uličkách, nazývaných Ctiborova.

Vytipované objekty zahŕňajú v sebe domy so stredovekým, renesančným a barokovým jadrom: (**Altusovec, Nám. 1.mája č. 24-25, Dom s arkierom , Nám. 1. mája č. 16, 17, Býv. dom dôchodcov- Nám. 1.mája č. 28, a r. k. zvonica na kopci Hôrka.**) Zároveň sú doplnené výtvarnými exteriérovými sochami a kaplnkou (**Socha sv. Floriána- Nám. 1.mája, súsošie Najsv. Trojice - Ctiborova ul. a Kaplnka so sochou sv. Jána Nepomuckého- križovatka Nám. 1.mája a Trenčianskej ul).**

Stredoveké mestské opevnenie je samostatným objektom, ktorý je vytipovaný na zápis. Pamiatková zóna je ohraničená torzami – časťami bývalého mestského opevnenia, ktoré dopĺňa toto historické prostredie. Jeho časti sú zahrnuté v múroch objektov na západnej strane historického jadra na Námestí 1.mája (objekty č. 9, 10, 13, 14), čiastočne je zachovaný ako samostatný múr viditeľné úseky múru hlavne na východnej strane napájajúce sa na hradnú skalú a opevnenie hradu (vo svahu za býv. domom dôchodcov Nám. 1.mája č. 28, ktorý sa napája na opevnenie hradu). Ostatné časti múru sú ako zvyšky viditeľné len v niektorých suterénoch objektov, alebo sú ešte neobjavené pod terénom - predpokladaná línia pod zemou ako archeologická lokalita.

G.1.8.4. Objekty dotvárajúce historické prostredie: Príloha I.4.

Sú to objekty väčšinou postavené v období baroka až do začiatku 20. storočia, niektoré nad staršími suterénmi. Tieto boli už v interiéroch alebo na fasádach upravené a prestavané. Svojou hmotou fasád, striech, umelecko – historickou hodnotou a umelecko – remeselnými a architektonicko - výtvarnými prvkami vhodne dotvárajú a spoluvytvárajú pamiatkové prostredie zóny. Niektoré objekty majú nevhodne upravené fasády, (napr.: č. 1, 11,) avšak svojou hmotou a architektonicko - historickou

hodnotou vhodne dopĺňajú a spoluvytvárajú zástavbu historického jadra. Je však potrebné v niektorých prípadoch vhodne dotvoriť ich exteriér, vzhľadom na charakter jednotlivých objektov.

Patria sem bývalé kúrie tzv. Kollárovec 2, - č. 20 (reštaurácia Kúria Beckov) a Kollárovec I. – č. 19, a dom č. 14 , objekty zväčša rodinných domov č. 21, 22, 23, 27, 18, 13, 11, 9, 31, 1, 35, a polyfunkčných objektov č. 2, 32.

G.1.8.5. Objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom území rušivé: Príloha I.5.

Sú situované v zástavbe historických objektov na jednotlivých uliciach a na námestí, nemajú výrazné historické a pamiatkové hodnoty. Postavené boli väčšinou v 19. - 20. storočí. Svojím architektonickým výrazom a hmotou v tomto pamiatkovom prostredí nepôsobia rušivo, sú dôkazom architektonického ctenia svojej doby a hmotovo dopĺňajú staršiu zástavbu. Tieto objekty sú tvorené zväčša doplnkovými hospodárskymi stavbami (k objektom č. 1, 9), vonkajšími pivnicami (k č. 21, 22) a niektorými rodinnými domami (č. 29, 30).

G.1.8.6. Objekty, ktoré sú v pamiatkovom prostredí rušivé, vrátane objektov hospodárskeho charakteru (garáže, stodoly, stajne, dielne, kotolne), ktoré nespĺňajú kritériá, objekty z dôvodu stavebno – technického stavu vhodné na asanáciu: Príloha I.6.

Tieto objekty architektonickým a výtvarným riešením nekorešponujú s daným historickým prostredím a svojim výzorom nevhodne dopĺňajú historickú architektúru v hĺbke parciel ako aj od ulice a pamiatkové prostredie tejto pamiatkovej zóny. Sú rušivé a boli postavené väčšinou v druhej polovici 20. storočia. Tvoria ich objekty novodobých plochostropých garáží vo dvoroch viacerých objektov aj ako prístavby ku kláštoru, ako aj mnohé hospodárske objekty a prístavby k starším domom. Nachádzajú sa zväčša v dvorových častiach. Do tejto kategórie patria aj väčšie samostatné objekty na námestí, ako budova býv. Obecného úradu (pošty) č. 7, objekt č. 8 a RD č. 303 a 459, ako aj dva rodinné domy postavené na Hradnej ulici v 2. polovici 20. storočia č. 33 a 34.

G.1.9. Prehľad archeologických nálezísk so stručnou charakteristikou: Príloha I.7.

Topografický opis

Beckov sa nachádza na nive Váhu na styku Trenčianskej kotliny s Podunajskou nížinou a Považským Inovcom v tzv. Beckovskej bráne. Nadmorská výška v strede obce je 190 m. n. m., v katastrálnom území obce sa nadmorská výška pohybuje od 186 do 544 m. n. m..

Geomorfologický vývoj

Oblasť patrí do Podunajskej nížiny, ktorá začína práve od Beckovskej brány

a pokračuje smerom na juh. Geologickú stavbu východnej pahorkatinnej až vrchovinatej časti katastra tvoria sivé a pestré vápenité prachovce, západnú plochú časť ílovce, pieskovce, zlepenca, štrky a evapority. V okolí sa môžu vyskytovať rôzne druhy vápencov, dolomitov, prípadne radiolaritov. Z pôd sa tu vyskytujú prevažne rendziny a nívne pôdy.

Osídlenie katastra Beckov

Archeologické výskumy v obci a jej katastri priniesli množstvo nálezov. Dokumentujú obdobie paleolitu, eneolitu, mladšiu dobu bronzovú (lužické sídlisko pod hradom), dobu železnú (neskoroláténske výšinné sídlisko púchovskej kultúry na hradnom vrchu, keltské nálezy v okolí), dobu rímsku (kostrový hrob so zlatou náramnicou zo 4. st. n. l.) a slovanské osídlenie (v predhradí zistené sídlisko datované črepami z druhej polovice 9. až prvej polovice 10. storočia). a osídlenie pokračujúce až do súčasnosti.

Z obdobia mladého paleolitu bolo zatiaľ v katastri Beckova zistené osídlenie v polohe Trbocké na rozhraní katastrov Beckov a Krivosúd – Bodovka. Našli sa tu radiolaritové a pazúrikové čepelové úštepy, pochádzajúce z osídlenia datovaného do obdobia gravettien (Bárta 1985, s. 34-35). V katastri sa zatiaľ nezistili nálezy pochádzajúce z obdobia neolitu. Počas záchranného archeologického výskumu v polohe Pažitné za bývalými usadlosťami Štátnych majetkov Ráta sa preskúmali okrem iného aj sídliskové objekty s keramikou datovanou do eneolitu (Varsik – Hanuliak – Kovár 2004). Sídlisko lužickej kultúry sa nachádzalo na južnej strane pod hradom. Z doby halštatskej nemáme v Beckove ani v blízkom okolí nálezy, ale je predpoklad pretrvávania lužickej kultúry aj v tomto období. Tri sídliskové objekty z doby laténskej sa preskúmali v polohe Pažitné. Neskoroláténske výšinné sídlisko púchovskej kultúry sa zistilo počas archeologického výskumu beckovského hradu na hornom i dolnom nádvorí a tiež východne od areálu hradu v polohe Obora (Tóthová 1978, s. 393). Toto najstaršie osídlenie hradného vrchu je datované na prelom prvého storočia. Bohatý nálezový súbor z doby rímskej v polohe Pažitné tvorilo 31 obytných polozemníč, 46 zásobných jám, 45 kolových jám, patriacich pravdepodobne nadzemným objektom, 6 pecí a ďalších 71 objektov. Boli tu nájdené aj malé kusy trosky, ktoré sú dokladom produkcie železa. Z nálezov prevažuje keramika, hlinené prasleny, tkáčske závažia, zlomky žarnovov a brúsiky. Vzácny nálezmi sú poľnohospodárske nástroje, ktoré reprezentuje 6 železných kosákov. Medzi importovanou keramikou sa našla aj terra sigillata, mince, rôzne šperky (spony, náramky, nákrčníky, prstene, ihlice), ihly, šidlá, hrebene. Okrem dvoch spôn, ktoré patria medzi importované výrobky vysokej kvality patrí do kategórie luxusných výrobkov aj picí roh z priehľadného skla, ktorý je ovitý skleneným vláknom. Je výrobkom porýnskych dielní a je datovaný do 3. - 4. storočia. Najstaršie nálezy šperkov a keramiky datujú počiatky sídliska do 1. polovice 2. storočia. Väčšina razieb mincí je z 3. storočia a záver existencie tohto tri storočia existujúceho germánskeho sídliska je datovaný do konca 4. a začiatku 5. storočia. Na existenciu germánskej osady v Beckove poukazujú fragmenty keramiky, nájdené počas hĺbenia základov pre bytovku na parcele 464, postavenej 40 m juhozápadne od farského kostola Sv. Štefana. Indície na existenciu kniežacieho hrobu v obci priniesol nález zlatej náramnice, ktorá sa našla v roku 1817 v Beckove na bližšie neurčenom mieste. Náramnica je zdobená filigránom a granuláciou a je datovaná do neskorej doby rímskej, do 4. storočia.

V polohe Pažitné sa našli dva objekty s keramikou pražského typu. Objekty sú datované do 6. storočia. Druhá fáza tohto sídliska je datovaná do druhej polovice 7. až začiatku 8. storočia. Osídlenie tejto polohy z obdobia Veľkej Moravy (druhá polovica 9.-začiatok 10. storočia) je zastúpené 8 objektmi - polozemnicami a sídliskovými jamami s prevažne keramickým inventárom.

Na hradnom kopci bolo tiež zistené slovanské osídlenie z obdobia veľkomoravského, ktoré bolo prekryté a narušené stredovekými vrstvami z obdobia budovania opevnenia stredovekého hradu. Počas prieskumu A. Točíka v roku 1975, pri výstavbe diaľnice sa zistila zničená slovanská osada rozptýleného typu, juhozápadne od poľnohospodárskeho strediska v Beckove. V roku 1987 získala M. Mácelová od majiteľa parcely 220/8 zo Slnecnej ulice početný materiál, pozostávajúci z keramiky, zvieracích kostí a železného nožíka. Majiteľ parcely porušil pri hĺbení pivnice pod prístavbu rodinného domu v hĺbke 120 cm kultúrnu vrstvu tvorenú prepáleným popolom a čiernou vrstvou s keramickým materiálom. Kultúrna vrstva o hrúbke asi 40 cm pochádzala pravdepodobne z polozemnice. Z črepov sa podarilo zrekonštruovať jednu nádobu. Asi 200 cm západne od miesta objektu polozemnice sa našiel druhý, ktorý tvoril menší zhľuk s keramikou formovanou na kruhu, zdobenou jednoduchou i viacnásobnou vlnovkou a šikmými vrypami. Tento materiál je datovaný do prelomu 9./10. až do 12. storočia. Podľa informácie majiteľa parcely bolo v hĺbke 160 - 180 cm štrkovité podlažie. M. Mácelová vyslovila predpoklad, že sídliskové objekty boli súčasťou sídliska, ležiaceho neďaleko od brodu Váhu. To dokladá aj informáciu od majiteľa neďaleko ležiacej parcely na Zelenej ulici, ktorý údajne pri hĺbení základov rodinného domu v roku 1968 v hĺbke asi 200 cm našiel dnes už stratený meč. Bližšie informácie o surovine, z ktorého bol meč vyrobený, ani o jeho podobe nevedel poskytnúť. Štrkovité podlažie aj na tejto parcele so stredovekým mečom? podľa M. Mácelovej môže naznačovať existenciu stredovekého brodu cez Váh, alebo osídlenia pri bývalom mŕtvom ramene. Dva objekty ďalšieho slovanského sídliska z 9.-10. storočia sa našli počas prieskumu na diaľnici v inundácii Váhu, situované boli asi 1750 m juhozápadne od centra obce Beckov v polohe Úzke. Počas prieskumu v roku 1983 sa zistili stopy po slovanskom sídlisku z 10. storočia na pravej strane cesty vedúcej z Rakolúb do Beckova v polohe Za Skalicami.

Výsledky systematického archeologického výskumu, prieskumov na diaľničnom úseku i náhodné zbery potvrdzujú nárast osídlenia a koncentráciu sídlisk v 9.-10. storočí v intraviláne i extraviláne Beckova. Táto koncentrácia naznačuje, že osídlenie sa sústredilo okolo dominantného veľkomoravského výšinného sídliska na beckovskom hrade, čo potvrdzuje aj kontinuálne osídlenie hradného kopca v povľkomoravskom období v 10.-12. storočí (Mácelová 2006, s. 14). Poloha Pažitné bola osídlená aj v 12.-13. storočí (57 objektov). Okrem keramiky sa tu našli iba 2 bronzové náušnice, sklený korálik a strieborná minca, ktorá datuje zánik sídliska do druhej polovice 13. storočia. Podľa záverov výskumu je predpoklad, že sa komunita presídlila do podhradskej osady beckovského hradu, vzdialenej cca 2,5 km. Existencia podhradskej osady je dokumentovaná nálezmi keramiky z 10.-13. storočia, nájdenej pri hĺbení suterénu štvorbytovky juhozápadne od kostola Sv. Štefana. Počas výstavby diaľnice v 90. rokoch 20. storočia sa pri prieskume ľavobrežia Váhu zistilo sídlisko z včasného a neskorého stredoveku.

Beckov, pôvodne podhradská obec sa neskôr stal poddanským mestečkom s trhovými výsadami, ktoré patrilo vlastníkovi beckovského hradu. Osada sa pravdepodobne vyvíjala už v 11. storočí, vzhľadom k tomu, že Anonymus (notár kráľa Bela III.) dokladá

existenciu Beckova ako „castrum Blundus“ vo svojej kronike (okolo roku 1200) ako hradu, ktorý zaujali starí Maďari hneď po svojom príchode do Karpatskej kotliny už na prelome 9. – 10. storočia (*Lukačka 2006, s. 27*). Prvá písomná zmienka o obci pod menom Blundix pochádza z roku 1208. Listinne je hrad v Beckove doložený v roku 1264 (Castrum Bolonduch). Fara je písomne doložená v roku 1332.

Priamo z pamiatkovej zóny obce pochádzajú nálezy datované do včasného a vrcholného stredoveku. Ďalšie nálezy z obdobia vrcholného stredoveku pochádzajú z parcely situovanej na juhozápadnom okraji obce v priestore bývalého stredovekého špitála.

Archeologické nálezy z pamiatkového územia Beckova:

a/ Hrad

Mimoriadna strategická poloha beckovskej hradnej skaly a jej okolia bola výhodným miestom pre osídľovanie už od obdobia praveku. Dejiny osídlenia tejto polohy začínajú v období neskorého laténu. Neskorolátenská kultúrna vrstva bola zistená v hornom hrade, v predhradí aj v dolnom hrade. Rozloha neskorolátenského sídliska podľa Š. Tóthovej bola viac ako 2,5 ha a zaberala celý dolný hrad s predhradím. Osídlenie pokračovalo juhovýchodným smerom až na protihľý kopec. Vzhľadom na nálezy sklovitej trosky Š. Tóthová uvažuje aj o existencii výrobných objektov v areáli hradiska. Okrem neskorolátenskej a púchovskej keramiky sa našli aj fragmenty hrubostenných nádob vyhotovených v ruke, zdobených plastickými výčnelkami a girlandovým vzorom, ktoré pripomínajú dácku keramiku. Časť keramických črepov pripomína neskorohalštatskú keramiku. Časť objektov v dolnom hrade bola porušená zvyškami slovanského osídlenia z obdobia veľkomoravského ale aj budovaním opevnenia stredovekého hradu. Archeologický výskum beckovského hradu priniesol závažné doklady aj o veľkomoravskom osídlení hradného kopca v druhej polovici 9. storočia. Napriek tomu, že sídliskové objekty neboli početné (našli sa zvyšky ohnisk a podmuroviek nezahĺbených príbytkov so zrubovou konštrukciou), keramický materiál je veľmi početný. Keramika je analogická s produkciou vyspelých veľkomoravských centier, čo by mohlo naznačovať existenciu veľkomoravského výšinného sídliska na beckovskom hrade. Vyskytli sa aj menej plastické značky na dnách nádob v tvare svastiky a kríža vpísaného do kruhu. Osídlenie kontinuálne pokračovalo v 10. – 12. storočí. Tento horizont je na beckovskom hrade zastúpený objektom výrobného charakteru a ešte početnejšou keramikou ako zo sídliskovej vrstvy veľkomoravskej. Okrem početných nádob so značkami na dnách sa vyskytujú veľké tuhované zásobnice s masívnymi okrajmi a závesné kotlíky. Význam výšinného sídliska s nárastom osídlenia v 10.-12. storočí vyvrcholil výstavbou kamenného hradu v polovici 13. storočia, počas ktorej sa porušilo staršie praveké i včasnostredoveké osídlenie hradného kopca. Prvé písomné zmienky o ňom pochádzajú z roku 1208.

b/ Kostol sv. Štefana kráľa

V roku 2006 bol realizovaný archeologický výskum v exteriéri objektu farského kostola sv.Štefana kráľa. Okrem fragmentov novovekej keramiky a hrobového inventáru krypty tu boli nájdené zvyšky troch stavebných konštrukcií. Išlo o nález novovekej krypty, o neurčené murivo, ktoré bolo výkopom narušené len okrajovo a o nález

príkostolného ossária. K interpretácii ossária S. Paulusová uvádza, že v interiéri kostola vidno v severnej stene lode zamurovaný bližšie nedefinovaný gotický oblúk – pravdepodobne portál, ktorý najskôr súvisel s východom na cintorín, alebo k ossáriu. Morová kostnica, ktorá sa ako „murovaná v areáli kostola“ spomína v kanonickej vizitácii beckovskej fary z roku 1766, môže byť totožná s objektom, vyplneným kosťami, odkrytým pri výkopových prácach pri murive, ktoré bolo pravdepodobne časťou stredovekého obvodového múru pri sakristii. Podľa charakteru muriva sa podľa S. Paulusovej tento objekt javí ako barokový. Cintorín bol založený na vysvätenej ploche okolo kostola už pri jeho vzniku. Neskôr bol zrejme zväčšený a zostala po ňom okrem dvoch hrobiek už iba murovaná ohrada, pravdepodobne z obdobia 16. – 17. storočia s úpravami ešte v 18. storočí. V kanonickej vizitácii z roku 1766 sa uvádza, že cintorín je ohradený a má dve brány, a zároveň že je na ňom už málo miesta na pochovávanie a bude treba zriadiť nový. Vo vizitácii sa spomína tiež viacero krypt v kostole aj s približným situovaním (spolu 10). Objavená krypta sa k nim pravdepodobne nezaraďuje, keďže bola zistená v areáli cintorína.

c/ Objekty a nálezy situované v rámci stredovekého opevnenia

Vybudovanie opevnenia mestečka Beckov možno podľa väčšiny historikov datovať medzi rokmi 1392 a 1398. S. Paulusová uvádza, že novší archívny výskum poukázal na to, že už v roku 1389 (1388) sa v Beckove pripomína mestská brána a hradná priekopa. Stará komunikácia vedúca popod hradnou skalou okolo ktorej bolo vybudované centrum mestečka bola chránená Dolnou a Hornou bránou s padacími mostmi. Rad objektov situovaných pod skalou ukrýva pravdepodobne v parcelácii ale i hmote stopy staršej, predmestskej stredovekej zástavby. Objekty vybudované na západnej strane Kráľovskej cesty, boli vybudovaním centra zničené. Zvyšky pôvodných objektov sa podľa údajov obyvateľov dodnes zachovali v zasypaných, či pod terénom zachovaných pivniciach. Stredoveké domy sa ani v podhradí, ani v hradbách opevneného mestečka nezachovali. Môžeme však predpokladať, že na niektorých parcelách sa mohol zachovať ich pôdorys resp. aj zvyšky ich múrov, čo bolo v podhradí potvrdené aj archeologickým výskumom, ktorý sa však robil iba v minimálnej miere. V múroch kúrií a iných objektov v rámci centra Beckova sa zachovali časti pôvodného stredovekého opevnenia, ale tiež pivníc s kamennými valenými klenbami. V písomných prameňoch sa spomína, že Beckov bol obohnaný trojitým opevnením „trojakým múrom a šancami“. Okrem vysokého opevňovacieho múru tu bol ďalší, nižší múr – parkán na obode mestskej priekopy, zbúraný v 1. polovici 20. storočia. Časť z neho zostala na obode parcely františkánskeho kláštora. Zvyšky opevnenia sú zachované na južnej strane v domoch č. 3, 5 a 28 na západnej strane v domoch č. 9, 10, 13, 14 tu prebieha v dlhšej súvislej línii, na sever v domoch č. 15, 16, 20. Stopy po dvoch bránach v opevnení sa nezachovali, iba obiehajúca vodná priekopa sa na západnej a severnej strane zachovala vo svojej pôvodnej šírke, ale jej hĺbka je zachytená už iba v správach z archeologických výkopov na niektorých miestach. Na základe ich čiastkových výsledkov sa predpokladá tiež existencia náročných štvoruholníkových bašt. Zachovali sa však múry patriace pravdepodobne bašte, postavenej pri južnom hradbovom múre z vnútornej strany, v objekte č. 5, ktoré boli rovnako široké ako hlavný múr – 240 cm. Čitateľné sú v reze, ktorý vznikol ich prerazením, napojením priestoru predpokladanej bašty na novšiu renesančnú pivnicu. Podrobným pamiatkovým prieskumom prešiel iba dom č. 3 nazývaný Kúria Dubnických. Výskum odhalil na parcele existenciu dvoch starších stredovekých domov, z ktorých sa zachovali pivnice a časti múrov prízemnia,

dokonca s predpokladom vzniku jedného z nich ešte pred stavbou mestského opevnenia. Starší, trojpriestorový dom, situovaný v zadnej časti dnešného východného krídla (postavený bližšie pri ceste), nedosahoval svojou hmotou líniu fasád objektov postavených okolo námestia, pretože pravdepodobne súvisel s predmestskou zástavbou okolo cesty. Objekt č. 16, nazývaný Kollárovec sa zachoval iba v torze. Bol jedným z najväčších domov, pristavaných k stredovekému opevneniu. Zaujímavá je veľká, až 7 m široká pivnica, dnes z väčšej časti zasypaná, ktorá viedla západovýchodným smerom, údajne nadväzujúc popod Hornú mestskú bránu na oproti ležiacu pivnicu objektu č. 20. Dom č. 20, tiež nazývaný Kollárovec, postavený z opačnej, východnej strany Hornej brány, má dodnes pod severovýchodným krídlom zachovanú pivnicu s renesančnou valenou klenbou, postavenú v línii pivnice domu č. 16, ktorá je v mieste predpokladaného prepojenia zamurovaná. Dom je severným krídlom pristavaný k pôvodnému opevneniu. V roku 2006 tu bol realizovaný archeologický výskum v súvislosti s výstavbou turisticko – kongresového centra – Rockgarden (parcelné číslo 598). Výskumom bol získaný jeden črep datovaný pravdepodobne do doby laténskej a v správe bolo konštatované, že v areáli stavby boli viditeľné časti stredovekého opevnenia, no stavebné práce ich nezasiahli (*Varsik – Kovár 2006*). V objekte č. 24 nazývanom Altusovec, sa dala identifikovať stredoveká pivnica, asi najstaršia v Beckove, pochádzajúca z dôb pred vymedzením námestia. Pri niektorých objektoch sú pivnice vstavené aj do hradnej skaly. Františkánsky kláštor (1690-1695(96)) bol podľa tradície tiež postavený na starších stredovekých základoch (*Paulusová 2006, s. 162-163, 168-169*).

G.1.10. Historická zeleň, záhrady, parky, verejná zeleň, stromoradia, cintoríny, chránené prírodné celky,

System urbanizovanej zelene v záujmovom území je v súčasnosti tvorený verejnou zeleňou na námestí, zeleňou v bývalej hradnej priekope, sadovníckymi úpravami pri Kostole sv. Štefana kráľa, kláštore a kostole Františkánov, kúriách, židovským cintorínom a záhradami pri rodinných domoch. Významným krajinným prvkom dotvárajúcim predmetnú PZ sú ovocné sady za hradom rozkladajúce sa smerom k Považskému Inovcu.

Ďalej je historickú zeleň v pamiatkovej zóne Beckov možné rozdeliť na:

➤ zeleň dotvárajúcu NhKP:

- Hrad s areálom (ÚZPF č.384)
- Kláštor a kostol Františkánov (ÚZPF č.1181/1-2)
- Kúria – bývalý župný sirotinec (ÚZPF č. 2165/0)
- Kostol r.k.sv.Štefana Kráľa (ÚZPF č. 1183/0)

➤ zeleň dotvárajúcu PZ:

- sadovnícka úprava Námestia 1. mája
- zvyšky ovocných sádov juhovýchodne od hradného svahu

➤ zeleň NhKP:

- Židovský cintorín (ÚZPF č.1184/0)

V hradnom areáli sa nachádza zeleň prírodného charakteru, prevládajú extenzívne udržiavané trávnaté plochy, v areáli sa ojedinele nachádza roztrúsená krovitá zeleň. Beckovské hradné bralo je prírodnou pamiatkou so 4. stupňom ochrany, vyhlásenou v roku 1963. Bralo vystupuje z plochého dna nivy Váhu. Skalná kulisa brala je vysoká 50 m, geologický podklad tvorí mezozoický vápenec. Bralo je významným krajnotvorným prvkom, na niektorých miestach, predovšetkým v západnej časti, je porastené prirodzenou xerothermnou vápnomilnou vegetáciou.

Na námestí 1. mája je situovaný chránený areál Lipový sad, vyhlásený v záujme ochrany a prírody v roku 1983, s rozlohou 0,99 ha. Areál tvorí súčasne sadovnícku úpravu námestia obklopujúcu kamennú sochu sv. Floriána na stĺpe a Pomník padlým v I. a II. sv. vojne. Areál osovo pretína komunikácia s asfaltovým povrchom, ktorú lemujú stromoradia líp (*Tilia sp.*). Dreviny sú rôznoveké, realizované sú dosadby mladých jedincov. Priestor sadovníckej úpravy námestia je ohraničený kovovými pletivovými plotovými dielcami na podmurávke. Nachádza sa tu aj mobiliár, lavičky novodobého charakteru s betónovo – drevenou konštrukciou a detské herné prvky (šmyklávka, pieskovisko). Výsadba líp je doplnená aj inými druhmi drevín (*Betula pendula*, *Pinus nigra*, *Spiraea x vanhouttei*, *Lonicera sp.*). V južnej časti námestia je vymedzený priestor ochranného pásma vodného zdroja I. stupňa, plocha je pokrytá trávnikom, nachádzajú sa tu vzrastlé ihličnaté a listnaté dreviny, daný priestor je oddelený od zvyšnej sadovníckej úpravy námestia oplotením.

Nádvorie bývalého Župného sirotinca je po obvode vydláždené, v centrálnej časti je ponechaný trávnik s cennými lipami, ktorých vek sa odhaduje približne na 150 rokov a solitérnymi krami krušpánu / *Buxus sempervirens*/. Lipy v Župnom sirotinci boli vyhlásené v roku 1983 v rámci záujmov ochrany prírody a krajiny za chránené stromy. Súčasťou zelene v centre obce je sadovnícka úprava na voľnom priestranstve západne od námestia. Plocha je zatrávnená, svojou hmotou tu pôsobí stromoradie z brezy / *Betula pendula*/ a skupinovú výsadbu ďalších druhov drevín / *Picea abies*/, dreviny majú nízky vek / cca 30 rokov/. Skupiny vzrastlých listnatých a ihličnatých stromov dotvárajú prostredie kláštora a kostola Františkánov /ÚZPF č. 1181/1-2/.

Vyhradenú plochu zelene predstavuje areál múzea Beckov / kúria Ambrovec, ÚZPF č. 2216/0/ a prevažne extenzívne udržiavanou zatrávnenou plochou a roztrúsenou výsadbou ovocných drevín / slivka – *Prunus sp*, čerešňa vtáčia – *Cerasus avium*, orech kráľovský – *Juglans regia*, jablň - *Malus domestica*/. Zeleň v bývalej hradnej priekope prerastajú náletové dreviny./

Medzi ohradným múrom kostola r. k. sv. Štefana Kráľa / ÚZPF č. 1183/0/ je situovaná plocha trávniku so solitérnou výsadbou tisú / *Taxus baccata*/.

Významným prvkom dotvárajúcim pamiatkovú zónu v blízkosti samotného hradu je židovský cintorín /ÚZPF č. 1184/0/ Zapadá do okolitého krajinného rámca hradného kopca, svah na ktorom je situovaný je sčasti porastený ovocnými drevinami. Plocha cintorína s náhrobnými kameňmi je pokrytá lúčnym trávnyim porastom.

G. 2. Pamiatky histórie, ktoré sa viažu k pamiatkovému územiu

Bývalé poddanské mestečko Beckov má bohaté kultúrne tradície, ktoré svojim významom neraz presahujú rámec považského regiónu. Ich počiatky siahajú ďaleko do

stredoveku a dosiaľ intenzívne pokračujú i v našom storočí. Na ich vzniku a rozvoji sa v minulosti podieľali majitelia rovnomenného panstva, samotné mesto a tamojšie cirkevné kruhy.

Architektonicko – historické a výtvarné pamiatky:

Na výtvarnom dotvorení Pamiatkovej zóny Beckov sa podieľajú aj exteriérové sochy a výtvarné diela na námestí, na križovatkách ciest tzv. Ulice 1. mája Trenčianskej ulice a Námestia 1.mája, Námestia 1.mája a Ctiborovej ulice ako aj okolo farského kostola. V parku na námestí je to kamenná socha sv. Floriána na stĺpe z 18. storočia, na severnej strane pamiatkovej zóny v kaplnke uprostred križovatky je situovaná v murovanej kaplnke kamenná socha sv. Jána Nepomuckého z 18. storočia, na južnej strane pamiatkovej zóny / Ulica Ctiborova/ socha Najsv. Trojice na stĺpe z roku 1861 a na oplotení farského kostola dve sochy a to sv. Floriána a sv. Jána Nepomuckého z obdobia úpravy opevnenia kostola v 18. storočí (v súčasnosti realizované ako kópie), stojace pri vstupe do areálu kostola. Na parcelách bývalého príkostolného cintorína pri farskom kostole je situovaných viacero kamenných a kovových krížov a náhrobníkov. Ďalšími výtvarnými prvkami sú náhrobníky bývalého židovského cintorína situovaného vo svahu južne od hradu Beckov od roku 1739. Vo svahu nad farským kostolom, na parc. č. 6/1, sa nachádza v zalesnenom svahu torzo pôvodnej zvonice.

Uprostred vysokej zelene námestia v parku sa nachádza Pomník padlým v I. a II. sv. vojne.

Významné udalosti, ktoré ovplyvňovali stavebné aktivity a život v meste: (Šišmiš, 2006, s.178-200):

11. storočie – pravdepodobne už existencia osady pod pohraničným hradom, predpoklad existencie fary a farského kostola

zač. 13. storočia, Anonymova kronika – prvý písomný zápis o Hrade Beckov

1208 - listina nitrianskeho župana Tomáša – spomína sa tu Beckov

1242 – tatársky vpád

1264 – prvýkrát listinne doložený hrad Beckov ako Castrum Bolonduch

1332 – 37 – písomne doložená existencia fary a farára v Beckove v pápežských desiatkových registroch

14. storočie - Beckov získava status mesta.

16.7.1388 – Stiborovci získali hrad Beckov ako prvý do držby darovacou zmluvou od Kráľa Žigmunda Luxemburského.

8.5.1392 – Mesto získalo výsady podľa trnavského práva od Stibora listinou vydanou v Malženicích

Medzi rokmi 1388 – 98 : výstavba mestských brán, opevňovacieho múru a priekopy okolo mesta

1530 - Turecké vpády

1599 - Turecké vpády

1659 – plienenie kuruckých vojsk na hrade

16.1.1708 - kuruci vyplienili a vypálili mesto

1709 – zhorelo mesto aj hrad

1728 – zhorelo celé mestečko, oba kostoly a domy vo vnútri hradieb

1719 – požiar mestečka sa rozšíril na hrad, ktorý ostal odvtedy neobývatelný v ruinách

1737 – oheň, požiar sa rozšíril na celé mestečko
1804 – zrútila sa schátralá južná veža opevnenia

Veľké povodne: 1813, 1903, neustála hrozba a vyčínanie povodní a záplav od
stredoveku

Ďalšie ničivé požiare: 1728, 1734, 1744, 1795

Významné osobnosti, žijúce a pôsobiace v Beckove. Pripomínajú ich literárne diela, stavby kaštieľov, kostolov a iných objektov, pamätné tabule v meste, epitafy, hroby a náhrobníky:

Peter Bornemisa / 22.5.1535 Budapest – 1584 Rohožník/ - jeden z prvých priekopníkov kníhtlače na Slovensku, podporovateľ reformácie luteránskeho a kalvínskeho zamerania, odporca neobmedzenej moci šľachty, v Beckove údajne napísal svoju Postillu a skrýval sa tu pred svojimi prenasledovateľmi.

Valerián Mader / 1558 Trenčín - ? / - beckovský evanjelický kňaz, syn trenčianskeho richtára Mikuláša Madera, vydával zborníky poézie a publikoval príspevky beckovských osobností / M. Medňanský a J. Halači/

Štefan Pilárik / 1615 Očová – 1693 Neusalza - Spremberg / - beckovský evanjelický kňaz, spisovateľ, básnik, autor náboženských spisov, modlitieb, neohrozený bojovník za humanitu a náboženskú slobodu

Martin Tarnoci / 1620 Beckov – 1685 Blatnický hrad v Turci/ - učiteľ, rektor školy v Senci a evanjelického gymnázia v Trenčíne, v Prievidzi sa v roku 1656 – 1660 stal superintendantom pre nitriansku, tekovskú a bratislavskú stolicu/, autor renesančno – barokovej poézie a náboženských rozpráv na obranu ortodoxnej luteránskej viery

Ladislav Révaj / 1600 Madočany – 1667 Beckov/ - syn Martina Révaja a Žofie Exterháziovej , kráľovský radca, vyslanec v Konštantinopole, vojenský veliteľ, od roku 1632 beckovský hradný kapitán, jeden z najvýznamnejších beckovských zemepánov, pochovaný v beckovskom kostole.

Jakub Haško / 1622 Lovčice – Trubín , 1695 Nové Mesto nad Váhom / - katolícky kňaz, prepošť v Novom Meste nad Váhom, titulárny biskup a opát, vikár nitrianskej diecézy, pričínal sa o rekatolizáciu na beckovskom panstve, za jeho pôsobenia bol v Beckove postavený kostol a kláštor Františkánov, ktorému daroval mnohé kníh.

Ján Václav Sokolovec / Szokolóczy, Szokolowsky/ - / 1692 Beckov - 1768 Svätý Jur pri Bratislave/ - pochádza zo zemianskej rodiny z Poľska, katolícky kňaz, učiteľ poézie a rétoriky na rehoľných gymnáziách. Má zásluhu na budovaní piaristického školstva v Uhorsku.

Anton Grasalkovič / 1694 Mojmírovce / pôvodne Urmín – 1777/ - slovenský šľachtic, magnát, uhorský politik, jedna z najúspešnejších osobností 18. storočia. Pochádzal z chudobnej zemianskej rodiny , ktorá žila dlhší čas v Beckove / Krassalkovich /.

Edmund Pascha / 1714 Kroměříž – 1772 Žilina / - barokový hudobný skladateľ, študoval u beckovských františkánov filozofiu.

Juraj / Pavlín/ Bajan / 1721 Vradište – 1792 Skalica/ - organista, kazateľ, učiteľ hudby a spevu , pôsobil v roku 1771 – 1772 v Beckove, predstaviteľ vrcholného baroka, predchodca zakladateľov novovekej slovenskej národnej hudby, k jeho najvýznamnejším skladbám patrí Beckovský slovenský spevník / 1758/ a Skalický slovenský spevník / 1783/. Jeho 21 piesní je v Jednotnom katolíckom spevníku.

Jakub Vojtech / Adalbert/ Gazda - / 1741 Vyšný Kubín – 1817 Žilina/ - významný beckovský františkán, náboženský spisovateľ, organista, národovec. Pôsobil v Beckove od roku 1794 až 1802.

Bezprostredný vzťah k Beckovu mal šľachtic **Móric Beňovský** / 1746 Vrbové – 1786 Madagaskar/ - slávny cestovateľ, vojak, moreplavec, úspešný politik a kráľ Madagaskaru. V Beckovskej Vieske, ktorá bola súčasťou beckovského panstva odkúpil od Pongrácovcov kúriu s pozemkami. Zdržoval sa na nich príležitostne. Svoje černočské deti dal pokrstiť Beckov – skej evanjelickej cirkvi. Po jeho smrti tu žila jeho manželka Zuzana rod. Hönschová s deťmi.

Juraj Bobok z Dežeríc / 1768 Uhrovec – 1834 Lubina/ - prvý beckovský evanjelický kňaz po tolerančnom patente, venoval sa najmä cirkevnej histórii

Anton Nedecký / 1756 Nedeca – 1852 Beckov/ - barón, vojak, dôstojník husárskeho regimentu, rytier Rádu Márie Terézie. Vyznamenal sa bojom s Francúzmi a Napoleonom. Bol pochovaný na beckovskom cintoríne.

Ján Beréni - / 1794 Obdokovce – 1868 Beckov/ - gróf, dôstojník rakúskej armády, člen hornej komory Uhorského snemu, zúčastnil sa bojov proti Napoleonovi. Venoval sa písaniu historicko – memoárovej literatúry.

Juraj Milec - / 1764 Turčiansky Svätý Martin – 1805 Beckov/ - pochádza zo zemianskej rodiny, preložil z nemčiny do češtiny Haasov Nový zákon v dvoch zväzkoch.

Pavol Hurban - / 1768 Sobotište – 1833 Čachtice/ - otec J. M. Hurbana. Pôsobil v rokoch 1806 – 1831 ako evanjelický kňaz v Beckove.

Jozef Krautman - / 1800 Beckov – 1855 Ostrihom/ - katolícky kňaz, generálny vikár ostrihomskeho arcibiskupa, vysvätený biskup Kninský.

Jozef Ľudovít /Miloslav / Hurban - / 1817 Beckov – 1888 Hlboké / významný spisovateľ, politik, národný buditeľ. Výrazne prispel spolu s Ľ. Štúrom a M. M. Hodžom ku kodifikácii spisovnej slovenčiny, zakladajúci člen Matice slovenskej a spoluiniciátor martinského Memoranda slovenského národa v 1861.

MUDr. Ján Ambro : / 1827 Beckov – 1870 / - lekár, pôrodník, zaslúžil sa o rozvoj uhorského zdravotníctva, pôrodníctva a sociálnej starostlivosti na Slovensku v druhej polovici 19. storočia.

Dionýz Štúr : / 1827 Beckov - 1893 / - svetoznámy geológ, geograf, botanik, fytopaleontológ a zakladateľ vedeckého geologického výskumu na Slovensku

Karol Bórik : / 19.4.1820 Senica – 21.10.1896 Beckov/ - po štúdiách na evanjelickom lýceu v Bratislave začal pôsobil v armáde a v revolučných meruôsmych rokoch sa stal kapitánom slovenských dobrovoľníkov. Po skončení slovenského dobrovoľníckeho povstania sa v roku 1850 zamestnal ako obvodný beckovský notár. V Beckove sa oženil s dcérou lubinského notára Štefana Erdelského a na dolnom konci si postavil dom, v ktorom žil až do svojej smrti. Po príchode do Beckova zostal verný svojmu slovenskému národnému presvedčeniu. Bol aktívnym členom Matice slovenskej. Obaja manželia sú pochovaní na miestnom cintoríne a ich náhrobníky sa doposiaľ zachovali. Spomienky na Slovenské povstanie z roku 1848 – 1849, ktoré napísal v 80 – tých rokoch 19. storočia sú cenným historickým prameňom k dobovým udalostiam.

Rodové korene **Kvačalovcov** sú doložené v Beckove v II. pol. 18. storočia.

V tejto rodine vynikli najmä Ján Kvačala st. a jeho deti Karol Drahomil, dcéra Ľudmila a najmä Prof. PhDr. A ThDr. Ján Kvačala ml. Patrili medzi významné osobnosti tamojšej slovenskej komunity, ktoré sa aktívne zapájali do národnobuditeľskej práce, do boja proti stupňujúcej maďarizácii, vyvíjali aktívnu činnosť v Matici slovenskej.

Alojz Medňanský / 20.4.1784 Priekopa, časť Martina – 17.6.1844 Hlohovec, pochovaný vo Veselom pri Piešťanoch/ - prežil detstvo v Beckove. Venoval sa

archeológii , histórii a národopisu. K jeho najznámejším literárnym prácam patrí pôvodne v nemčine vydaná knižka Malebná cesta dolu Váhom, považovaná za jeden z prvých umeleckých cestopisov v území Slovenska. Zbieral a zachraňoval historické listiny, povesti a organizoval zápis slovenských ľudových piesní. Bol spoluzakladateľom čestným členom Uhorskej akadémie vied.

Z rodiny Medňanských, ktorých život a dielo sa spája s Beckovom je najvýznamnejší maliar **Ladislav Medňanský**, ktorého umelecké majstrovstvo a myšlienková hĺbka tvorby mu zaisťujú trvalé miesto medzi najlepšími európskymi výtvarnými umelcami jeho doby. V Beckove sa narodil 23.4.1852 v rodine baróna Eduarda Medňanského a jeho manželky Márie Anny, rod. Szirmayovej. Dom, v ktorom sa narodil, stál na námestí na mieste terajšej pošty až do 2. svetovej vojny, kedy ho pre zlý technický stav museli zbúrať. Okolo roku 1861 sa rodina Medňanských presťahovala na svoj ďalší rodový majetok do kaštieľa v Strážkach pri Kežmarku. Pôvodne si otec želal, aby sa syn stal inžinierom. Nakoniec sa zapísal v roku 1873 na mníchovskú Akadémiu výtvarných umení, neskôr študuje v Paríži a na Montmartri si prenajíma ateliér. Vystavuje na medzinárodnej výstave a získava prvé ocenenie.

Mal pohnuté životné osudy, sám poznačený chorobami a utrpením uvažuje o založení opatrovateľského a podporného spolku , zaoberá sa potrebou sociálnych reforiem. Popri absolvovaní rozličných pracovných ciest striedavo žije v Beckove a v Strážkach. Tragické udalosti I. svetovej vojny ho priviedli ku zobrazeniu tejto tematiky. V septembri 1914 odchádza na ruský front ako novinársky kresliar, v septembri v r. 1915 sa zúčastňuje ako výtvarník na srbskom fronte a v roku 1916 na talianskom fronte. Pobyt na bojiskách striedal neraz zo zdravotných dôvodov s liečením v nemocniciach. Nevyliečený sa v októbri 1918 vracia do Viedne a na následky ochorenia zomiera 17. apríla 1919 vo Viedni, kde bol pochovaný na viedenskom ústrednom cintoríne. V roku 1966 po exhumácii uložili jeho telesné pozostatky do hrobu na cintoríne Kerepesi v Budapešti.

Jeho žánrová tvorba je bohatá a pestrá. Maľoval krajinky, figurálne motívy, výjavy z vojny a z prostredia najnižšej spoločenskej vrstvy, čudákov a vydedencov. Medzi jeho prácami sa vyskytujú tiež obrazy s alegorickou tematickou. Osobitnú pozornosť venoval grafickej tvorbe. Jeho diela sú okrem zahraničných galérií a múzeí zastúpené na Slovensku , najmä v bratislavskej Slovenskej národnej galérii, Galérii M.A. Bazovského v Trenčíne a inde. V miestnej expozícii Z dejín Beckova je Ladislav Medňanský zastúpený bronzovou bustou od novomestského výtvarníka Milana Struhárika z roku 1977.

Medzi beckovských kultúrnych dejateľov patrí **Ján Dualský**, / **16.1.1808 Senica – 22.3.1881 Nitra**/ - rímskokatolícky kňaz a regionálny historik.

Srdečný vzťah k Beckovu mal i **Jozef Ľudovít Holuby**, evanjelický kňaz, botanik, etnograf a cirkevný historik /25.3.1856 Lubina – 15.6.1923 Pezinok/ mal k Beckovu srdečný vzťah. Beckov zaujíma významné miesto v literárnej folkloristickej tvorbe J. Ľ. Holubyho a prírodovedná tematika z oblasti Beckov a jeho okolia má v činnosti J. Ľ. Holubyho dôstojné zastúpenie, o čom svedčia jeho príspevky o beckovskom brale.

Medzi svetoznáme osobnosti európskeho formátu z oblasti prírodných vied zaraďujeme **MUDr. Karola / Jozefa / Brančika**, ktorý do Beckova nastúpil za obvodného lekára v roku 1873 .

Beckov je rodiskom **Bartolomeja Revického** / 24.2.1850 – 18.1.1925 Bratislava/ rímskokatolíckeho kňaza a historika. Amatérsky sa venoval archeológii.

Synom beckovského evanjelického farára Štefana Bálena a matky Hermíny, rod. Turzovej – Nosickej bol **Teodor Bálent st.**, evanjelický kňaz, publicista, prekladateľ, redaktor a kultúrny pracovník. Bol členom Muzeálnej slovenskej spoločnosti.

Beckovu, jeho rodákovi a dejateľovi venovali pozornosť vo svojej tvorbe viacerí literáti, ktorí tu síce nežili, ale ho obdivovali. Je potešiteľné, že ukážky z literárnej tvorby so vzťahom k Beckovu sa sporadicky objavujú na stránkach miestnych Beckovských novín a s príslušným komentárom autorov článkov / Ľuboš Paulus, Anežka, Ilavská, Štefan Ježko, Lenka Mandelíková, Gustáv Rumánek a i./

G.3. Vodné plochy, toky na pamiatkovom území

Priamo v Pamiatkovej zóne sa vodný tok nenachádza. V minulosti, ale Váh a vodné toky v blízkosti súčasnej pamiatkovej zóny ovplyvňovali chod a život mestečka. Podľa historických údajov, ale pred severnou bránou mesta v jej tesnej blízkosti / monografia str. 76/ je spomínaný mlyn s vodným náhonom. V beckovskom chotári existovalo už v rannom stredoveku mlynárstvo – v druhej polovici 18. storočia bolo v chotári 8 mlynov, väčšina z nich na Váhu. Mestečko bolo ale stáročia ohrozované záplavami meandrujúceho Váhu. Voda bola pre Beckov rovnakou pohromou ako oheň. Do 20. storočia nebol tok Váhu regulovaný. Beckovčania začali stavať ochranné hrádze až koncom 19. storočia.

Hlavne v roku 1813 zaplavila povodeň celé mestečko. Živel zničil 90 % domov a spôsobil mnohé škody na poliach a lúkach. (monografia, s.95). Takže aj vodný živel v blízkosti Beckova ovplyvnil jeho stavebný vývoj a obnovu stavebného fondu mestečka. Mnohé ničivé povodne zasiahli Beckov a okolie v 19. storočí.

Obec si aj z tohto dôvodu nechala v roku 1902 vypracovať na Poriečnom inžinierskom úrade v Komárne projekt na výstavbu hrádzí. ale ešte pred samotnou stavbou, sa v roku 1903 vylial Váh, ničivá povodeň strhla brehy, koryto Váhu sa opäť posunulo a zmenilo aj rozsah mnohých parciel.(s.97). S výstavbou mosta sa začalo v roku 1911 a 19.3.1913 slávnostne bolo daný do užívania. Dnes most existuje južne od pôvodného beckovského prievozu, medzi Vieskou a Rakolubami

G.4. Súpis pôvodných názvov hlavných a dôležitých námestí a ulíc

Súčasný zaužívaný miestny, neoficiálny názov	Pôvodný / starší/ názov
Námestie 1. mája	Námestie SNP
Ctiborova ulica	
Trenčianska ul.	
Kostolná ulica	Pod Hôrkou
Hradná ulica	
Ulica 1.mája	

Poznámka: V Beckove nie sú ulice a námestia pomenovaná v zmysle platnej legislatívy. Pošta je občanom doručovaná na súpisné čísla a jednotlivé názvy ulíc

a námestia sú zaužívané rôzne. Napríklad námestie je uvádzané aj ako Námestie 1. mája aj ako Námestie SNP, r. k. kostol sv. Štefana Kráľa je uvádzaný Pod Hôrkou a niekde Ctiborova ulica a podobne.

H. VYHODNOTENIE PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA A ZDÔVODNENIE JEHO OCHRANY

H.1. Vyhodnotenie súčasného stavu územia z hľadiska zachovaných pamiatkových hodnôt pamiatkového fondu

H.1.1. Urbanisticko – historické hodnoty kultúrneho dedičstva

Urbanizmus je ukázkou postupného vývoja sídla, ktoré je svojou architektúrou prechodovým typom medzi mestskou a vidieckou štruktúrou. Na jeho siluete je viditeľný posun zástavby od pôvodného jadra s dominantným farským kostolom, previazaného s hradom, cez stredoveké opevnené sídlo v dobre chránenej polohe pod skalným bralom, dotvárané renesančnými kúriami, neskôr doplnené dominantou františkánskeho kostola a kláštora a napokon evanjelického kostola s pravidelne a postupne sa rozrastajúcou uličnou sieťou mimo pamiatkovej zóny mesta.

- Urbanisticky je hodnotné zachovanie približne obdĺžnikového námestia, ako aj identifikácia bývalej starej kráľovskej cesty, prechádzajúca cez východnú cestu súčasného námestia.
- Čitateľná renesančná zástavba na historických, pôvodne gotických užších pospájaných parcelách.
- Situovanie farského kostola s farou juhovýchodne od historického jadra, mimo pôvodne opevneného mestečka, čo dokazuje jeho starší pôvod a pripomína situovanie pôvodného staršieho podhradia hradu.
- Situovanie evanjelického kostola s farou na južnom okraji obce.(mimo PZ)
- Situovanie židovského cintorína po oboch stranách strmšej uličky na hrad.
- Zachované fragmenty pôvodného mestského opevnenia s čitateľnými miestami situovania pôvodnej vodnej priekopy a zvyškov pravdepodobne vonkajšieho druhého a tretieho kamenného spevnenia hradieb (ktoré nie sú potvrdené výskumami, je to len predpoklad po vizuálnej obhliadke). Typ opevneného mesta pod hradom.
- Zachovanie torza kamenného nižšieho múru opevnenia na okraji priekopy zo západnej strany, zahrnuté do murovaného oplotenia františkánskeho kláštora.
- Zachovaný typ radovej zástavby aj so solitérnymi objektmi v historickom jadre.
- Zachované dominantné postavenie hradu nad obcou.
- Silueta mesta s dominantným postavením hradu nad historickým jadrom s dvomi vežami farského a františkánskeho kostola.
- Hmotovo - priestorová štruktúra zástavby dvojpodlažných kúrií a kaštieľov a jednopodlažná zástavba skôr vidieckej architektúry.

H.1.2. Architektonicko – historické hodnoty kultúrneho dedičstva

Hmotovo najrozľahlejšími a architektonicky najhodnotnejšími stavbami vnútorného mestečka ostali renesančné kúrie, ktoré prechádzali väčšími alebo menšími úpravami a dostavbami, podľa potrieb a vkusu ich ostávajúcich, či meniacich sa majiteľov. Ich stav značne utrpel s núteným odchodom majiteľov po druhej svetovej vojne. Azda najznámejší objekt, tzv. Medňanského kaštieľ napokon aj celkom zanikol. Viaceré z týchto kúrií sa zachránili iba vďaka zmene ich využitia, ako býv. Župný sirotinec č. 5 (Pienčák), kúria Dubnických č. 3, torzo kúrie v severozápadnom nároží námestia č. 14, kúria Ambrovec č. 15 (múzeum), torzo kúrie tzv.Kollárovec I. č. 19, kúria tzv. Kollárovec II. č. 20).

V juhozápadnej časti patrí k významným dominantám františkánsky kláštor a kostol so zvyškami pravdepodobne parkánového múru na priekope zahrnutého do súčasného oplotenia záhrady.

Výtvarné a architektonické prvky na fasádach objektov dotvárajú prostredie pamiatkovej zóny a podčiarkujú jej charakter: komíny so zvyškami poloblúkových rímsových hlavíc, okná - zväčša 6-tabuľkové, alebo v tvare „T“ , orámované členitými a výtvarne poňatými šambránami, portály vstupov a brán s výplňami, vonkajšie mreže okien z viacerých historických období, pásové rustiky fasád, arkiere na konzolách či pilieroch s hlavickou, sgrafitá atď.

Významnými architektonicko – historickými hodnotami územia je čiastočne zachovaná stredoveká parcelácia aj so stredovekými pivnicami, zahrnutými do renesančnej a barokovej zástavby, ako aj predpoklad ich situovania na miestach prieluk, hlavne na námestí.

H.1.3. Urbanisticko – krajinárske hodnoty kultúrneho dedičstva

Pamiatkové územie pamiatkovej zóny je situované do krajinárskeho prostredia obkoleseného pohoriami Bielych a Malých Karpát so zmiešaným lesným porastom a riekou Váh na západnej strane sídla. Celá pamiatková zóna je situovaná na historicky a archeologicky hodnotnom a bohatom území so samostatným archeologicky hodnotným komplexom farského areálu s príkostolným cintorínom a hradného areálu.

Prírodné prostredie dopĺňa mestský lipový park pôvodne z 19. storočia vysadený v centre pamiatkovej zóny (námestia), v súčasnosti tvoriaci zelenú kulisu a oddychový priestor. Pre celú zónu je typické veľké zastúpenie vysokej zelene, ktoré v jarných až jesenných mesiacoch zakrývajú svojou zelenou korunou pohľad na strešnú krajinu pamiatkovej zóny. Kopcovitý a skalnatý terén na východnej strane sídla na vrchole s hradom, tvorí prirodzenú prírodnú kulisu (podklad) pre exponované diaľkové pohľady na obec.

- Urbanizmus ovplyvnený mestským opevnením a situovaním hradu na brale nad mestom.
- Hodnotná mestská zeleň a zeleň v záhradkách, výrazne ovplyvňujúca charakter územia.

H.1.4. Umelecko – historické hodnoty územia

Umelecko – historické hodnoty územia tvoria umelecko – historické, remeselné a architektonicko – výtvarné prvky zachované na fasádach prevažnej väčšiny objektov kúrii (kamenné a štukové šambrány, rímsy, arkiere, sgrafitá na fasádach, portály..), ale aj prízemných objektov v pamiatkovej zóne a vo výtvarnom riešení drevených okenných rámov a dverí niektorých objektov, štukových výzdob fasád, ako aj malá architektúra, archeologické nálezy a náleziská. Významnú historickú hodnotu majú suterény zachované často pod novšou zástavbou, mnohokrát zasypané, prestavujúce hodnoty staršej stredovekej zástavby historického jadra.

Ťažiskovými výtvarnými a umelecko – historickými prvkami v pamiatkovej zóne sú exteriérové objekty výtvarného charakteru – kamenné sochy na stĺpoch a súsošia, ktoré sú rozmiestnené na celom území pamiatkovej zóny: Socha sv. Floriána na námestí, Súsošie sv. Trojice na stĺpe v zelenom trojuholníku križovatky Ctiborovej ulice, baroková kaplnka s kamennou sochou sv. Jána Nepomuckého, kamenné socha sv. Floriána a sv. Jána Nepomuckého na pilieroch vstupnej brány do areálu farského kostola, murované opevnenie farského kostola, pamätník padlých v 1. a 2. sv. vojne na námestí.

Na parcelách príkostolného farského cintorína sú situované kamenné náhrobníky a kríže. Cintorín bol založený už pri vzniku kostola, neskôr bol zväčšený a ostala po ňom okrem dvoch hrobiek murovaná ohrada kostola z obdobia 16. – 17. storočia s úpravami v 18. storočí s bránou s piliermi a dvomi kamennými sochami sv. Floriána a sv. Jána Nepomuckého. V poslednej tretine 18. storočia tento cintorín stráca svoju funkciu.

Umelecko – historickú hodnotu nesú aj zachované múry opevnenia mesta zahrnuté do fasád niektorých objektov, ako aj samostatne stojace zvyšky opevňovacích múrov, niekde s oknami s prevliekanými mrežami.

Veľký potenciál sa skrýva v neobjavených a neodkrytých umelecko – historických a výtvarných prvkoch na fasádach jednotlivých národných kultúrnych pamiatkach a v neobjavených archeologických nálezoch.

H.1.5. Hodnoty archeologických nálezísk pamiatkového územia

Archeologické nálezy z pamiatkového územia a katastrálneho územia obce Beckov majú celospoločenský význam, pri získavaní informácií a dokladov o osídľovaní a vývoji územia nie len v tejto časti Považia, ale aj v rámci celého Slovenska. Archeologické nálezy prispievajú k zvyšovaniu pamiatkovej a historickej hodnoty pamiatkového územia. Bohaté praveké a včasnostredoveké osídlenie Beckova a jeho okolia poukazuje na dôležitosť záchrany archeologických pamiatok.

Pamiatkové územie pamiatkovej zóny v Beckove je zastúpené predovšetkým nálezmi z obdobia stredoveku až po súčasnosť, hoci možno predpokladať i osídlenie staršieho charakteru. Archeologické výskumy sa v pamiatkovej zóne s výnimkou hradného areálu realizovali len v minimálnej miere.

I. PRÍLOHY K URBANISTICKO - HISTORICKÉMU VÝSKUMU

I.1. Objekty NKP

č. ÚZPF:	Názov objektu	Adresa	Parcelné číslo	poznámka
1174/0	Pomník, padlí I. + II. sv.	v parku pod hradom	686	20. storočie
1180/1-18	Hrad s areálom			Stredovek, renesancia
1180/1	Horný hrad	veža obytná	384	
1180/2	Horný hrad	nádvorie dolné	384	
1180/3	Horný hrad	Opevnenie dolného nádvoría	384	
1180/4	Horný hrad	Delová bašta	384	
1180/5	Horný hrad	Palác hradný, renesančný palác	384	
1180/6	Horný hrad	Bašta , západná bašta	384	
1180/7	Horný hrad	Palác hradný II. Priečny palác	384	
1180/8	Horný hrad	Kaplnka hradná r. k.	384	
1180/9	Horný hrad	Gotický hrad , palác hradný III.	384	
1180/10	Horný hrad	Nádvorie hradné, nádvorie s cisternou	384	
1180/11	Horný hrad	Opevnenie hradu, hradné nádvorie	384	
1180/12	Dolný hrad	Múr opevňovací	384	
1180/13	Dolný hrad	Múr opevňovací		
1180/13	Dolný hrad	Nádvorie		
1180/14	Dolný hrad	Hradná studňa		
1180/15	predhradie	Múr opevňovací		
1180/16	predhradie	Bašta vstupná		
1180/17	predhradie	barbakan		
1180/18	predhradie			
1184/0	Židovský cintorín	Úpätie hradného svahu	385,386	18. storočie

2165/0	Kúria - Bývalý župný sirotinec	Námestie 1. mája č. 5	626, 628	2. tretina 17. storočia, stredoveké pivnice, múr opevnenia, bašta?
2164/0	Kúria Dubnických nárožná	Námestie I. Mája č. 3	624, 625	1.polovica 16. storočia, múr opevnenia
1181/1-2	Kláštor a kostol františkánov	Námestie 1.mája č. 6 a 475	683, 684	2.pol. 17. storočia, obnovený 2.pol.18. stor.
2216/0	Kúria Ambrovec	Námestie 1.mája č. 15 (múzeum)	671	1.pol. 17. stor., múr opevnenia
1183/0	Kostol, r. k. sv. Štefana kráľa	Po Hôrkou č. 476	1,2	r. cca 1400, 18. stor. veža, na starších základoch
1179/1-2	r. k. Fara a pamätná tabuľa	Ulica Pod hôrkou č. 36	9	18. stor.
1176/0	Tabuľa pamätná - Hurban J. M.	Ev. a. v. fara	13	
1177/1-2	Dom pamätný a pamätná tabuľa	Štúr Dionýz Na dome č. 154	135	

I.2. Objekty navrhované na zápis do ÚZPF

Návrh na vyhlásenie objektov za kultúrne pamiatky bol spracovaný na základe tvaromiestnej obhliadky a sú v ňom zahrnuté všetky objekty vytipované na zápis do ÚZPF. Podnet na spracovanie návrhu na vyhlásenie bol zaslaný na Pamiatkový úrad SR dňa 31.3.2008.

I.3. Objekty vytipované na zápis do ÚZPF

Objekt, funkcia	Adresa	Parc. číslo	Pozn.(sloh, podlažnosť)
Dom	Námestie 1. mája č. 24, a č. 25 „Altusovec“	606	prízemný , čiastočne podpivničený, 15. až 19. storočie
Dom	Námestie 1. mája č. 28 - bývalý dom dôchodcov	611, 612	trojkridlový, prízemný, podpivničený, všetky priestory zaklenuté , pravdepodobne staršie stredoveké jadro, renesancia, barok

Dom rodinný	Námestie 1. mája č. 16,17	670/2, 3, 4	dom s arkierom, dvojpodlažný, pôvodne renesančný
Socha sv. Trojice	Ctiborova ulica	689	klasicizmus
Socha Floriána	Námestie 1. mája , lipový sad	686/1	18. storočie
Kaplnka sv. Jána Nepomuckého so sochou sv. Jána Nepomuckého	Križovatka ciest Trenčianskej ulice a Námestia 1. mája	687	druhá pol. 18. stor.
Rímskokatolícka zvonica – mimo PZ	Vo svahu nad kostolom – Kopec hôrka	780	Koniec 18. stor.
Mestské opevnenie, torzá	Okolo historického jadra v pamiatkovej zóne	612, 626, 680/1-2, 675, 673, 671, 671/1, 598	Stredoveké opevnenie, zahrnuté zväčša do objektov a do suterénov niektorých domov, samostatne je viditeľný len v dvoch úsekoch.

I.4. Objekty dotvárajúce historické prostredie

Objekt, funkcia	Adresa	parc. číslo	Pozn.
Reštaurácia a ubytovanie	Námestie 1. mája číslo 20 (Kollárovec II.)- Kúria Beckov, reštaurácia a ubytovanie	598	dvojpodlažný, suterén s renesančnou klenbou, 19. storočie.
Dom rodinný - víkendový	Námestie 1. mája číslo 21	599	prízemný
Dom rodinný	Námestie 1. mája číslo 22	602	prízemný
Dom rodinný - víkendový	Námestie 1. mája číslo 23	603/1	Prízemný, v južnom krídle stredoveká klenba
Dom rodinný	Námestie 1. mája číslo 27	609/1	Prízemný, na zvýšenom suteréne
Dom – rekonštrukcii	Námestie 1. mája č. 19 (Kollárovec I.)	670/1	Dvojpodlažný so staršími zaklenutými pivnicami(renesancia)
Dom rodinný	Námestie 1.mája č. 18	669/3	Jedno – dvojpodlažný, valbová strecha
Dom rodinný a časť mestských hradieb	Námestie 1. mája č. 14 (pozostatok 4-krídlavej kúrie)	673	Prízemný s podkrovím, barok, renesancia s novšou fasádou dvojkrídlový

Dom rodinný	Námestie 1. mája č. 13	675	Pristavený k mestským hradbám , 2 podlažný so sedlovou strechou, barok so stredovekými pivnicami
Dom rodinný	Námestie 1. mája č. 11	677	Prízemný so sedlovou strechou, dvojkridlový
Dom rodinný	Námestie 1.mája č. 9	680/1	Prízemný, sedlová strecha, obnovený cca r. 2000
Hospodársky objekt	Dvorová časť RD na Ctiborova ulica č. 30	617	prízemný
Dom rodinný	Ctiborova ulica č. 31	618	Prízemný sedlová škridlová strecha
Dom polyfunkčný	Ctiborova ulica č. 32	620	Prízemný, sedlová plechová strecha
Dom rodinný	Ctiborova ulica č. 1	622	Prízemný, pravdepodobne stredoveký suterén
Dom polyfunkčný	Ctiborova ulica č. 2	621	Prízemný s krčmou a obchodom
Dom víkendový	Hradná č. 35 (za farským kostolom)	5	Prízemný s podkrovím
Dva hospodárske objekty	V areáli r. k. fary na Ulici Pod hôrkou č. 36	9	Prízemné so sedlovou strechou, 19. stor.

I.5. Objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom prostredí rušivé

Objekt, funkcia	Adresa	Parc. číslo	Pozn.
Pivnica	V dvorovej časti objektu Nám. 1. mája č. 21	599	Nadzemná časť cca 150 cm
Vstup do pivnice	V dvorovej časti objektu č. 22	601	
Dom – býv. dom dôchodcov	Námestie 1. mája č. 29	613	Prízemný s valbovou strechou, novšia úprava fasády
Dom	Ctiborova ulica č. 30	617	Dvojpodlažný so sedlovou strechou a novšou fasádou
Hospodársky objekt	Ctiborova ulica pri dome č.1	622	
Hospodársky objekt so suterénom	Dvorová časť objektu č. 9 na Ulici 1. mája	680/1	

I.6. Objekty, ktoré sú v pamiatkovom prostredí rušivé

Objekt, funkcia	Adresa	Parc. číslo	Pozn.
garáž	Námestie 1. mája – pristavená ku kláštora	629	
objekt	Námestie 1. mája číslo 8	681/1	Prízemný s plytkou strechou, drevotrieska
objekt	Námestie 1. mája č. 7(pošta, býv. Obecný úrad)	681/2	Dvojpodlažný s rovnou strechou / pošta/
garáž	Námestie 1. mája, za objektom číslo 7	681/2	
garáž	Námestie 1. mája, k objektu č. 13	676	
garáž	Námestie 1. mája , pri objekte č. 16	670/3	
Hospodársky objekt	Námestie 1. mája, medzi domami č. 17 a č. 18.	669/2	
garáž	Námestie 1. mája, pri dome č. 18	669/5	
Hospodársky objekt	Ulica 1. mája, k domu č. 13 na námestí	675	Prízemný, plytká strecha
Rodinný dom, garáž a hospodársky objekt	Ulica 1.mája č. 303	668/3	Dom s manzardou, rok 1953
Rodinný dom s prístavbou	Námestie 1. mája, č. 459	597/3	Dom s manzardou, 2.pol.20. stor.
Bývalý Dom dôchodcov-južná časť	Námestie 1. mája spojená s domom č. 29	614	Prízemný, časť s rovnou strechou, časť valbová s vikierom
Bývalý Dom dôchodcov, dvorová časť	Námestie 1.mája č. 28 a č. 29 – kotolňa, márnica, dve hosp. prístavby	612, 614,615	Prízemné obj., rovné a pultové strechy, z 80-90.roky. 20. storočia
Hospodársky objekt na Hradnej ul.	Patriaci k rodinnému domu na Ctiborova ul. č. 31	618	Prízemný, pultová strecha
Rodinný dom a hospodárska budova	Hradná ul. č. 33	388	Prízemný s podkrovím, nevhodná fasáda, rok 1963
Rodinný dom, garáž a hospodárske prístavby	Hradná ul. č. 34	3/3 a 3/2	Rok 1963, prízemný s plytkou stanovou strechou

I.7. Archeologické náleziská v pamiatkovej zóne

Ozn.	Názov arch. lokality	Miesto	Nález
1PZ	Hrad	Hradné bralo	neskorolaténske osídlenie – 1. storočie, 2. pol. 9. storočia – začiatok 18. storočia
2 PZ	Kostol sv. Štefana kráľa	Exteriér kostola	Sakrálny objekt 15. storočia, ossárium, krypta, časť murovanej architektúry, nálezy – 18. - 19. storočia
3 PZ	Dom č. 3, 5, 9, 13, 24	Námestie SNP	Stredoveké pivnice - gotické
4 PZ	Dom č. 3, 5, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 20 a 28	Námestie SNP (v stranách domov)	Stredoveký opevňovací múr
5 PZ	Dom č. 5	Námestie SNP	Stredoveké murivo náročnej štvoruholníkovej bašty

Prílohy k časti F. Historický výskum:

Príloha 1

Najstaršie pečatidlo beckovského richtára z polovice 15. storočia .

Príloha 2

Pečať Beckova datovaná rokom 1548.

Mestečko s hradom na ocelorytine J. Axmanna z roku 1822. Zo zbierok Trenčianskeho múzea.

Príloha 3

Pečať Beckova z polovice 19. storočia

Príloha 4

Základné symboly Beckova: erb, pečať a vlajka

Príloha 5

Beckov na mape prvého vojenského , tzv. jozefínskeho mapovania z roku 1782

Príloha 6

Beckov na mape druhé vojenského mapovania.

Príloha 7

Stredné Považie s Beckovom na mape Uhorska, Viedeň 1789.

Príloha 8

Časť beckovského chotára na mape z roku 1813.

Príloha 9

Pôdorys historického jadra Beckova podľa B. Kleina s vyznačením významnejším objektov.

Príloha 10

Averz a reverz pápežskej pečate Mikuláša V.

Príloha 11

Západný pohľad na hrad s domami na východnej strane námestia . Akvarel T. Endera z roku 1850.

Listina Stibora mladšieho vydaná v Beckove v roku 1431.

Príloha 12

Jedna z najstarších fotografií Beckova objektívom cisársko – kráľovského fotografa J. Löwyho, 60 – te roky 19. storočia.

Príloha 13

Parkanový múr ohradzujúci parcely po obvode hradbovej priekopy, pohľadnica z konca 19. storočia.

Príloha 14

Pohľad na hrad s okolitou krajinou zo severovýchodu. Kolorovaná oceľorytina / Rohbock – Riege/ z polovice 19. storočia . Zo zbierok Trenčianskeho múzea.

Hrad s vežou Františkánskeho kostola a časťou mestečka z juhozápadu. Oceľorytina z prvej polovice 19. storočia. Autor: L. Rohbock, realizoval J. Riegel. Zo zbierok Trenčianskeho múzea.

Príloha 15

Vzácná kresba Medňanských kúrie.

Priečelie pôvodného evanjelického kostola a nárožie fary na pohľadnici zo začiatku 20. storočia.

Príloha 16

Zrúcaniny kaštieľa Medňanských pri Františkánskom kláštore. Foto: archív Pamiatkového úradu Bratislava po roku 1960.

Príloha 17

Beckov v čase I. svetovej vojny

II. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Podľa vyhlášky MK SR č. 16/2003 Z. z. , ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu §7 odseku 6, návrh zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia obsahuje najmä požiadavky:

- a.) na primerané funkčné využitie územia rešpektujúce hodnoty územia a pamiatok nachádzajúcich sa na tomto území,
- b.) na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu vo vzťahu k pamiatkam a hodnotám územia
- c.) na zachovanie hodnotnej objektovej skladby
- d.) na zachovanie výškového a hmotovo – priestorového usporiadania objektov
- e.) na zachovanie prvkov uličného interiéru a uličného parteru
- f.) na zachovanie charakteristických pohľadov a priehľadov
- g.) na zachovanie siluety a panorámy
- h.) na zachovanie a prezentáciu prípadných archeologických nálezísk a na ich začlenenie do organizmu sídla alebo územia
- i.) na zachovanie, ochranu a regeneráciu historickej zelene a ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt územia
- j.) na návrh opatrení na záchranu, obnovu a vhodné funkčné využitie pamiatkového územia, najmä návrh na prípadnú zmenu ochrany alebo rozšírenie ochrany územia
- k.) na grafické zobrazenie návrhu, obnovy a prezentácie hodnôt územia obsahuje textovú a grafickú časť a fotodokumentáciu.

TEXTOVÁ ČASŤ

A. Vstupné údaje

A.1. Zhodnotenie súčasného stavu využitia pamiatkového územia (prevládajúca funkčná náplň objektov, bývanie, vybavenosť- obchody a služby, pracoviská – administratíva a výroba, kultúra, rekreácia, turistický ruch)

Pamiatkové územie je zastavané prevažne rodinnými domami a cirkevnými stavbami. V centre pamiatkovej zóny je takmer vytlačená polyfunkčná funkcia, obchody a služby. Tieto sú situované v krajných častiach zóny a v iných častiach obce.

Na území pamiatkovej zóny sú situované sakrálne pamiatky: komplex františkánskeho kostola a kláštora, kaplnka sv. Jána Nepomuckého s kamennou sochou, socha sv. Floriána a sv. Trojice ako reprezentanti výtvarných pamiatok a pamätihodností, ktoré dotvárajú charakter pamiatkovej zóny. Okrem týchto funkcií je v pamiatkovej zóne zastúpená muzeálna funkcia a objekt s prechodným ubytovaním. Niektoré objekty v historickom jadre sú prázdne bez využitia - / Námestie 1. mája č. 3, č. 4, 23, 24-25, 28

a 29, niektoré sú využívané len ako rekreačné chalupy /Námestie 1. mája 21, Pod Hôrkou 35/, alebo sú v rekonštrukcii / Námestie 1. mája 19, 20, Ulica 1. mája 10, Stiborova ulica 32/.

Väčšie plochy zelene sú situované v centre námestia, okolo sakrálnych stavieb, pri kúrií Dubnických a v okolo areálu hradu.

A.2. Stav technickej infraštruktúry a jej zariadení

Obec je zásobovaná z vlastného pitného zdroja, ktorý je v centre obce a má charakter vŕtanej studne priemeru 324 mm, hĺbky 9m a výdatnosti 6 l/s. Vodný zdroj je chránený oplotením. Z obecného vodojemu situovaného nad obcou, je voda dopravovaná cca do 409 domácností. Potrubie je vedené v štátnej ceste a v miestnych komunikáciách. Merače spotreby vody sú situované vo vodomerných šachtách za oplotením každého odberateľa pitnej vody.

V obci nie je vybudovaná splašková kanalizácia. Splaškové vody sú sústreďované do bezodtokových žúmp. Ich jestvujúci stav je nevyhovujúci a splaškové vody presakujú a ohrozujú kvalitu podzemnej vody. Splaškové vody sú vyvážané do ČOV Beckov situovanej pri diaľnici. Obec má schválenú projektovú dokumentáciu odkanalizovania obce, stokami prevažne navrhnutými v miestnych komunikáciách.

V zastavanom území je zrealizovaná dažďová kanalizácia, v dĺžke cca 3000m, v osiach komunikácii, ktorá vyúsťuje voľne do polí. V časti obce bez dažďovej kanalizácie je dažďová voda odvádzaná povrchovo jarkami, trativodmi a priekopami.

Elektrická sieť je vedená vzdušným vedením káblovými linkami ústiacimi do jednotlivých trafostaníc.

Rozvody NN sú navrhnuté ako zemné káblové ryhy s káblami.

Súčasná telekomunikačná sieť je vedená zo stávajúcej telefónnej ústredne. V ÚPN Obce Beckov z r. 2006, sú navrhnuté v sú všetky vedenia technickej infraštruktúry viesť spoločne v zemných káblových ryhách.

Obec je plynofikovaná. Rozvodné potrubie plynovodu je vedené v obci štátnou cestou II/507 a v miestnych komunikáciách. Plynomery sú osadené väčšinou v oplotení odberateľa / zrealizované cca 1996 – 97 , bez súhlasu vtedajšieho pamiatkového orgánu/, alebo voľne v priestore predzáhradok, resp. pred domami. Pri celkovej rekonštrukcii Pamiatkovej zóny je potrebné riešiť ich nevhodné osadenie, ktoré v priestore pamiatkovej zóny pôsobí rušivo a to individuálne, väčšinou však prekrytím vhodnou nízkou zeleňou.

B. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT

Územie pamiatkovej zóny je vidieckeho charakteru, s výrazným postavením hradu nad obcou na hradnom brale a so zastúpením zelene, a s množstvom národných kultúrnych pamiatok na malom území. Jeho hodnoty spočívajú v prelínaní honosnejších stavieb cirkevných a kúrií s vidieckou prízemnou zástavbou, čím je zachované ľudské merítko v historickom jadre. Územie má urbanistické, archeologické, architektonické, výtvarné, umeleckoremeselné, historické aj pamätné hodnoty.

Hradné bralo s blízkym okolím bolo preukázateľne obývané v období neskorého laténu a v druhej polovici 9. storočia. Hrad sa spomína ako kráľovský hrad, je doložený listinou z roku 1234. Prvá zmienka o obci pochádza z roku 1208. Bola to podhradská obec, neskôr poddanské mestečko s trhovými výsadami patriaca vlastníkovi beckovského hradu. Polohu obce určuje farský kostol, prvýkrát spomínaný v roku 1424. Vedľa beckovského podhradia, poddanskej osady sa vytvorilo samostatné mestečko, ktoré v roku 1392 dostáva trnavské právo. Na základe toho sa opevňuje gotickými hradbami. Staršie podhradie s farským kostolom zostáva mimo mestských hradieb a tvorí poddanskú osadu hradu. Obidve právne jednotky, z ktorých Beckov vznikol možno vidieť v terajšom pôdoryse. Pod strmou hradnou skalou leží mestečko obohané gotickými hradbami, ním prechádzala diaľková považská cesta cez Hornú a Dolnú bránu. Na južnej strane pred bývalou Dolnou bránou sa rozprestierala staršia časť Beckova. Od stredoveku sa zachovalo takmer obdĺžnikové námestie, ktorého východnú časť tvorí stará kráľovská Považská cesta. Zástavba je situovaná zo všetkých štyroch strán námestia, stavaná kolmo na komunikácie, orientovaná prevažne šírkovo, ale aj užšou stranou k ceste. Objekty tvorí nižšia prízemná vidiecka zástavba a dvojpodlažné objekty šľachtických kúrií a komplexu františkánskeho kláštora s kostolom. Gotické opevnenie sa zachovalo čiastočne v západnej / č. parcely 674/ a v strednej časti pamiatkovej zóny / cca 30 – metrový úsek napájajúci sa na hradné opevnenie za objektom číslo 28 /, ako súčasť stavieb v severnej, západnej a južnej časti, a tiež ako archeologické lokality. Je tu zachovaná základná urbanistická štruktúra s historickými parcelami – pravdepodobne ešte gotickými, neskôr spojenými do širších renesančných, a dva vstupy do historického jadra v miestach bývalých brán opevnení, terajších križovatiek. Zeleň pamiatkového územia okrem záhrad tvorí hlavne park s trávnikmi a výsadbou líp v strede námestia a zeleň na hradnom kopci a pri františkánskom kostole a kláštore.

C. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Základným kritériom pri zabezpečovaní pamiatkovej obnovy musí byť snaha o rešpektovanie vymedzeného predmetu pamiatkovej ochrany, teda snaha o maximálne možné udržanie pôvodného pôdorysného členenia a zachovanej dobovej hmotovo – priestorovej skladby.

C.1. HLAVNÉ ZÁSADY URBANISTICKO – ARCHITEKTONICKÉHO RIEŠENIA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Pre zachovanie a ochranu historického jadra je potrebné rešpektovať jeho základnú priestorovú a pôdorysnú skladbu a rešpektovať pamiatkové hodnoty kultúrnych pamiatok a výsadby hodnotnej zelene v pamiatkovom území. Rešpektovať urbanistickú štruktúru historického jadra .

Prieluky v celkovom výraze historického jadra pôsobia veľmi nepriaznivo. Popri údržbe a obnove súčasného historického stavebného fondu je potrebné mimoriadnu pozornosť venovať zástavbe prielúk v súlade so zásadami a hmotovo – priestorovou skladbou objektov v pamiatkovej zóne.

Modernizáciu, prestavby objektov a prípadne nadstavby objektov riešiť výlučne na základe podrobného zhodnotenia každého objektu historického jadra po stránke stavebno – historického stavu a kultúrno – historických hodnôt.

V historickom jadre neumiestňovať zariadenia obchodu a služieb s veľkými nárokmi na skladovacie priestory a dopravnú obsluhu a taktiež sem neumiestňovať také funkcie, ktoré by z hľadiska spoločenského tento priestor umŕtvovali, či akýmkoľvek iným spôsobom znehodnocovali.

C.1.1. Zachovanie a ochrana /prípadne rehabilitácia narušenej/ historickej pôdorysnej schémy verejných priestranstiev, námestí a hlavných a vedľajších uličných priestorov

Objekty situovať na uličnú a stavebnú čiaru.

Objekty občianskej vybavenosti riešiť tak, aby v pôdorysnej skladbe nevytvárali vizuálne vo fasádach kompaktné hmoty, boli členené na menšie sekcie a približovali sa svojou mierkou okolitej pôvodnej zástavbe. Zachovať podiel zelene v záhradách, predzáhradky v uličných líniách kde sú zachované bez oplotenia, objekty situovať na parcele podľa orientácie susedných objektov vzhľadom na šírku pôvodných parciel.

C.1.2. Zachovanie, ochrana a prezentácia systému opevnenia

Zachovať existujúce časti mestského opevnenia, ktoré sa fragmentárne nachádzajú na jednotlivých parcelách a sú predmetom pamiatkovej ochrany.

Udržiavať ich v dobrom stavebno – technickom stave.

Pri obnove postupovať na základe výsledkov pamiatkových výskumov.

Vyhľadávať, identifikovať a dokumentovať autentické stavebné prvky mestského opevnenia zachované v hmote mladších objektov, prípadne aj pod terénom tam, kde je to možné prezentovať novo – odkryté časti opevnenia.

C.1.3. Zachovanie, ochrana historickej parcelácie a rehabilitácia narušenej parcelácie

Zachovať historicky vzniknuté verejné priestranstvá obce – Námestie 1. mája a východný záver Stiborovej ulice. Zástavba na námestí je nežiadúca - v súčasnosti nemožná, väčšiu časť námestia tvorí park s lipami. Zástavba je tu možná len po archeologickom doložení existencie pôvodnej zástavby a na základe pamiatkových výskumov – s funkciou vhodnou do tohto priestoru – napr. informačné centrum.

V prípade čiastočne alebo úplne zaniknutej stavby je potrebné regenerovať, t.j. dodržať pôvodnú uličnú čiaru, historický pôdorys, parceláciu a to na základe archívnych

dokumentov alebo pamiatkového výskumu, k o ňom rozhodne orgán ochrany pamiatkového fondu / netýka sa asanovaných nevhodných objektov – napr. objekt č. 26 na Námestí 1. mája /.

Je neprípustné meniť pôdorys zástavby parcely, ktoré by z exponovaného pohľadu z hradu vytvárali veľké kompaktné hmoty.

Umiestňovanie stavieb musí zodpovedať urbanistickému a architektonickému charakteru chráneného územia.

Prednostne stavby umiestňovať v prielukách podľa jednotlivých zásad určených pre prieluky.

C.1.4. Zachovanie a ochrana historických dominánt a kompozície výškového zónovania sídla

Dominantné postavenie hradu, kostolov je potrebné v plnej miere zachovať.

Je nutné, aby novostavby neboli vyššie ako najbližšia národná kultúrna pamiatka a aby svojim architektonickým výzorom nekonkurovali kultúrnej pamiatke a neboli dominantné.

Prípadné novostavby situovať a navrhnuť tak, aby svojou hmotou a výškou nezacláňali priehľadom a pohľadom na hrad a zároveň rešpektovali historickú hmotovo - priestorovú skladbu pamiatkovej zóny.

Je nutné zachovať výškové zónovanie sídla, založené na prízemnej zástavbe vidieckych architektúr a dvojpodlažných objektov honosnejších stavieb kúrií a objektu kláštora, ktorý vytvára dokopy vidiecky charakter obce s dominantným postavením hradu nad ňou. Nové, alebo prestavované objekty nesmú presahovať svojou výškou okolitú zástavbu susedných parciel.

C.1.5. Princípy ochrany siluety, panorámy územia v kontexte s krajinou a pohľadových uhlov z jednotlivých dôležitých priestorov pre pamiatkové územie

Je potrebné zachovať vizuálne prepojenie historického jadra s krajinárskym neurbanizovaným zázemím hradného kopca.

Je potrebné zachovať vizuálne väzby prostredia a diaľkové pohľady na siluetu a panorámu historického jadra s vežami kostolov a dominantným postavením hradu.

Silueta hradu nesmie byť narušená vizuálnou dominanciou až agresivitou reklamných billboardov umiestnených v krajine a popri diaľnici .

V miestach významných pohľadových uhlov na dominanty sídla nesituovať také stavby, ktoré by svojou hmotou, výškou a architektonickým riešením zakrývali pohľad na hrad, hodnotné priestory pamiatkovej zóny a okolia, prípadne im konkurovali.

C.1.6. Zachovanie a ochrana strešnej roviny ako piatej fasády, komínov a iných prvkov pri využívaní podkrovi

Výrazným prvkom dotvárajúcim historické prostredie pamiatkovej zóny je **strešná krajina**, viditeľná z uličného priestoru a z hradu, ako aj z vyšších objektov.

- Predmetom ochrany je tradičný tvar striech (sedlovej a valbovej strechy bez vikierov), vrátane všetkých charakteristických atribútov – sklon, presah strechy, poloha hrebeňov a úžľabí, výška hrebeňa strechy, štítové múry s povrchovou úpravou, požiarne múry. Tvar strechy je zároveň slohotvorným dokumentom.
- Zachovať zistené detaily konštrukcii a úpravy striech – tvary komínov a ich povrchovú úpravu, vetracie či strešné okienka, detaily dažďových žľabov a zvodov.
- Materiál a druh krytiny použitý pri obnove, či pri úprave strechy bude individuálne určený na základe poznania objektu, z miestneho zisťovania, pamiatkového výskumu, alebo miestnej analógie.
- Výmena tradičnej krytiny (škridlevej, pálenej aj betónovej tmavosivej, príp. šindlovej) za novodobé napodobeniny, hlavne plastové, alebo plechové, prípadne úplne iný nový typ krytín je neprípustná.
- **Strecha** na objektoch má vychádzať vo svojom tvare z prevažujúceho historického vzoru - sedlovej strechy, do námestia alebo ulice ukončenej odkvapom hlavne v radovej zástavbe. V samostatne stojacich objektoch v okrajových častiach strechu sedlovú a valbovú.
- Spôsob **osadenia strechy** na spodnú stavbu je nutné riešiť podľa zaužívaných typov v obci, súčasťou ktorej je aj princíp osadenia striech nad korunnú rímsu, bez výrazného presahu nad chodník, ulicu či dvor.
- V zadnom pásme zástavby používať strechy sedlové, môžu byť ukončené valbou alebo štítom, pri aditívnom radení hmôt s hrebeňom strechy na osi s prednou časťou objektu, pričom možné výškové úskoky striech je nutné priznať ako omietnuté murované plochy.
- **Výškovú úroveň hrebeňov striech** a korunných ríms zachovávať pri rekonštrukciách pôvodných objektov dotvárajúcich prostredie podľa dochovaného stavu v maximálne možnej miere, predovšetkým v objektoch, ktoré dotvárajú prostredie pamiatkovej zóny .
- **Krytina** - škridla pálená, prípadne betónová, tehlovočervenej prípadne tmavošedej farby, resp. v úprave “antik”, v ploche s drobnou štruktúrou /napr. dvojdrážková/ pri rekonštrukciách historických objektov a národných kultúrnych pamiatkach. Pri novostavbách je možné pripustiť aj cementovláknité šablóny malých rozmerov tmavošedej farby. Vylúčené sú typy škridle s glazúrou a inofarebné, všetky nové plastové a plechové krytiny s výnimkou medi – ktoré je možné použiť na sakrálne objekty – veže.
- **Podkrovia objektov** je možné presvetľovať strešnými oknami menších rozmerov, v rovine striech otočených do námestia a ulíc, len v minimálnej miere, maximálne v počte okenných osí fasády objektu vtedy, ak je ich možné umiestniť na osi okien. V prípade takého tvaru strechy, kde nie je možné dodržať osovosť fasády počet okien musí byť menší ako na fasáde, prispôbiť historickej krovovej konštrukcii. Strešné okná osadiť v rovine strechy, najviac v jednom rade v primeranom množstve a rozmerov typu objektu, strešné okná nezdužovať do dvojíc či skupín.
- **Vikiere** v strešnej rovine nie je možné použiť.
- **Pri rekonštrukciách a obnove objektov** so zachovanými pôvodnými murovanými komínmi, je nutné tieto **komíny zachovať, obnoviť**. Prípadne ak nie je možné tieto komíny obnoviť, vzhľadom na ich narušený až devastovaný

stavebno - technický stav, nové komíny budú tvarovo identickou kópiou, aby boli zachované pôvodné architektonické a výtvarné prvky historického stavebného fondu historického jadra. Komíny budú vystavané z pálenej tehly, alebo omietané. Neprípustné sú z bielej alebo šamotovej tehly, prípadne plechové.

C.1.7. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE OBJEKTOVEJ SKLADBY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

C.1.7.1. Požiadavky na spracovanie prípravnej a projektovej dokumentácie

Rozsah dokumentácie presne vymedzuje príslušná STN. Podľa potreby však môže organizácia ochrany pamiatkového fondu podmieniť doplnenie prípravnej a projektovej dokumentácie o ďalšie podklady. Najmä o inventarizáciu aktuálneho stavu nehnuteľností, pamiatkový výskum: umelecko – historický, architektonicko – historický, urbanisticko – historický, archeologický, fotodokumentáciu, presné zameranie, rôzne odborné posudky, výkresy detailov a podobne.

Vzhľadom na pamiatkové hodnoty predmetného územia organizácia pamiatkovej starostlivosti požaduje, aby akákoľvek predprojektová a projektová dokumentácia týkajúca sa tohto územia, bola spracovaná na vysokej architektonickej úrovni, citlivo rešpektovala historickú zástavbu v okolí a priestorovým usporiadaním a použitím ušľachtilých materiálov vytvárala dôstojnú historickú kontinuitu, nadväzujúcu na odkaz minulosti.

C.1.7.2. Ochrana charakteru tradičnej skladby zástavby

Nevyhnutným predpokladom pravdivého poznania a vnímania chráneného historického jadra je zachovanie tradičnej objektivej skladby tvoriacej materiálnu podstatu pamiatkového územia – pamiatkovej zóny.

- Je potrebné zachovať podlažnosť jednotlivých pamiatok a nehnuteľností, nenadstavovať ďalšie podlažia.
- **Radová zástavba:** Je nutné zachovať skladbu zástavby, v centrálnych polohách v spôsobe rozlišovania zástavby rodinných domov a občianskej vybavenosti v ich veľkosti a hmote zástavby.
- **Rodinné domy:** budú prispôsobené veľkosti objektov rodinných domov tradičnej zástavby, to znamená jednopodlažné s podkrovím, stavané ako radová zástavba na uličnej čiare bez predzáhradiek, alebo ako individuálne stavby s odstupmi od susedných objektov, so zachovaním výšky okolitej zástavby.
- **Ďalšie objekty** budú navrhované v súlade so zásadami pre jednotlivé prieluky a stavebnú činnosť.

- **Novostavby** nesmú prevyšovať svojou hmotou a výškou susedné národné kultúrne pamiatky, a musia zodpovedať urbanistickému a architektonickému charakteru prostredia.
- V pamiatkovom území sa nesmú umiestňovať dočasné stavby, ktoré by mohli toto územie znehodnotiť hlavne svojim architektonickým stvárnením, objemovými parametrami, výzorom, účinkami prevádzky v objekte a použitými materiálmi.

C.1.8. Ochrana typických prvkov prostredia

- Zachovať tvar, pôvodné tvaroslovné, konštrukčné prvky a materiálú skladbu na fasádach objektov v pamiatkovej zóne / arkier, renesančné sgrafitá a iné slohové, výtvarné zdobenie fasád, šambrány, rímsy, portály objektov a sochársku výzdobu/.
- Nenarúšať vzhľad fasád objektov neprimeranými a nevhodne situovanými reklamnými označeniami, rohožami, dreveným latovaním, obkladmi a pod..).
- Okenné a dverné otvory a ich výplne, v prípade zachovania pôvodných, tieto ošetriť, obnoviť, prípadne rekonštruovať, aby bol zachovaný dobový charakter objektov a typy historických výplní.
- Neprekryvať vysokou zeleňou, a prístavbami zachované zvyšky kamenného múru opevnenia.
- Predzáhradky a záhrady objektov:
  - zo strany námestia nerealizovať oplotenia predzáhradiek,
  - z vonkajšej strany námestia / Stiborova ulica, Trenčianska ulica, Ulica 1. Mája, na hrane bývalej vodnej priekopy / sú prípustné oplotenia ako murované, omietnuté (viď. oplotenie kláštora).

C.1.8.1. Zásady nasvetlenia historických priestorov a budov, slávnostné a príležitostné osvetlenie, nutné komunikačné osvetlenie(určenie typu a materiálu)

- Osvetliť historické budovy v noci je možné, pri dodržaní zásady, že osvetľovacie telesá budú nainštalované tak, aby svojím výzorom a umiestnením nenarúšali pohľad na osvetľovanú budovu a ani na okolité budovy.
- Príležitostné nasvetlenie budov musí byť demontovateľné.
- Pri inštalácii akéhokoľvek osvetlenia nesmú byť poškodené fasády a strechy národných kultúrnych pamiatok.
- V pamiatkovej zóne nie je možné na zvýrazňovanie názvov prevádzok a reklám používať výrazné farebné neónové osvetlenie a iné osvetlenia s farebnými efektmi.
- Areál hradu Beckov bol osvetlený v roku 2005, v rámci celoslovenského projektu osvetlenia vybraných hradobných komplexov Slovenska.

C.1.9. Zásady diferencovaného prístupu pri ochrane, obnove a údržbe objektov na pamiatkovom území

Pri obnove, ochrane a údržbe národných kultúrnych pamiatok ako aj objektov nachádzajúcich sa v pamiatkovej zóne a v ochrannom pásme, sa vlastník riadi podľa platného zákona SNR č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a vyhlášky č. 16/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu.

Všeobecné požiadavky na zachovanie objektovej skladby:

- Objektovú skladbu Pamiatkovej zóny v Beckove tvoria národné kultúrne pamiatky a nehnuteľnosti v pamiatkovom území.
- Obnova pamiatok je jedinečný proces, založený na individuálnom prístupe ku konkrétnym hodnotám.
- Podobný prístup sa vzťahuje aj na úpravu nehnuteľností, s tým rozdielom, že tu ide o individuálny prístup, ktorý je zameraný najmä na ochranu exteriéru.
- Nevyhnutným predpokladom pravdivého poznania a vnímania chráneného mestského komplexu historického jadra je zachovanie tradičnej objektovej skladby, tvoriacej materiálnu podstatu pamiatkového územia. Je potrebné zachovať podlažnosť jednotlivých pamiatok a nehnuteľností, nenadstavovať ďalšie podlažia.
- Pri stavebných úpravách a zmenách stavieb, ktoré nie sú pamiatkami a nebolo začaté konanie na ich vyhlásenie, a ktoré pôsobia v danom prostredí rušivo je žiaduca ich rehabilitácia, úprava a zhodnotenie smerujúce k náprave nežiaduceho pôsobenia objektu – alternatívne ich asanácia / Námestie 1. mája 7,8 .../

C.1.9.1. Objekty nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok.

- Vlastník je povinný zabezpečiť základnú ochranu NKP /podľa § 27 pamiatkového zákona, je to súhrn činností a opatrení vykonávaných na predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu NKP, na trvalé udržanie dobrého stavu vrátane prostredia NKP a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu/.
- Pred ochranou, obnovou a údržbou národnej kultúrnej pamiatky je vlastník povinný vyžiadať si stanovisko alebo rozhodnutie k všetkým zamýšľaným prácam v celom objekte, vrátane interiéru a exteriéru, na príslušnom orgáne ochrany pamiatkového fondu.
- Premiestniť nehnuteľnú NKP, alebo jej súčasť je možné len na základe rozhodnutia Pamiatkového úradu SR, po predchádzajúcom vyjadrení obce.

C.1.9.2. Objekty navrhnuté na zápis do ÚZPF

- Vlastník veci navrhutej na zápis do ÚZPF/ Ústredného zoznamu pamiatkového fondu/ je povinný chrániť vec pred poškodením, zničením, alebo odcudzením. K veci – objektu, navrhnutému na zápis do ÚZPF je nutné správať sa tak, ako k národnej kultúrnej pamiatke.

C.1.9.3. Objekty vytipované na zápis do ÚZPF

- Objekty vytipované na zápis do ÚZPF sú veci s pamiatkovou, historickou, výtvarnou a architektonickou hodnotou, na ktoré sa nevzťahuje ochrana ako na národnú kultúrnu pamiatku, ale ich ochrana je zahrnutá v rámci ochrany pamiatkového územia ako objektu /veci/, ktorá je súčasťou pamiatkovej zóny a jej budúceho ochranného pásma. Ochrana, obnova, údržba ich exteriéru a ich premiestnenie je možné až po vyjadrení príslušného orgánu ochrany pamiatkového fondu .

C.1.9.4. Objekty dotvárajúce historické prostredie

- Objekty dotvárajúce historické prostredie sú objekty, ktoré majú historickú, výtvarnú, urbanistickú hodnotu a ktoré svojou hmotou, pôdorysným usporiadaním, fasádami architektonickým riešením vhodne dopĺňajú a spolu s národnými kultúrnymi pamiatkami spoluvytvárajú pamiatkovú zónu.
- Ochrana, obnova, údržba ich exteriéru a ich premiestnenie je možné až po vyjadrení príslušného orgánu ochrany pamiatkového fondu .
- Pri ochrane, obnove a stavebných úpravách je vhodné zachovať zo strany námestia a ulíc: výšku objektu, tvar strechy, čelnú fasádu s jej cennými historickými, architektonickými a výtvarnými prvkami, zachované tvary a materiál okien, tvar a veľkosť brán do priechodov a prejazdov.

C.1.9.5. Objekty, ktoré nie sú v historickom prostredí rušivé

- Objekty, ktoré sa stali súčasťou pamiatkovej zóny a ochranného pásma, nerušia pamiatkové prostredie, ale nemajú historickú ani pamiatkovú, výtvarnú či architektonickú hodnotu ani hodnotu jedinečnosti. Tieto objekty je možné prestavovať a upravovať tak, aby boli zachované základné zásady architektonicko- urbanistického riešenia v pamiatkovom prostredí.

C.1.9.6. Objekty, ktoré sú v prostredí rušivé, vrátane objektov hospodárskeho charakteru s odporúčaním prípadných demolácií..

- Objekty rušivé v pamiatkovom prostredí je potrebné upraviť podľa základných zásad architektonicko – urbanistického riešenia v pamiatkovom prostredí tak, aby vhodne dopĺňali pamiatkové prostredie, resp. ich ponechať na dožitie.
- Objekty s narušeným až dezolátnym stavebno – technickým stavom je možné asanovať, prípadne obnoviť, rekonštruovať ak netvorí svojou hmotou a výzorom objekty rušivé v pamiatkovej zóne. Vzniknuté prieluky riešiť podľa všeobecných zásad určených v kapitole C. 1.10.

C.1.10. Rezervné plochy a plochy po asanácii objektov(podľa parcelných čísel, s presným vymedzením hraníc parcel)

Všeobecné zásady zástavby prelúk:

- Pred spracovaním projektovej dokumentácie je potrebné uskutočniť pamiatkový výskum - archeologický a architektonicko – historický výskum aj suterénnych priestoroch (prípadne aj ohliadka v susedných objektoch) a výsledky zapracovať do projektovej dokumentácie
V prípade zistených nálezov je nutné výsledky na základe podmienok určených správnym orgánom ochrany pamiatkového fondu zapracovať do projektovej dokumentácie.
- Výšku nových objektov prispôbiť výške okolitej zástavby podľa konkrétnych podmienok pre prieluky.
- Dodržiavať uličnú čiaru – prípadné zmeny posudzovať individuálne v spolupráci so stavebným úradom Beckov
- Strechy – sklon obvyklý v Beckove je v rozpätí 40 až 45 ° (konkrétny sklon posudzovať v súvislosti s okolitou zástavbou/
- krytina tvrdá (pálená alebo betónová vo farbe a veľkosti pálenej škridle, resp. šedej farby), tiež na báze menších cementových šablón / 40x40 cm/ – šedých až čiernych, prípadne medený plech na cirkevné objekty / veže/.
- Vikiere nie sú typické pre pamiatkovú zónu a z tohto dôvodu ich nerealizovať.
- Materiálové riešenie stavby – klasické materiály. (omietky, drevené výplne okien a dverí, sokle omietkové)
- Dverné a okenné otvory – veľkosti primerané k prostrediu, k historickej zástavbe
- Nevytvárať veľké kompaktné plochy (napríklad presklené), ale členiť na primeranú mierku rešpektujúcej okolitú zástavbu.
- Funkčná náplň - vhodná do historického prostredia, nevyžadujúca veľké nároky na dopravu (aj statickú) - v zmysle územného plánu.
- Architektonický návrh nových objektov má byť podriadený svojmu prostrediu – tak sa docieli kompozičný súlad medzi novonavrhovanou a zachovanou štruktúrou a jej architektonickým výrazom. (Platí aj pri rekonštrukciách a prípadných nadstavbách objektov v pamiatkovom území.)
- Novou zástavbou nepotláčať súčasný vidiecko- mestský charakter historického centra obce.

Konkrétne podmienky:

1.) ZÁSTAVBA NA NÁMESTÍ

SEVERNÁ ČASŤ:

Prípadná zástavba na p. č. 669/4: podmienkou zástavby je výskumom doložená zaniknutá stavba. Uličná čiara je daná objektom p. č. 670/3 a 669/3. Objekt maximálne dvojpodlažný s podkrovím, solitérny, strecha sedlová alebo valbová.

JUŽNÁ ČASŤ:

V tejto časti nie je prieluka, ale je KPÚ TN schválená asanácia prízemného objektu p.č. 625 a následná výstavba šírkového dvojpodlažného objektu s podkrovím – radovým spôsobom.

ZÁPADNÁ ČASŤ:

Keďže stavebná čiara je uskočená - riešiť osadenie objektov nasledovne:

Zástavbu p. č. 681/1 (pravdepodobne parcela po asanovanom kaštieli Medňanských) a do polovice p. č. 682/1(po oplotenie františkánskej záhrady) :

- asanovať nevhodný objekt obecného úradu, ktorý je v narušenom stavebno – technickom stave
- určiť stavebnú čiaru po realizácii archeologického výskumu a po schválení príslušným orgánom ochrany pamiatkového fondu v spolupráci so stavebným úradom.
- Objekt, respektíve objekty, riešiť ako radové, šírkovo orientované, 1 až štvorkrídlové, nezastavovať celú parcelu, vytvárať dvory, pričom musí ostať odstup od plota františkánskej záhrady.
- Výška objektov 1-2 podlažia s podkrovím, strechy sedlové. Je nutné individuálne posudzovať na príslušnom orgáne pamiatkového fondu, vzhľadom na charakter navrhovanej stavby, jej funkcie a spolupôsobenia s prostredím.

VÝCHODNÁ ČASŤ

- Zadné časti parciel pod hradným bralom nezastavovať až po skalú, dodržať odstup min. 8-10 metrov. Odstup od brala je nutné posudzovať individuálne podľa druhu a funkcie stavby, situovania pozemku a archívneho doloženia zástavby na parcele.
- Objekt „ Altusovec“ je vysunutý pred uličnú čiaru cca 3 m, je možné riešiť stavebnú čiaru parciel č. 607/1, 607/2, 609/1,2 a 610 v dvoch variantoch:
- variant 1.: stavebná čiara v línii stavebnej čiary Altusovca, p. č. 606
- variant 2: objekty zasunúť na parceliach od hrany parciel od námestia 2-3 m. stavebnú čiaru určí príslušný orgán ochrany pamiatkového fondu s príslušným stavebným úradom a spracovateľom UPN v územnom konaní.
- objekty na parceliach budú šírkovo orientované, samostatne stojace, prípadne v radovej zástavbe .
- výška objektov : prízemná s podkrovím, hrebeň maximálne vo výške „Altusovca“ alebo objektu číslo 28
- strechy sedlové alebo valbové.

- prieluky p. č. 600/1 a 605, objekty prízemné s podkrovím, strechy sedlové, alebo valbové – neprevyšujúce objekt číslo 21 a 22

2.) VÝSTAVBA NA NÁMESTÍ (PARK): Zástavba je tu nežiaduca – v súčasnosti nemožná, väčšiu časť námestia tvorí park s lipami. Zástavba je tu možná len po doložení existencie pôvodnej zástavby v miestach námestia (z historických prameňov a výskumami), na mieste staršej stavby s funkciou vhodnou do tohto priestoru (napr.: informačné centrum..)

3.) VONKAJŠIA ZÁSTAVBA V LÍNII HRADIEB – všeobecne na južnej, západnej a severnej strane PZ:

- objekty stavať v pôvodnej línii hradieb vrátane šírky múru,
- výška objektov – 2 podlažná s podkrovím
- strechy sedlové, výnimočne valbové,
- zástavbu riešiť ako radovú
- nezastavovať priestor bývalej priekopy.

západná vonkajšie zástavba parciel PZ, zo strany ulice :

- Rešpektovať líniu pôvodných hradieb a zástavby na hradbách vrátane šírky muriva V severozápadnom nároží RD č. 303, s nevhodnou architektúrou 50. rokov 20. storočia, ktorý je osadený do miesta bývalej priekopy, po jeho dožití, na jeho mieste riešiť nový objekt na línii bývalého hradobného múru so šikmou strechou, maximálne 2 podlažný s podkrovím - pokiaľ sa archeologicky doloží výstavba v tomto nároží pamiatkovej zóny.
- Objekt pošty p. č. 681/2, ktorý svojou architektúrou najviac škodí malebnému vzhľadu pamiatkovej zóny, je vhodný na asanáciu, lebo jeho „zarchitektonizovanie“ vytvorením podkrovia by bolo falošné. Na parcele v línii bývalého hradobného múru navrhnuť vhodnú stavbu so šikmou strechou, max. 2.podlažnú s podkrovím.
- Severozápadné a juhozápadné nárožie mestečka, podľa historických máp 1 a 2. vojenského mapovania neboli zastavané. To však nevylučuje predpoklad nárožných bášť opevnenia, ktoré je nutné doriešiť archeologickým výskumom. Zástavba je tu možná len po doložení archeologickej situácie starších stavieb.
- V línii bývalej hradobnej priekopy, dnes medzi chodníkom Ulice 1. mája, Trenčianskej ul. a Ctiborovej ul. a zvyškami hradobného múru je akákoľvek zástavba nežiaduca a neprípustná. Výnimku tvorí objekt p. č. 680/2, ktorý nemá inú dvorovú časť, ako priestor bývalej priekopy a vyžaduje aspoň malé hospodárske zázemie. Hospodársky objekt na z 80. rokov 20. storočia na p. č. 675 je žiaduce asanovať. / vznikol bez povolenia/

Južná vonkajšia zástavba:

- Ku kúrii Dubnických bola povolená dostavba štvrtého krídla na jestvujúcom suteréne v línii hradieb, ako 2 podlažného s podkrovím. Dostavba je podmienená zisteniami archeologického výskumu, ktorý by zároveň pomohol objasniť historickú situáciu pri býv. Dolnej bráne.

Severná vonkajšia zástavba:

- po archeologickom výskume je možné pokračovať prístavbou k objektu číslo 19 – ktorý je v súčasnej dobe v rekonštrukcii / neprekročiť hranicu prípadne zachovanej podzemnej časti hradby/.

4.) ZÁSTAVBA HRADNEJ ULICE:

- Výstavba je možná na mieste zaniknutých objektov, p. č. 618 (pravdepodobne býv. stodola): objekt prízemný s podkrovím, šírko orientovaný k ceste.
- Architektonicky preriešiť objekt p. č. 313 (s plytkou stanovou strechou), prípadne asanovať.
- Výstavbu na tejto ulici riešiť maximálne po hranicu Židovského cintorína (p. č. 385). Zástavbu riešiť prízemnými objektmi so sedlovými, príp. valbovými strechami. Posudzovať individuálne, podľa charakteru stavby, funkcie, archeologických nálezov a konfigurácie terénu.

5.) ZÁSTAVBA ULICE „POD HÔRKOU“:

- na mieste zaniknutého objektu na parcele 4/1 je možná výstavba – pôdorys „L“, prízemný , objekt s podkrovím
- v areáli r. k. fary , na mieste zaniknutého objektu na parcele 9 možná výstavba po preverení pamiatkovými výskumami - prízemný objekt s podkrovím

C.1.11. Zásady zachovania ochrany, obnovy a údržby umelecko historických a výtvarných hodnôt exteriérových výtvarných a umelecko – remeselných prvkov a výtvarných diel dotvárajúcich prostredie pamiatkového územia

Výtvarné diela a umelecko – remeselné prvky

- Základnou požiadavkou pre záchranu a reštaurovanie kultúrnych pamiatok je fyzická záchrana výtvarných diel a umelecko – remeselných prvkov ako celku s maximálnym rešpektovaním a zachovaním autenticity diela. Preto je potrebné minimalizovať zásahy do pôvodného výtvarného a sochárskeho diela a reštaurátorské, udržiavacie, rekonštrukčné a umelecko – remeselné práce môže vykonávať len kvalifikovaný odborník podľa rozhodnutia orgánu ochrany pamiatkového fondu.
- Je potrebné do budúcnosti zachovať výraz a charakter historického diela z hľadiska hmotnej a priestorovej skladby, objemového členenia, proporcie a modelácie, ako aj materiálového vyjadrenia a zloženia. Preto je nevyhnutné odstrániť všetky nevhodné sekundárne zásahy, všetky druhy deštrukcií a spomaliť proces ďalšieho znehodnocovania výtvarných diel a umelecko – remeselných prvkov.
- Reštaurovanie výtvarných diel a umelecko – remeselných prvkov, ktoré sú pamiatkami, môže vykonávať len zodpovedná fyzická osoba - reštaurátor, ktorý má odbornú spôsobilosť , zákonom stanovenú prax v požadovanom odbore, podľa

§ 5 odseku 2 , písmena a/ zákona číslo 200/1994 Z. z. o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov.

Malá architektúra a výtvarné diela

- Historickou malou architektúrou a exteriérovými výtvarnými a umelecko – remeselnými prvkami a dielami sa rozumejú sochy, plastiky, kríže, pomníky, pamätníky a ďalšie stavebné prvky s nimi súvisiace /podnože, schodiskové stupne, dlažby, ohrady a podobne/. Všetky tieto historické prvky sú súčasťou autentického obrazu sídla a sú predmetom ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkových hodnôt pamiatkového územia.
- Tieto tradičné doplnky je potrebné zachovať v originálnej podobe, ktorá môže byť vzorom aj pre novo zriaďované prvky.
- Výtvarnú národnú kultúrnu pamiatku pomník padlým v I. a II. sv. vojne zachovať na svojom pôvodnom mieste. Jej premiestnenie je možné len po súhlase príslušného správneho orgánu ochrany pamiatkového fondu.
- Vytipované veci s pamiatkovou, historickou, výtvarnou a architektonickou hodnotou: socha sv. Floriána, socha sv. Nepomuckého v kaplnke a socha sv. Trojice je potrebné chrániť ako pamätihodnosti do doby spracovania návrhu na vyhlásenie za kultúrne pamiatky.
- V pamiatkovom území vo verejne prístupných priestoroch neumiestňovať mobilné objekty cudzorodej povahy, napríklad chladiarenské boxy, katalógové typizované kiosky a bunky, typizované garáže. Umiestnenie technicky nevyhnutných mobilných zariadení je možné pripustiť mimo verejne prístupných priestorov.

C.1.12. Zásady zachovania, ochrany, údržby a prezentácie archeologických nálezísk a nálezov

- V informačnom systéme /na tabuliach/ informovať verejnosť o archeologických nálezoch obce Beckov a o súčasnom uložení a prezentácii archeologických nálezov.
- V prípade architektonických nálezových situácií realizovať minimálne náznakovú rekonštrukciu pôdorysov významných archeologických nálezov a nálezísk v dlažbe v interiéri, prípadne ich prezentáciu pod presklenou plochou tak, aby boli vizuálne prezentované pre návštevníkov. Prezentáciu archeologických nálezov a nálezísk je nutné vypracovať po konzultácii a schválení príslušným orgánom ochrany pamiatkového fondu.

C.1.13. Zásady zachovania, ochrany, obnovy a údržby historickej zelene /parkov, záhrad, stromoradií/

- Je nutné zachovať lípy v parku a na parcele číslo 626 / dvor objektu číslo 5 na námestí/, podľa potreby odborne ošetrovať a upravovať korunu s ohľadom na kamenné súsošie pod ňou.

- Asanácia zelene a nová sadovnícka úprava okolo františkánskeho kostola je podmienená vypracovaním projektu sadovníckych úprav odborne spôsobilou osobou a na základe prípravnej dokumentácie spracovanej podľa požiadaviek KPÚ Trenčín.
- Zeleň historického jadra je potrebné systematicky udržiavať, ošetrovať a dopĺňať. Extenzívne udržiavané plochy zelene (trávniky s ovocnými drevinami) je potrebné udržiavať v stave bez náletových drevín.
- Potrebné je zachovať v maximálnej možnej miere funkčnú náplň ovocných sádov v blízkosti hradu, ako aj plochy záhrad a ďalšie krajnotvorné prvky prírodného charakteru uplatňujúce sa v diaľkových pohľadoch a dotvárajúce siluetu a panorámu chráneného územia
- Vo výsadbách je potrebné uprednostňovať domáce a regionálne zaužívané druhy a kultivary drevín, nevnašať introdukované dreviny narúšajúce svojim habitusom a sfarbením zachovaný krajinný ráz
- Každý zámer, ktorý presahuje rámec bežnej údržby (výruby, dosadby vzrastlých drevín, rozsiahle plošné a kompozičné zmeny) je nutné predložiť na odsúhlasenie na KPÚ Trenčín

C.1.14. Požiadavky na primerané funkčné využitie územia rešpektujúce hodnoty územia a pamiatok, nachádzajúcich sa v tomto území

- Historické jadro obce sa má stať organickou súčasťou obce a má plniť najmä kultúrnu a sídelnú funkciu.
- Predmetom ochrany pamiatkovej zóny sú najmä funkcie charakteristické z jej histórie, najmä však funkcia obytná, ktorá prevláda.
- Vkladanie novej funkcie do objektov v pamiatkovom území je prípustné len vtedy ak nespôsobí úbytok výpovedných pamiatkových hodnôt objektu.
- Nová funkcia pritom musí zaručovať vhodný spôsob údržby a prezentácie pamiatkových hodnôt.
- Základná ochrana pamiatkového územia nemôže byť úspešná bez aktívnej spoluúčasti a podpory orgánov miestnej samosprávy a obyvateľov obce.
- Je potrebné zachovať funkčnú náplň - vhodnú do historického prostredia, nevyžadujúcu veľké nároky na dopravu /aj statickú/ - v zmysle územného plánu.

Letné sedenia na verejných komunikáciách

- Na území Pamiatkovej zóny Beckov je žiaduce rešpektovať historickú parceláciu objektov, t.j. nerealizovať súvislé rozsiahle sedenia halového typu, presahujúce parter historickej parcely. Zachovať voľné prístupy k hlavným vstupom do objektov, k prejazdom a priechodom objektov, zachovať odstup od hmoty historickej architektúry, neprekrývať tvaroslovie parteru. Minimalizovať výšku pódíí, so zachovaním bezbariérových vstupov.
- Realizovať sedenia iba s ľahkou konštrukciou / slnečníky/, ktoré budú iba sezónnou záležitosťou. Nie je prípustné prepájať plochu sedenia s fasádou objektu ponad profil chodníka /roletou či strechou/.

- Pri posudzovaní budú originálne výtvarné dizajnérske a výtvarné návrhy uprednostnené pred katalógovými prvkami, v zásade vylúčiť veľkoplošné reklamy a obchodné značky výrobkov. Originálne výtvarné a dizajnérske návrhy ako aj katalógové prvky, musia zohľadňovať typ zástavby v pamiatkovej zóne a blízkosť národných kultúrnych pamiatok (NKP). V areáloch NKP nesituovať zariadenia z leštených materiálov (leštená oceľ,...) s výrazne technizujúcim a modernistickým vzhľadom, ktorý by pôsobil v tomto priestore násilne. Je možné použiť moderný tvar, jemnejších línii, matného povrchu materiálu (kov, drevo) ako aj historizujúce prvky. Každý návrh letného sedenia na území PZ bude posudzovaný individuálne, v súvislosti s prostredím do ktorého sa má umiestniť.

Reklamy

- Z hľadiska zachovania historického charakteru zástavby je potrebné riešiť reklamy predovšetkým formou vývesných štítov, resp. výstrčiek. Ďalšie názvy prevádzok okrem vývesných štítov je možné riešiť názvom zo samostatných písmen umiestnených na fasádu /kovové, maľované, drevené a pod./. Ich veľkosť musí byť prispôbena mierke objektu, na ktorý sa inštalujú. Nie sú vylúčené ani iné riešenia, pokiaľ budú originálne.
- Veľkoplošné reklamy /tabuľové, alebo maľované/ nie je možné umiestňovať v pamiatkovej zóne a pri hranici pamiatkovej zóny.
- Osadenie všetkých reklamných zariadení, oznamov a technických zariadení bude posudzované podľa charakteru jednotlivých objektov individuálne v súlade s pamiatkovým zákonom.
- Propagačné, plagátovacie panely a iné podobné informačné plochy a pútače je možné v pamiatkovom území situovať iba na základe komplexného návrhu na primeranejšej estetickú úroveň.

Uličný mobiliár

- K riešeniu uličného mobiliáru bola schválená Krajským pamiatkovým úradom Trenčín štúdia: BECKOV – obnova miestnych komunikácií a verejných priestranstiev, hlavný projektant Ing. arch. Jozef Kužma, autorizovaný architekt, Duchnovičovo nám. 1, 080 01 Prešov, dátum. november 2004, súčasťou ktorej je návrh prvkov drobnej architektúry : zástavky SAD, lavičky, smetné koše ./, na základe ktorej určujeme tieto zásady:
- lavičky, zástavky SAD, plagátové stĺpy, stojany na bicykle a ďalšie prvky drobnej architektúry riešiť tvarovo a materiálovo v súlade so situovaním v historickom prostredí .
- vzdušné elektrické vedenie je potrebné viesť v zemi, vrátane všetkých potrebných inžinierskych sietí, pred položením dlažby
- návrhy nových dláždených plôch musia mať svoje historické opodstatnenie a musia sa opierať o výsledky poznania územia
- k doplnkom dlažieb patria aj ostatné konštrukcie v rovine dlažby: najmä : kryty kanálov, mriežky kanalizačných vpustí, kovové mreže okolo stromov a podobne. Tieto sú rovnocennou súčasťou pamiatkovej ochrany. Nové doplnky dlažby – vpuste, kovové mreže okolo stromov a podobne majú byť riešené ako kovové ,

- tvarované na základe historických analógií, bez použitia nevhodných prefabrikovaných alebo typizovaných prvkov a cudzorodých materiálov
- riešiť v pamiatkovom území statickú dopravu vzhľadom na jej pamiatkový potenciál

C.1.15. Zásady pre výber a použitie stavebných materiálov, na základe historicky používaných materiálov v danom prostredí

- **Používať tradičné stavebné materiály:** omietnuté tehlové či kamenné murivo . / vid'. kapitola C. 1.10./
- **Komínové telesá** nesmú na strechách chýbať, je potrebné ich zachovať, alebo obnoviť. Komíny murovať z tehly, neomietnutej, alebo omietnutej, podľa dochovaných historických vzorov. Nepoužívať bielu, resp. šamotovú tehlu. Komín možno využiť aj na iné účely než je jeho pôvodná funkcia /odvetranie, vedenie infraštruktúry a podobne/.
- **Omietka objektov** budú hladené, vápenné, s ohľadom na konkrétny slohový výraz daného objektu. Konečná farebná úprava fasád bude vyhotovená v jemných pastelových tónoch s farebným zvýraznením architektonických detailov /rímsy, šambrány, ostenia/, ktoré budú na národných kultúrnych pamiatkach určované podľa výskumu. Na jestvujúcich historických objektoch používať len difúzne omietky.
- Zateplňovanie objektov z exteriéru nie je žiaduce pri objektoch evidovaných v ÚZPF, navrhnutých na zápis do ÚZPF a ktoré majú architektonicko – historicky cennú fasádu.
- **Sokle** - na všetkých objektoch v pamiatkovej zóne budú omietkové
- **Okná** - z hľadiska tvaru je nutné zachovať klasický obdĺžnikový tvar na výšku , členenie okna priečlami / v pamiatkovom prostredí pôsobia cudzo nečlenené okná/, zachovať pôvodné rozmery okenných otvorov v historicky cenných objektoch a na novostavbách veľkosti okenných otvorov prispôbiť okolitej zástavbe.
- Okenné rámy všetkých objektov - historických budov aj novostavieb musia byť drevené a členené podľa druhu objektu a obdobia vzniku.
- Okenné výplne historických objektov budú mať klasické otváranie, ako aj členenie okien delených na viac tabuľkové . Pri historických stavbách sa možno inšpirovať dobovými fotografiami, ktoré sú v dispozícii na príslušnom správnom orgáne, alebo v iných inštitúciách.
- **Dvere – exteriérové** dverové výplne a zárubne na všetkých stavbách drevené
- **Povrchová úprava verejných priestorov:** k riešeniu povrchovej úpravy verejných priestorov bola schválená Krajským pamiatkovým úradom Trenčín štúdia: BECKOV – obnova miestnych komunikácií a verejných priestranstiev, hlavný projektant Ing. arch. Jozef Kužma, autorizovaný architekt, Duchnovičovo námestie 1, Prešov, dátum: november 2004, súčasťou ktorej je návrh riešenia povrchových úprav verejných priestorov. Návrhy nových dláždených plôch musia mať svoje historické opodstatnenia a musia sa opierať o výsledky poznania územia.

C.1.16. Zásady pre riešenie infraštruktúry, vrátane jej technických zariadení

- Odstrániť nefunkčné technické zariadenia a sieťové pripojenia
- Pri obnove alebo úprave objektu preriešiť existujúce esteticky rušivé trasovanie rozvodov. Odstrániť neesteticky osadené technické zariadenia – antény, rozvodné skrine, resp. premiestniť ich na menej rušivé miesto
- Pri riešení infraštruktúry obmedziť nové prierezy v historických konštrukciách
- Rozvodné elektroskrine, plynometry a podobné zariadenia nie je prípustné umiestňovať na hlavných fasádach objektov. Je žiaduce ich nenápadné umiestnenie a nerušivý vzhľad.
- Pri obnove, resp. výmene nevyhovujúcich rozvodov / napr. poškodené olovené potrubia/ je žiaduce nové rozvody viesť v trase pôvodných. Novo navrhované rozvody umiestniť pod omietku tak, aby nedošlo k nadmernému poškodeniu pôvodných omietkových vrstiev a murív, minimalizovať šírku a hĺbku rýh, neumiestňovať ich v pätách klenby, vyhnúť sa prierezom v klenbách.
- Na technické zariadenia aplikovať farebnú úpravu, ktorá nebude pôsobiť rušivo.
- Použitie slnečných kolektorov bude posudzované individuálne / nerušivé pohľady z exponovaných priestorov – hradné bralo/.
- Použitie nevyhnutných komunikačných zariadení – napr. satelitných antén a podobne je prípustné v obmedzenom rozsahu, zariadenia však nemajú byť viditeľné z verejného priestoru.

C.1.17. Regenerácia pamiatkového územia a životné prostredie

- Pri regenerácii pamiatkového prostredia dbať o ochranu životného prostredia.
- Priemyselné a hlučné prevádzky neumiestňovať do pamiatkového prostredia pamiatkovej zóny a ochranného pásma.
- Na území pamiatkového prostredia nevytvárať skládky odpadu.
- Verejné hygienické zariadenia, nie je možné umiestňovať v exponovaných častiach územia ako samostatné objekty / na námestí, pod kostolmi a kaplnkami/. Je možné ich umiestniť v okrajových polohách, alebo v existujúcich objektoch tak, aby ich výzor a umiestnenie nenarúšali interiér pamiatkovej zóny.
- Z hľadiska širších rekreačných možností a z dôvodu zachovania ekologickej rovnováhy pamiatkového územia a sídla je potrebné zachovávať a ďalej vytvárať možnosti prepojenia zeleným koridorom medzi historickým jadrom a novou okolitou zástavbou sídliska.

C.1.18. Prezentácia pamiatkového fondu územia - zhodnotenie súčasného stavu, podpora, iniciatíva informovania verejnosti, využitie a sprístupnenie jednotlivých prvkov pamiatkového fondu, priebežná propagácia, aktivácia a zapojenie obyvateľstva do projektu regenerácie pamiatkového územia

- Je potrebné informovať obyvateľov v pamiatkovom území o ich povinnostiach a právach vyplývajúcich z pamiatkového zákona, priebežne o zmenách a novelizáciách pamiatkového zákona.

- Navrhnuť systém informovania širokej verejnosti a turistov o histórii a o historických a pamiatkových hodnotách územia a jednotlivých národných kultúrnych pamiatkach, /napr.: informačné tabule na zastávkach MHD, informačné tabuľky na objektoch NKP, alebo v ich blízkosti, /

C.1.19. Spolupráca, účasť orgánov, organizácia a samospráv na regenerácii pamiatkového územia

- Obec utvára všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na území obce,
- dbá aby vlastníci NhNKP konali v súlade s pamiatkovým zákonom,
- koordinuje budovanie technickej infraštruktúry,
- spolupôsobí pri zabezpečovaní úprav uličného interiéru a uličného parteru, drobnej architektúry, historickej zelene, verejného osvetlenia a reklamných zariadení tak, aby boli v súlade so zámermi na zachovanie a uplatnenie hodnôt pamiatkového územia,
- podporuje iniciatívu občanov a občianskych združení pri ochrane pamiatkového fondu,
- na základe výpisov z ÚZPF vedie evidenciu pamiatkového fondu na území obce.
- Obec môže utvárať zdroje na príspevky vlastníkov na záchranu a obnovu NhNKP nachádzajúcich sa na území obce.
- Obec môže rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie zoznamu pamätihodností obce, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Zoznam evidovaných pamätihodností obce, predloží obec na odborné a dokumentačné účely príslušnému orgánu štátnej pamiatkovej starostlivosti.

D. ZÁVER

Návrh opatrení a odporúčaní na zachovanie, záchranu, regeneráciu, revitalizáciu a obnovu pamiatkového územia

- Zásady ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkového územia prijať ako neoddeliteľnú súčasť schváleného ÚPN Beckov
- vypracovať informačný systém pamiatkového územia,
- vytvoriť a schváliť zoznam pamätihodností obce,
- postupná realizácia schválených projektov obnovy, regenerácie, zachovania a záchranu pamiatkového územia a jeho prvkov územia,
- ochranu objektov a suterénov, ktoré sú architektonicko – historicky zaujímavé a nie sú zapísané v ÚZPF ani navrhované na zápis do ÚZPF, odporúčame zapracovať do Evidencie pamätihodností a prijať všeobecné záväzné nariadenie obce k jej vytvoreniu.